

**STRATEGIJA RAZVOJA
OPĆINE CISTA PROVO**
za razdoblje 2017.-2021.

NARUČITELJ:

OPĆINA CISTA PROVO

Trg dr. Ante Starčevića 1, 21256 Cista Provo

Telefon: +385 21 722 201

Fax.: +385 21 670 218

E-mail: opcina.cista.provo@st.t-com.hr

Web: <http://www.opcina-cista-provo.hr>

ZA NARUČITELJA:

Božo Ćubić, načelnik

Marijan Kurtović, zamjenik načelnika

IZRAĐIVAČ:

INVEST CONSULTING

Put mira 43A, 21210 Solin

Telefon: +385 21 245 310

Fax.: +385 21 245 310

E-mail: info@invest-consulting.biz

Web: <http://www.invest-consulting.biz>

VODITELJ PROJEKTA:

Mario Mandarić, mag.oecc.

Cista Provo, veljača 2017.

© 2017. sva prava pridržava Općina Cista Provo

Sva prava pridržana; niti jedan dio ovog izdanja ne može biti ponovo izdan, pohranjen u sustav za pretraživanje ili prenesen bilo kojim sredstvom: elektronskim, mehaničkim, preslikom, snimanjem ili kakvim drugim načinom bez prethodnog pismenog odobrenja Općine Cista Provo ili bez dozvole za ograničeno umnožavanje. Ovo izdanje se ne može posuditi, ponovo prodati, iznajmiti niti se njime može trgovati na bilo koji način u bilo kakvom uvezu osim u onom u kojem je originalno izdano, bez prethodnog pismenog pristanka Općine Cista Provo.

OPĆINA CISTA PROVO

Strategija razvoja Općine Cista Provo za razdoblje 2017.-2021.

OVAJ PROJEKT SUFINANCIRAN JE SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

(Strategija razvoja Općine Cista Provo za razdoblje 2017.-2021.)

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014. - 2020.

Udio sufinanciranja: 85% EU, 15% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

Predgovor načelnika

Svijesni potencijalnih opasnosti nedovoljno usmjeravanog, a time nedovoljno kontroliranog razvoja odlučili smo se za izradu dokumenta čije će neposredna provedba, na održiv i prihvatljiv način, pridonjeti ne samo ukupnom gospodarskom rastu i razvoju Općine Cista Provo, već ukazati na vrijednosti cjelokupno raspoloživog prostora i pomoći njegov razvoj.

Donošenjem primjerene vizije i ciljeva razvoja Općine Cista Provo, ovim dokumentom definirali smo dugoročno održive i većini razvojnih dionika prihvatljive odrednice razvoja ključnih gospodarskih, ali i društvenih djelatnosti, predloženi su konkretni projekti u nadležnosti kako javnog, tako i privatnog sektora te utvrđeni prioriteti.

S obzirom da se nalazimo na području koje nisu zaobišli problemi odlaska stanovništva svih dobnih skupina želimo da ovaj dokument doprinese vjeri u razvoj i stvaranje bolje budućnosti koju želimo, jer svoje potencijale možemo potpuno razviti samo ako vjerujemo da ćemo se na taj način održati i unaprijediti svoju sredinu.

Krajnji cilj svih nas je razvoj naše Općine kroz projekte i utvrđene planove. Tu nam je od iznimne važnosti suradnja s civilnim sektorom, gospodarstvenicima i mjesnim odborima, kao i pojedincima koji svojim radom žele sudjelovati u razvoju lokalne zajednice.

Na kraju, hvala svima koji su sudjelovali u samoj izradi ove Strategije.

Božo Ćubić

Načelnik Općine Cista Provo

Sadržaj

1. UVOD.....	7
1.1. Što je Strategija razvoja i čemu služi	8
1.2. Konceptija Strategije razvoja.....	8
1.3. Politika regionalnog razvoja, EU fondova i priprema Općine za programsko razdoblje 2017.-2021.	9
2. ANALIZA STANJA	11
2.1. Povijesni razvoj.....	11
2.2. Smještaj, klima, prirodni resursi	12
2.2.1. Geološko-petrografski sustav i seizmički uvjeti.....	14
2.2.2. Reljef	15
2.2.3. Pedologija	15
2.2.4. Hidrografija	16
2.2.5. Klima.....	16
3. DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE I KRETANJA	18
3.1. Stanovništvo i ljudski resursi.....	18
4. INFRASTRUKTURA.....	26
4.1. Promet	26
4.1.1. Cestovni promet.....	26
4.1.2. Željeznički promet	27
4.1.3. Zračni promet.....	27
4.2. Telekomunikacije.....	27
4.3. Pošta.....	28
4.4. Energetski sustav.....	28
4.4.1. Elektroopskrba	28
4.4.2. Plinooopskrba	29
4.4.3. Obnovljivi izvori energije	29
4.4.4. Javna rasvjeta	30
4.5. Vodoopskrba	30
4.6. Odvodnja.....	30
4.7. Otpad.....	30
4.8. Groblja	31
5. GOSPODARSTVO	32
5.1. Ekonomski razvoj i socijalno gospodarska struktura.....	32

5.2. Gospodarska osnova Općine Cista Provo	34
5.3. Lovstvo	39
5.4. Pčelarstvo	39
5.5. Vanjskotrgovinska razmjena	40
5.6. Poduzetničke zone	41
5.7. Tržište rada	47
5.7.1. Nezaposlenost	47
5.7.2. Zaposlenost	51
5.7.3. Korisnici mirovina	52
5.7.4. Turizam	52
5.7.5. Poljoprivreda	57
5.7.6. Šumarstvo	62
6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI	64
6.1. Obrazovanje	64
6.2. Zdravstvo	67
6.3. Socijalna skrb	68
6.4. Kulturna baština	70
6.5. Sport i rekreacija	77
6.6. Kultura	80
6.7. Civilno društvo	83
6.8. Ostali društveni sadržaji	84
7. ZAŠTITA OKOLIŠA	87
8. LOKALNA SAMOUPRAVA	92
9. SWOT ANALIZA	99
10. VIZIJA RAZVOJA OPĆINE	103
11. STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE RAZVOJA	104
12. HORIZNOTALNI CILJEVI	132
13. USKLAĐENOST CILJEVA RAZVOJA S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	133
14. INSTITUCIONALNI OKVIR PROVEDBE STRATEGIJE	141
15. FINANCIJSKI OKVIR	144
16. NADZOR I EVALUACIJA	155
17. ZAKLJUČAK	156
18. PRILOZI	157

1. UVOD

Strategija razvoja je temeljni dokument za utvrđivanje i provedbu gospodarskog i društvenog razvoja. Polazeći od razvojnih potreba, ali i mogućnosti Općine, ovom se strategijom utvrđuje vizija, strateški i posebni ciljevi i mjere, što predstavlja okvir i neophodnu osnovu za pripremu, financiranje i provedbu razvojnih projekata, koji su ključni pokretač promjena u gospodarstvu i društvu u cjelini. Budući da Strategija razvoja nije samo dokument nego je to proces, način mišljenja i djelovanja svih uključenih u razvoj Općine, usvajanje ovog dokumenta nije završetak jednog pothvata, nego tek prvi korak u zajedničkom naporu prema ostvarivanju ciljeva koje želimo, koje možemo i koje trebamo ostvariti.

Osnovna polazišta

Pri izradi ove Strategije korišten je sljedeći zakonski okvir i planski/programske dokumenti:

- Program prostornog uređenja RH, 1999.(Izmjene i dopune, 2013.)
- Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (NN 147/14)
- Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje do kraja 2020.god.
- Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020.god.
- Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2020.god.
- Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020.
- Nacionalni strateški referentni okvir 2013.
- Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013.
- Glavni plan razvoja turizma Splitsko-dalmatinske županije 2004.
- Strategija razvoja ruralnog turizma Splitsko-dalmatinske županije 2009.
- Strategija razvoja ljudskih potencijala Splitsko-dalmatinske županije 2014.-2020.
- Prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije (Izmjene i dopune, 2012.)
- Prostorni plan uređenja Općine Cista Provo (2007.).

Osim navedenih planskih/programske dokumenata s kojima je ova Strategija povezana, neophodno je da ista svoje postavke ima uporište u Strategiji Europa 2020. Strategija Europa 2020 iznosi viziju europske socijalne tržišne ekonomije tijekom idućeg desetljeća te počiva na tri međusobno povezana područja prioriteta koja se međusobno podupiru:

- ✓ pametan rast (čime se potiču znanje, inovacije, obrazovanje i digitalno društvo)
- ✓ održiv rast (čime će naša proizvodnja postati učinkovitija u iskorištavanju resursa, uz istovremeno povećanje konkurentnosti)
- ✓ uključiv rast (povećanjem sudjelovanja na tržištu rada, stjecanjem vještina te borbom protiv siromaštva).

Osnovna pretpostavka izrade ove Strategije je uključivanje navedenih programskih /planskih dokumenata u strateško planiranje, a u svrhu napretka i razvoja Općine Cista Provo.

1.1. Što je Strategija razvoja i čemu služi

Izrada Strategije razvoja omogućava Općini Cista Provo:

- ✓ pravovremeni odgovor na procese promjena koje je donio ulazak Hrvatske u Europsku uniju,
- ✓ "strateško razmišljanje" – postupno ispunjavanje dugoročnih ciljeva i razvojne vizije,
- ✓ donošenje odluka unutar predstavničkih tijela Općine i njezinih mjesenih odbora, u okviru šireg razvojnog koncepta,
- ✓ koordinaciju interesa i aktivnosti različitih razvojnih dionika Općine te učinkovito korištenje njihovih mogućnosti i resursa, kako bi se postigli zajednički razvojni ciljevi,
- ✓ potporu javnih interesa, te izravno uključivanje javnosti u razvoj Općine,
- ✓ pripremu kvalitetnih smjernica za planove održivog korištenja prostora i sektorske projekte.

Strategija razvoja definira realan put za postizanje napretka i pozitivno okruženje, dok uvažava i razvija vrijednosti.

1.2. Konceptija Strategije razvoja

Strategija razvoja ima četiri osnovna koraka koji su okrenuti prema trenutnoj situaciji, te koraci i postupci okrenuti prema budućem razdoblju.

1. korak – Analiza postojeće situacije
2. korak – Identifikacija ključnih problema i SWOT analiza
3. korak – Utvrđivanje vizije i ključnih razvojnih ciljeva
4. korak – Oblikovanje potrebnih mjera i prioritetnih područja djelovanja za realizaciju razvojnih ciljeva.

Nakon provedbe temeljite strukturne analize, dobiva se jasna slika postojeće situacije, te se izrađuje SWOT analiza na svakom od pojedinog segmenta okruženja. SWOT analiza daje detaljan uvid u postojeću situaciju i omogućava ispravnu kategorizaciju strukturnih čimbenika i vanjskih utjecaja na snage, slabosti, prilike i prijetnje. Temeljno na ovim rezultatima, prepoznati su i ključni problemi u različitim sektorima.

Slijedi prepoznavanje vizije, kao opisa zamišljenog sveobuhvatnog budućeg postignuća u razvoju Općine, te izrada strateških ciljeva i prioriteta koji sadrže konzistentan i sažet opis namjeravanih ishoda. Prethodno postavljeni ciljevi i prioriteti raščlanjeni su dodatno u razvojne mjere kroz koje se može operativno djelovati konkretnim projektima. Razvojne mjere služe kao smjer razvoja, koje su na snazi dok se u cijelosti ne

postignu postavljeni ciljevi. Općenito rečeno, mjere su aktivnosti, koraci za postizanje prioritetnih ciljeva, a njima se također omogućava iskorištenje resursa. Mjere su, u tehničkom smislu, premostnica između strateških ciljeva i konkretnih razvojnih projekata.

Mjere definiraju prioritetni projekti razvoja Općine Cista Provo kao i drugi razvojni projekti Općine. U procesu pripreme strategije, kao prioritetna razvojna područja pokazala su se: infrastrukturna komunalna opremljenost, društvo, zaštita okoliša te gospodarstvo.

1.3. Politika regionalnog razvoja, EU fondova i priprema Općine za programsko razdoblje 2017.-2021.

EU svoje razvojne politike donosi na javnoj, transparentnoj platformi gdje se formuliraju strateški ciljevi sudjelovanjem svih zemalja članica. To ne znači da nema prepreka i sukoba različitih interesa, no takvim pristupom osigurava se da sve zemlje i interesne grupacije mogu vidjeti i sudjelovati u nastajanju strategije razvoja EU, zašto je najvažnije da EU obvezuje svoje članice na odgovornu provedbu razvojnih strategija. Razlika Hrvatske u odnosu na EU praksu je činjenica da se u Hrvatskoj strategije još uvijek donose samo deklarativno, dok je u EU to provedbeni mehanizam kojim se želi doći do postavljenih ciljeva.

EUROPA 2020 i novi programski ciklus EU 2014.-2020.

Europa 2020 je temeljni desetogodišnji strateški dokument predložen od Europske komisije 2010.godine kako bi se unaprijedila ekonomija Europske unije. Njegov cilj zahtjeva "pametna, održiva, uključiva rast" s većom koordinacijom nacionalne i Europske politike. Budući da EU strategije ne predstavljaju samo formalnost, nego dokument prema kojemu se sav razvoj EU-a usmjerava (financira), za Hrvatsku kao novu članicu pa tako i za Općinu Cistu Provo važno je stalno imati na umu temeljne odrednice razvoja EU.

Tablica 1. Pregled ciljeva i indikatora strategije Europa 2020

TEMELJNI INDIKATORI UČINKA		
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Povećati stopu zaposlenosti stanovništva od 20-64 sa sadašnjih 69% na najmanje 75%. ✓ 3% EU BDP-a treba biti investiran u R&D. ✓ Smanjiti emisije stakleničkih plinova za najmanje 20% u usporedbi s 1990.godinom. Udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije mora biti povećan na 20%. Energetska efikasnost se treba povećati za 20%. ✓ Udio onih koji rano napuštaju školu treba biti ispod 10%, a najmanje 40% stanovništva u dobi od 30 do 40 godina treba imati završeno tercijalno obrazovanje ili ekvivalent tome. ✓ Siromaštvo treba smanjiti smanjenjem rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti za najmanje 20 milijuna ljudi. 		
PAMETNI RAST	ODRŽIVI RAST	"INTEGRIRANI" RAST INOVACIJE

<p><u>INOVACIJE</u> EU prioritet "Inovativne Unije" je unapređenje uvjeta i pristupa financijskim sredstvima za istraživanje i razvoj.</p>	<p><u>KLIMA, ENERGIJA I MOBILNOST</u> EU prioritet "Energetski efikasna Europa" pomaže ekonomski rast upotrebom resursa.</p>	<p><u>ZAPOŠLJAVANJE VJEŠTINE</u> EU prioritet "Agenda za nova znanja i poslove" za modernizaciju i tržišta rada.</p>
<p><u>EDUKACIJE</u> EU prioritet Mladi u pokretu je unapređenje efikasnosti obrazovnog sustava.</p>	<p><u>KONKURENTNOST</u> EU prioritet "Industrijska politika u eri globalizacije" za unapređenje poslovnog okruženja.</p>	<p><u>BORBA PROTIV SIROMAŠTVA</u> EU prioritet "Europska platforma protiv siromaštva" za osiguranje teritorijalne i socijalne kohezije koji će osigurati da se koristi od rasta ravnomjerno rasporede.</p>
<p><u>DIGITALNO DRUŠTVO</u> EU prioritet "Digitalna agenda" za Europu je ubrzavanje upotrebe brzog interneta</p>		

Izvor: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm#ma

2. ANALIZA STANJA

Analizom stanja/okruženja provedene su aktivnosti za analizu postojećeg stanja u kojem se Općina Cista Provo nalazi. Pod navedenim se podrazumijeva prikupljanje informacija o sadašnjem stanju i poziciji Općine u namjeri da te informacije posluže kao oslonac za donošenje odluka o tome koje će mjere poduzeti i u kojem smjeru Općina Cista Provo treba djelovati.

2.1. Povijesni razvoj

Na širem području Općine Cista Provo postoje mnogi dokazi o naseljenosti ovog područja još od doba neolita pa sve do današnjih dana. Prvi narod koji je naseljavao ovo područje su Iliri koji se dugi niz godina opire rimskim osvajačima. Međutim, Rimljani ipak pokoravaju Ilire, a područje postaje dio rimske provincije Dalmacije.

Naselje Cista javlja se iz tog doba obzirom da su Rimljani tu imali svoju utvrdu. Kroz Cistu prolazi antički put koji povezuje Tilurium (Trilj) i Novae (Runoviće), a sastavni je dio važne prometnice koja povezuje Salonu i Naronu. Ova je cesta obnovljena u XIX. stoljeću (između 1854. i 1861. godine). Kasnije je tuda trasirana i današnja cesta Sinj – Imotski (građena 1978.-1979. godine).

Neposredno uz naselje Aržano za vrijeme rimske uprave nalazilo se mjesto *Sarsentrum* koje se spominje na solinskim saborima te nakon diobe solinske biskupije postaje središtem jedne od novoosnovanih biskupija. Kroz Aržano prolazila je i rimska cesta iz Ciste preko Dobranja na Buško Blato, odnosno za Livno i Duvno. Rimska cesta je također prolazila i kroz današnje naselje Biorine.

Na lokalitetima u Cisti nalazi se više srednjovjekovnih stećaka što ukazuje da se na ovom području život odvijao i u tom vremenu.

Povijesno, prostor današnjih naselja Cista, Dobranje i Svib, pripada staroj župi Radobilja čije je sjedište u Katunima. Stoga su se, u tom vremenu, stanovnici s ovog područja u Katunima i ukapali.

Pred najezdom Turaka godine 1636. stanovništvo Sviba bježi u dolinu rijeke Cetine, odakle se na svoja stara ognjišta vraća, tek nakon oslobođenja od Turaka, 1717. godine. Nakon toga cijelo područje potpada pod Veneciju obzirom da po razgraničenja iz 1718. godine granica između venecijanskih posjeda i Turske prolazi u neposrednoj blizini naselja Aržano. Na tom području postojao je lazaret, carinarnica i straža, o čemu svjedoče i danas vidljivi ostatci mletačke i turske stražarnice. Razgraničenjem Sinjske i Imotske krajine, kojeg provodi mletački providur Alvize Mocenigo 1721. godine, Aržano pripada Imotskoj krajini. Za vrijeme turske okupacije i opasnosti na ovim prostorima dolazi do znatnih migracija domicilnog stanovništva, koje iseljava, a na ove se prostore

doseljava stanovništvo iz Zapadne Hercegovine (poglavito područje Aržanog i Dobranja).

Put između Ciste i Dobranja izgrađen je krajem XIX. stoljeća.

Nakon povlačenja Turaka ovo područje, u sastavu Imotske krajine, prolazi kroz razdoblje Francuske i Austro-Ugarske vlasti da bi poslije prvog svjetskog rata, kao dio Hrvatskog teritorija, ušlo u Kraljevinu SHS, odnosno poslije drugog svjetskog rata u SFR Jugoslaviju. U vrijeme ex. Jugoslavije, tj. tek 1977. godine izgrađen je put prema Svibu i Donjoj Tijarici.

Domovinskim ratom stvara se samostalna država, Republika Hrvatska, a današnja Općina Cista Provo je jedna od mlađih Općina u istoj.

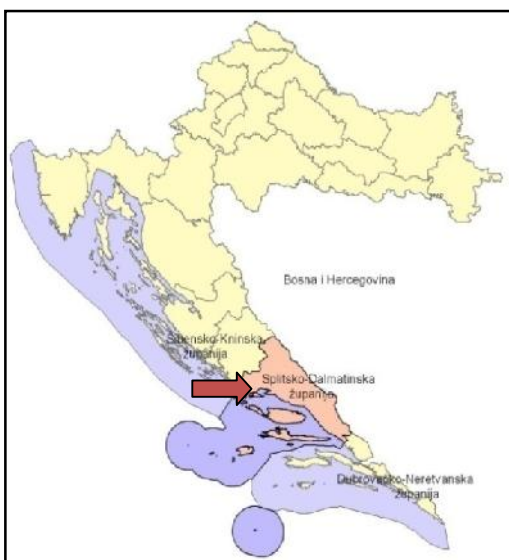
Tijekom cijelog povijesnog razdoblja, u oblikovanju prostora najviše utjecaja pripada poljoprivredi iako ona, zbog škrte zemlje i nedostatka vode, ne zauzima značajnije mjesto u privređivanju stanovništva, osim za vlastite potrebe. Značajno mjesto u privređivanju ovog kraja zauzimalo je stočarstvo, poglavito ovce i krave te ponešto koze. U razdoblju između I. i II. svjetskog rata, intenzivno se grade bunari i čatrnje kako bi se ublažio nedostatak vode.

Međutim, od 70-tih godina prošlog stoljeća poljodjelstvo i stočarstvo naglo propadaju, uglavnom zbog brojnog iseljavanja stanovništva na rad u Njemačku, a kasnije i trajnog preseljenja, ponajviše u Split i Zagreb.

Tako Općina Cista Provo, u samostalnoj državi Hrvatskoj, ulazi u razdoblje kojeg karakterizira potpuna gospodarska nerazvijenost uz najmanji broj stanovnika od popisa iz 1857. godine, kada je na ovom području živjelo 2.810 ljudi.

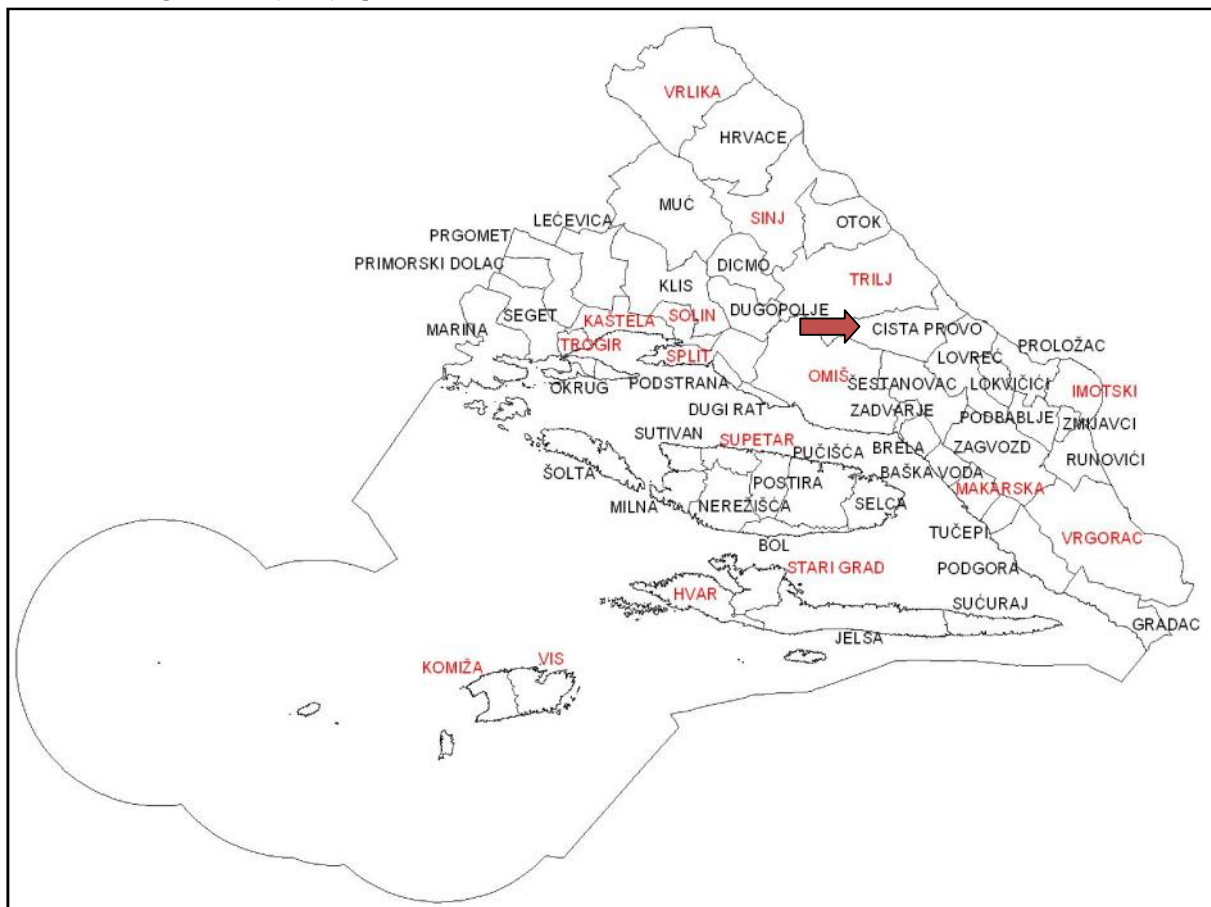
2.2. Smještaj, klima, prirodni resursi

Slika 1. Položaj SDŽ na karti RH

Prostor Općine Cista Provo pripada rubnom i graničnom području Splitsko-dalmatinske županije. U zemljopisnom pogledu Općina Cista Provo zauzima najzapadniji dio zabiokovskog kraja do granice s Bosnom i Hercegovinom. Područje Općine se prostire u smjeru zapad-istok, obuhvaćajući brdovite predjele na potezu Biorine – Cista Provo, Biorine – Aržano i Cista Provo – Svib – Aržano, s nekoliko kraških udolina. Zračna udaljenost krajnjih točaka u longitudinalnom smjeru (zapad – istok) iznosi oko 19.84 km, a u transverzalnom smjeru (jug – sjever) oko 12.64 km.

Slika 2. Geografski smještaj Općine Cista Provo na karti SDŽ

Područje Općine prostire se na površini od 107,32 km², odnosno 2,36% ukupne površine Županije koja iznosi 4.540 km². Općina Cista Provo je područje sa nižom gustoćom naseljenosti. Gustoća od 21,80 st./km² svrstava ovu Općinu u red slabije naseljenih dijelova Splitsko-dalmatinske županije. Gustoća naseljenosti na području Županije je 100,18 st./km², dok je prosječna gustoća naseljenosti u Hrvatskoj 75,71 st./km².

U području Općine Cista Provo nalazi se 6 naselja:

- Aržano
- Biorine
- Cista Provo
- Cista Velika
- Dobranje
- Svib.

Slika 3. Naselja Općine Cista Provo

2.2.1. Geološko-petrografski sustav i seizmički uvjeti

Geološko-petrografski sastav Općine Cista Provo tvore kredni vapnenci i dolomiti. Od vapnenaca su izgrađeni grebeni i ostala uzvišenja te kraške zaravni, dok su udoline nastale u manje otpornim vapnenačko dolomitskim i dolomitskim stijenama te dijelom u mlađim tercijarnim polupropusnim i nepropusnim naslagama. Tu se posebno ističe udolina Biorine – Cista Velika. Na manjem dijelu područja još se javljaju i koluvijalni materijali te breče.

Najveći dio prostora Općine Cista Provo predstavlja pretežito smeđe tlo na vapnencima i dolomitima u kombinaciji s vapnenačko-dolomitnom organomineralnom crnicom i tipičnom crvenicom. Veliku površinu zauzima i tlo na vapnencima s vapnenačko dolomitnom crnicom i crvenicom, dok najmanju površinu zauzima tlo s pretežito

crvenicom, smeđe tlo na vapnencu, vapnenačko dolomitna crnica te antropogena tla uglavnom u vrtačama.

Područje Općine Cista Provo u seizmičkom pogledu pripada širem prostoru Imotske krajine koji se prema Seizmološkoj karti RH od 1987. godine za povratni period od 500 godina nalazi u IX. zoni MCS ljestvice s vjerojatnošću pojave od 63%.

2.2.2. Reljef

Područje Općine Cista Provo je vapnenački kraški prostor na kojem su zastupljeni svi elementi karakteristični za kraški reljef. Vapnenački grebeni i uzvišenja, među kojima su smještene kraške doline, drage, razvijene kraške zaravni, ponikve, škrape i jame predstavljaju kraške fenomene tipične za Dalmaciju. Nadmorska visina terena varira od oko 400 m na sjeverozapadnom dijelu Općine do 926 m na sjeveroistočnom dijelu Općine.

Na velikom dijelu područja dominiraju tereni s umjereno strmim i strmim padinama, uglavnom s nagibom od 16 – 45%. Na nešto manjem dijelu nalaze se umjerene padine s nagibom od 8 – 16%, dok ostalim dijelom područja Općine dominiraju blage padine s nagibom od 3 – 8%. Tek mali dio područja karakterizira gotovo ravan teren nagiba od 0 – 3%. Stjenovitost je na ovom području izražena i varira od 2 – 90%. Veliki dio područja pokrivaju šume s makijom i grmljem.

Pružanje reljefa imalo je odlučujuću ulogu u prometnom povezivanju područja današnje općine sa susjednim područjima, što je posebno naglašeno longitudinalnim pravcem Trilj – Biorine – Cista Provo – Lovreć – Imotski te transverzalnim pravcem Dupci – Šestanovac – Cista Provo – Svib – Aržano – Kamensko.

Isto tako je reljef imao i odlučujući utjecaj na postanak i formiranje, odnosno razvoj naselja. Naselja, na prostoru Općine Cista Provo, razvijala su se uglavnom uz veće površine poljoprivrednog zemljišta, veće doline i kraške drage (Biorine, Cista Velika, Dobranje i Svib) te na značajnim raskrižjima putova (Cista Provo i Aržano).

2.2.3. Pedologija

Uz kraške fenomene (škrape, vrtače, doline i drage) područje Općine Cista Provo se odlikuje vrlo izraženim reljefnim oblicima što je značajno utjecalo na postanak i svojstva tla. Posebno su za ovaj prostor izrazito značajna višestoljetna nastojanja čovjeka da u tim teškim uvjetima formira polje, terase i suhozidine te tako utječe na stvaranje tla kao osnovnog preduvjeta opstanka stanovništva.

Na ovom području splet pedogenetskih čimbenika i procesa, rezultirao je većim brojem tipova tala iako svi spadaju u razdjel automorfni tala. Na području Općine Cista Provo ukupno je utvrđeno šest tipova tala s trinaest podtipova te više varijanti i formi.

Međutim, sistemske jedinice tala ne dolaze zasebno već se javljaju kao složene zemljišne kombinacije.

Obradom jedinica tala te njihovih površina i pojedinih značajki, utvrđeno je da najveća površina područja Općine Cista Provo otpada na pretežito smeđe tlo s crnicom organomineralnom i tipičnom crvenicom. Veliku površinu obuhvaća također smeđe tlo ali s vapnenačko - dolomitnom crnicom i crvenicom. Najmanju površinu zauzima pretežito crvenica, smeđe tlo na vapnencu, vapnenačko-dolomitna crnica i antropogena tla.

Od matičnih supstrata, dominantno su zastupljeni vapnenci s lećama dolomita te vapnenci i dolomiti koji su različite starosti. Na manjem dijelu područja nalaze se i koluvijalni supstrati pretežito slabo skeletni ili/i dobro skeletoidni. Tekstura površinskog sloja tla uglavnom je ilovasta te ilovasto glinasta, a smo mjestimično glinasta. Međutim, gotovo kod svih tala prisutan je značajan sadržaj skeleta.

Dreniranost tla je uglavnom dobra osim kod površina većeg nagiba s plitkom ili vrlo plitkom ekološkom dubinom. Ekološka dubina varira od vrlo plitkih tla s dubinom ispod 15 cm do plitkih tala s dubinom od 15 – 30 cm. Tek na manjem dijelu područja Općine nalaze se srednje duboka tla s dubinom od 30 – 60 cm te duboka tla s dubinom od preko 60 cm. Srednje duboka i duboka tla uglavnom se obrađuju. Dominantni način vlaženja kod svih tala je automorfni, tj. vlaženje tla se vrši isključivo oborinskom vodom pa nema prekomjernog vlaženja profila tla.

Uzimajući u obzir značajke tla i klimatske prilike na ovom području tijekom ljetnih mjeseci izuzetno je izražen nedostatak vode u tlu što znatno ograničava mogućnost intenzivnijeg korištenja poljoprivrednog zemljišta.

2.2.4. Hidrografija

Najveći dio prostora Općine Cista Provo zauzimaju kraško-vapnenački tereni i bezvodna područja izgrađena od poroznih vapnenaca, gdje atmosferske vode brzo poniru pa nema površinskih voda niti izvorišta. Hidrografija područja Općine Cista Provo, iako nosi sve specifičnosti krša, donekle je modificirana pojavom flišnih sinklinala koje su izgrađene od slabo propusnih ili vodonepropusnih naslaga. Uslijed toga se, na ovom području, javlja jedini bujični tok Dobranje uz Aržano.

2.2.5. Klima

Područje Općine Cista Provo ima izmijenjenu sredozemnu klimu koja karakterizira dalmatinsku Zagoru, odnosno druge prostore koji se nalaze u neposrednom zaleđu Jadranskog primorja do kojih ipak djelomično dopiru sredozemni utjecaji. Osnovne klimatske značajke spomenute klime su: - niža temperatura nego u susjednom primorju,

veće temperaturne amplitude, sredozemni padavinski režim sa suhim ljetima i izrazito vlažnom zimskom polovinom godine (jesen – zima), pojava prevladavajućih lokalnih vjetrova kao i u primorju (bura i jugo) te nešto manje izražena pojava periodičnih vjetrova tijekom ljeta kao pandan maestralu i burinu u primorju (zdolac danju, a zgorac noću). Sredozemni utjecaj na ovo područje dolazi iz pravca Dubaca, odnosno dolinom rijeke Cetine iz pravca Omiša.

Temperatura zraka prema mjerenjima na području Imotskog je:

- srednja siječanjska 4.2 stupnja C
- srednja srpanjska 23.3 stupnja C
- srednja godišnja 13.6 stupnja C, odnosno godišnja amplituda 19.4 stupnja C.

Srednje količine padavina po godišnjim dobima u milimetrima su:

- proljeće 299
- ljeto 168
- jesen 421
- zima 422, odnosno srednja godišnja količina 1310 milimetara.

Kao što je navedeno prevladavajući vjetrovi na području Općine Cista Provo su bura i jugo. Bura je relativno suh i hladan vjetar koji najčešće puše tijekom zime i proljeća. Učestalost mu je nešto manja (21.8%), a donosi vedro, suho i hladno vrijeme.

Jugo je topao i vlažan vjetar koji se najčešće javlja tijekom jeseni, zime i proljeća pa je zbog tog i najučestaliji vjetar na ovom području (25.9%). Donosi toplo i vlažno vrijeme s kišom.

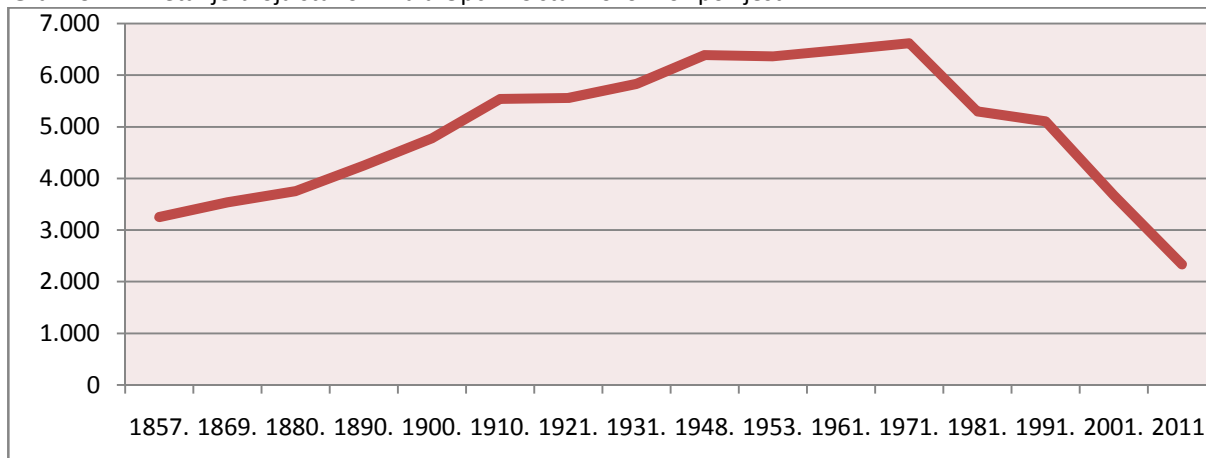
Uz buru i jugo na području Općine Cista Provo zastupljeni su i drugi lokalni vjetrovi koji pušu iz različitih pravaca. To su: - tramuntana, dosta jak sjeverni vjetar koji se najčešće javlja zimi; - levanat, relativno hladan istočni vjetar koji se najčešće javlja krajem jeseni, tijekom zime i početkom proljeća te obično donosi kišu, a zimi snijeg.

3. DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE I KRETANJA

3.1. Stanovništvo i ljudski resursi

Ruralna područja Županije (među njima i Općina Cista Provo) većinom bilježe pad ili stagnaciju u gustoći naseljenosti, depopulaciju stanovništva, deagrarijaciju, proces starenja stanovništva, niži stupanj obrazovanja, manji dohodak per capita, veću stopu nezaposlenosti i sukladno tomu, niži Indeks razvijenosti.

Grafikon 1. Kretanje broja stanovnika u Općini Cista Provo kroz povijest

Izvor: DZS

Od početka mjerenja i dostupnih podataka Općina Cista Provo imala je blagi porast broja stanovnika prema popisu stanovništva od 1857.-1971. Razvoj poljoprivrede i povoljna prirodna sredina u uvjetima tradicionalne gospodarske strukture uvjetovale su porast broja stanovnika.

Smanjenje broja stanovnika u Općini Cista Provo uočava se od 1971.godine a razlog su ograničene mogućnosti zapošljavanja na području tadašnje Općine Imotski, stanovništvo životne dobi između 20 i 30 godina iseljava u industrijske centre u zemlji i inozemstvu radi zapošljavanja ili školovanja (prema dostupnim podacima 2001. godine na području Općine Cista Provo 44% stanovništva je u inozemstvu).

Od onih koji su završili školovanje vrlo mali broj se vraća natrag budući da su mogućnosti školovanog kadra u tadašnjem gospodarstvu, na području općine ili bliže okolice, ograničene. Iseljavanje stanovništva u industrijske centre tadašnje države, odnosno inozemstvo, obuhvaća dobnu strukturu od 20 do 40 godina, tj. fertilno stanovništvo što je direktno imalo utjecaj na smanjivanje prirodnog priraštaja.

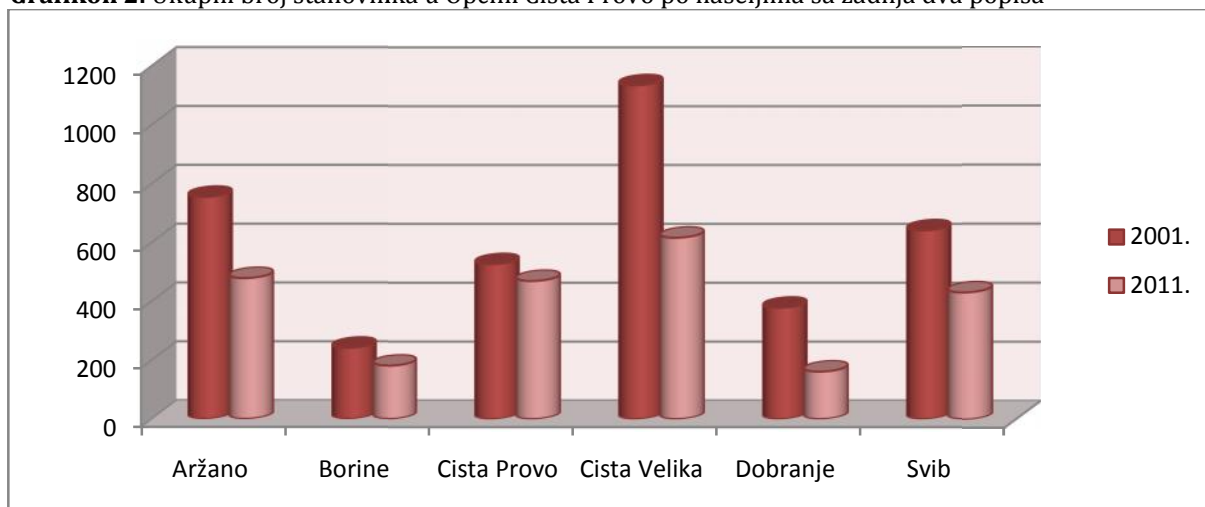
Najznačajniji pad stanovništva uočen je u periodu 1991/2001., bilježi se pad od 1.431 osobu, što je posljedica ratnih zbivanja u RH. Prema zadnjem popisu stanovništva u 2011. ,broj stanovnika u Općini Cista Provo iznosio je 2.335 stanovnika.

Buduće kretanje stanovništva, pa samim tim i radne snage, na području Općine Cista Provo, osim njegovim trenutnim demografskim karakteristikama i razvojnim trendovima koji iz njih proizlaze, i dalje će biti bitno određeno migracijskim procesima koji su u najvećoj mjeri uvjetovani čimbenicima izvan područja Općine. To znači da će

buduće kretanje stanovništva, poglavito radno sposobnog, uvelike zavisiti od karakteristika državne politike prema ovakvim prostorima.

Budući da je Hrvatska dovršila proces demografske tranzicije te ušla u fazu negativnog prirodnog prirasta stanovništva uz činjenicu da će generacija koje ulaze u radnu dob u budućem razdoblju biti sve manje, uz sve veći broj umrlih zbog procesa demografskog starenja, teško je bez posebnih mjera očekivati značajno poboljšanje demografske situacije. Stoga bi bilo potrebno spriječiti emigracijske procese kako bi u slijedećih dvadesetak godina stanovništvo lagano raslo pa generacije koje ulaze u radnu dob u dogledno vrijeme ne bi trebale predstavljati ograničenje u razvoju.

Grafikon 2. Ukupni broj stanovnika u Općini Cista Provo po naseljima sa zadnja dva popisa

Izvor: DZS

Na temelju podataka iz Popisa stanovništva 2001.i 2011.godine moguće je zaključiti kako najviše stanovnika živi u Cisti Velikoj.

Tablica 2. Struktura stanovništva prema naseljima

Naselje	Aržano	Biorine	Cista Provo	Cista Velika	Dobranje	Svib
Ukupno	478	181	469	616	161	430
0-4 godina	23	8	30	22	4	15
5-9 godina	21	6	38	23	3	28
10-14 godina	20	7	34	36	3	23
15-19 godina	28	7	28	38	8	23
20-24 godina	30	10	40	48	4	26
25-29 godina	22	13	32	30	2	15
30-34 godina	24	9	27	37	6	20
35-39 godina	27	8	17	32	10	28
40-44 godina	23	12	28	29	16	35
45-49 godina	36	12	30	31	9	28
50-54 godina	37	12	27	53	12	29
55-59 godina	35	16	20	45	9	17
60-64 godina	28	11	35	35	15	24
65-69 godina	24	14	16	28	14	25
70-74 godina	31	16	24	40	15	27
75-79 godina	24	7	22	37	17	30
80-84 godina	25	7	11	32	6	19
85-89 godina	13	4	8	14	6	11

90-94 godina	6	2	2	5	2	6
95 i više godina	1	0	0	1	0	1

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Tablica 3. Struktura stanovništva prema spolu i starosti sa zadnja dva popisa

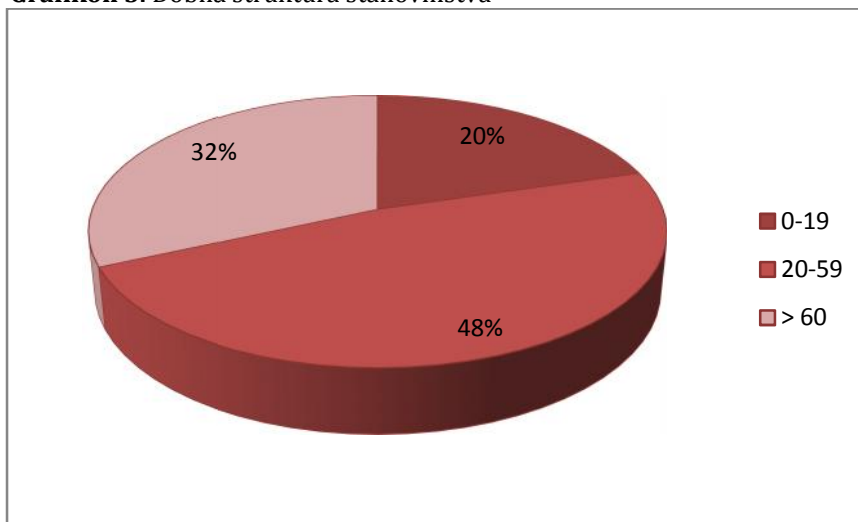
Kategorija/godina	2001.			2011.		
	svi	m	ž	svi	m	ž
Ukupno	3.674	1.802	1.872	2.335	1.154	1.181
0-4 godina	187	91	96	102	53	49
5-9 godina	175	95	80	119	59	60
10-14 godina	245	132	113	123	56	67
15-19 godina	234	115	119	132	66	66
20-24 godina	257	140	117	158	86	72
25-29 godina	266	142	124	114	68	46
30-34 godina	232	139	93	123	69	54
35-39 godina	203	101	102	122	73	49
40-44 godina	225	120	105	143	87	56
45-49 godina	268	147	121	146	74	72
50-54 godina	257	135	122	170	105	65
55-59 godina	183	89	94	142	76	66
60-64 godina	222	112	110	148	65	83
65-69 godina	204	91	113	121	54	67
70-74 godina	187	65	122	153	64	89
75-79 godina	158	47	111	137	55	82
80-84 godina	63	10	53	100	26	74
85-89 godina	49	8	41	56	14	42
90-94 godina	23	6	17	23	4	19
95 i više godina	2	1	1	3	0	3
Nepoznato	34	16	18	0	0	0
Prosječna starost	40,8	38,0	43,5	44,9	42,1	47,7
Indeks starenja	108,0	78,5	139,2	155,7	120,5	189,7
Koeficijent starosti	24,9	19,0	30,6	31,7	24,4	38,9
Radno aktivno	2.237	1.240	997	1.398	769	629

Izvor: DZS

Koeficijent starosti predstavlja postotni udio osoba starijih od 60 i više godina u ukupnom stanovništvu. Pokazatelj je razine starenja, a kada prijeđe vrijednost od 12% smatra se da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja. Indeks starenja predstavlja udio osoba starijih od 60 godina u odnosu na broj starih od 0-19 godina. Indeks veći od 40% ukazuje da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja.

Prema zadnjem Popisu stanovništva iz 2011. godine u ukupnom broju stanovnika Općine Cista Provo ima 59,87% radno sposobnog stanovništva u dobi od 15 do 64 godine.

Grafikon 3. Dobna struktura stanovništva

Izvor: DZS

Najviše stanovnika Općine Cista Provo pripada kontingentu stanovnika od 20 – 59 godina (48%), zatim slijedi stariji kontingent od 60 godina (32%), a najmanji broj stanovnika pripada kontingentu 0 – 19 godina.

Za hrvatski materinji jezik prema zadnjem popisu izjasnilo se gotovo ukupno stanovništvo Općine Cista Provo (99,70%). Većinu stanovništva po narodnosti čine Hrvati (99,74%). Prema vjeroispovijesti uvjerljivo najveći broj stanovnika Općine Cista Provo sačinjavaju katolici (99,91%).

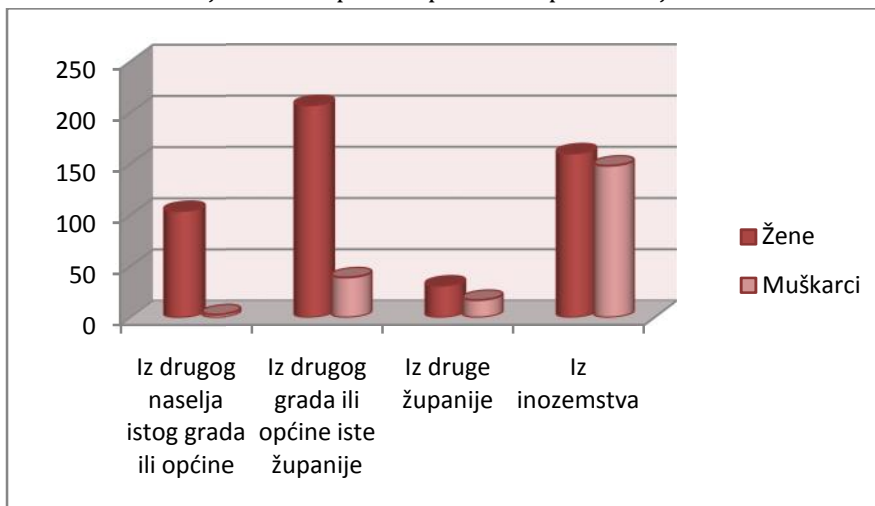
Tablica 4. Broj kućanstava i članova kućanstava

	Ukupno	Broj članova kućanstva											Prosječan broj osoba u kućanstvu
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11 i više	
Broj kućanstva	762	204	208	98	72	71	45	38	12	7	5	2	3,05
Broj osoba	2.325	204	416	294	288	355	270	266	96	63	50	23	-

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Broj kućanstava (prema Popisu stanovništva 2011.godine) u Općini Cista Provo iznosi 762, iz čega proizlazi da je prosječan broj osoba u kućanstvu 3,05 a prevladavaju kućanstva sa dva člana sa udjelom od 27,29% u ukupnom broju kućanstava te samačka kućanstva 26,77%.

Grafikon 4. Dosljele osobe prema spolu u ukupnom broju stanovništva

Izvor: DZS

Tablica 5. Prirodno kretanje stanovništva u Općini Cista Provo

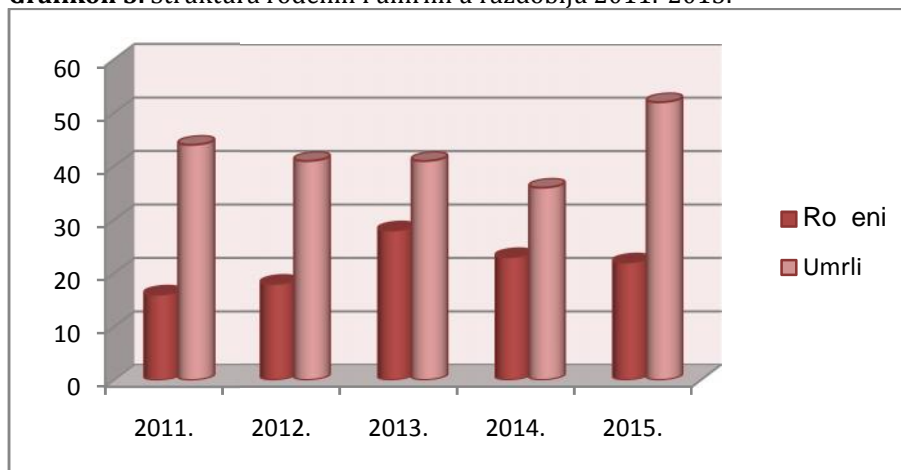
Godina	Živorodeni	Mrtvorodeni	Umrli	Umrli dojenčad	Prirodni prirast	Brakovi		Vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih)
						sklopljeni	razvedeni	
2011.	16	0	44	0	-28	18	1	36,4
2012.	18	0	41	0	-23	24	0	43,9
2013.	28	0	41	0	-13	14	3	68,3
2014.	23	0	36	0	-13	6	1	63,9
2015.	22	1	52	0	-30	23	1	42,3

Izvor: DZS

Od 2011.do 2015. godine broj sklopljenih brakova je veći od broja razvedenih brakova, u petogodišnjem razdoblju sklopljeno je ukupno 85 brakova, dok je u istom razdoblju bilo 6 razvedenih brakova.

U Općini Cista Provo broj umrlih (214) je veći od broja živorođenih (107), što znači da je prirodni prirast stanovnika negativan.

Grafikon 5. Struktura rođenih i umrlih u razdoblju 2011.-2015.

Izvor: DZS

Tablica 6. Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu

Spol	Ukupno	Bez škole	1-3 razreda osnovne škole	4-7 razreda osnovne škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje				Nepoznato
							Svega	Stručni studij	Sveučilišni studij	Doktorat znanosti	
sv.	1.991	102	80	410	485	816	98	49	48	1	0
m	986	12	15	143	251	521	44	17	26	1	0
ž	1.005	90	65	267	234	295	54	32	22	0	0

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Podaci iz Popisa 2011.godine prema školskoj spremi stanovništva starijeg od 15 godina ukazuju da je:

- ukupan broj osoba starijih od 15 godina 1.991
- bez školske spreme ukupno 102 osobe, što je 5,13%
- nepotpuno osnovno obrazovanje imalo je 490 osoba, tj.24,61% osoba
- 24,36% stanovnika završilo je osnovnu školu
- stanovništvo bez škole, nepotpunim osnovnim obrazovanjem i osnovnom školom većinom se odnosi na osobe starije životne dobi koje su već izašle s tržišta rada te se nalaze u mirovini
- neki stupanj obrazovanja (osnovno, srednje, više i visoko) imalo ukupno 1.399 osoba, što je 70,26% osoba (najbrojniji su oni sa srednjim obrazovanjem - 40,98%)
- svega 4,92% stanovnika je visoko obrazovano.

Prema tome, može se zaključiti akko je u budućnosti potrebno uložiti više napora kako bi se podigao udio visokoobrazovnog stanovništva na području Općine Cista Provo.

Tablica 7. Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život i spolu

Spol	Ukupno	Prihodi od stalnog rada	Prihodi od povremenog rada	Prihodi od poljoprivrede	Starosna mirovina	Ostale mirovine	Prihod od imovine	Socijalne naknade	Ostali prihodi	Povremena potpora drugih	Bez prihoda	Nepoznato
sv.	2.335	462	48	4	433	236	6	106	122	45	913	0
m	1.154	298	35	3	233	117	5	47	56	16	368	0
ž	1.181	164	13	1	200	119	1	59	66	29	545	0

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Broj stanovnika Općine Cista Provo s ostvarenim prihodima je 1.422 tj. 60,89% dok je broj onih bez prihoda 913 tj. 39,11%.

Među vrstama prihoda, očekivajuće dominiraju umirovljenici njih 669 tj. 28,65%, oni s prihodima od stalnog rada njih 462 tj. 19,79%, te sljedeći su oni s ostalim prihodima njih 122 odnosno 5,22%. Preostalih 8,95% stanovnika prihode ostvaruje od socijalnih naknada, povremenog rada, povremene potpore drugih, od imovine te poljoprivrede.

Tablica 8. Zaposleni prema djelatnostima

Šifra	Glavna djelatnost	Broj zaposlenih	Struktura zaposlenih (%)
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	6	1,23
C	Prerađivačka industrija	57	11,63
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	3	0,61
E	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	1	0,20
F	Građevinarstvo	83	16,94
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	100	20,41
H	Prijevoz i skladištenje	34	6,94
I	Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	37	7,55
J	Informacije i komunikacije	3	0,61
F	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	9	1,84
L	Poslovanje nekretninama	1	0,20
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	8	1,63
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	7	1,43
O	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	51	10,41
P	Obrazovanje	51	10,41
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	13	2,65
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	6	1,22
S	Ostale uslužne djelatnosti	10	2,04
T	Djelatnosti kućanstava kao poslodavca, djelatnosti kućanstva koja proizvode različitu robu i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	4	0,82
	Nepoznato	6	1,23
	Ukupno	490	100%

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Što se tiče zaposlenih prema djelatnostima, najviše stanovnika Općine Cista Provo radi u trgovini na veliko i malo (20,41%) i građevinarstvu (16,94%), zatim u javnoj upravi i obrani (10,41%) te u obrazovanju (10,41%).

4. INFRASTRUKTURA

4.1. Promet

4.1.1. Cestovni promet

U prometnom pogledu (ceste) položaj Općine Cista Provo vrlo je povoljan. Područje se nalazi neposredno uz trasu Jadranske auto-ceste te na važnom longitudinalnom – državna cesta D-60, (Trilj – Cista – Lovreć – Imotski – G. Vinjanji – BiH) i transverzalnom – državna cesta D-39 (Dupci – Šestanovac – Cista – Aržano – BiH) prometnom pravcu. Dobra razvijenost cestovne mreže unutar područja Općine (županijske i lokalne, odnosno ostale nerazvrstane ceste) osigurava kvalitetan pristup području i interne komunikacije unutar teritorija Općine.

Osnovu cestovne mreže čini dionica trase državne ceste D-60 koja povezuje naselja Biorine, Cista Velika i Cista Provo. Ujedno ovaj prometni pravac uključuje prostor Općine u šire regionalno područje preko naselja Lovreć na istoku, odnosno Grada Trilja na zapadu. U naselju Cista Provo navedena državna cesta se spaja s državnom cestom D-39 koja povezuje naselje Cista Provo, Svib i Aržano. Ovom cestom se Općina Cista Provo uključuje u širi regionalni prostor preko naselja Šestanovac na jugu (u obalni prostor), odnosno preko Kamenskog na sjeveru u teritorij susjedne države (BiH). Naselje Dobranje povezano je županijskom cestom br. 6153 s naseljem Cista Velika na jugu, odnosno s naseljem Svib preko lokalne ceste br. 67098 na istoku. Isto tako se iz naselja Dobranje, lokalnom cestom br. 67097, može doći u susjednu Općinu Tijarica na sjevernoj strani. Naselje Aržano je također spojeno sa susjednom Općinom Tijarica, na zapadu, preko županijske ceste br. 6154, te sa susjednom Općinom Lovreć, preko naselja Studenci na jugoistoku, županijskom cestom br. 6155. Lokalna cesta br. 67102 povezuje naselje Aržano s njegovim izdvojenim dijelom Svibić. Svibić je preko lokalne ceste br. 67103 povezan s naseljem Svib, odnosno preko lokalne ceste br. 67102 s naseljem Studenci u susjednoj Općini Lovreć. Unutar naselja Biorine locirana je lokalna cesta br. 67093 (D-60 – Karadže-Gunjače), a od Ciste Velike prema Katunima Brdo ide lokalna cesta br. 67100. Unutar područja naselja Cista Velika također je locirana i lokalna cesta br. 67099 (D-60 – Romićeva staja). Navedene prometnice čine primarnu cestovnu mrežu unutar Općine Cista Provo. Sekundarnu prometnu mrežu unutar Općine Cista Provo čine ostale nerazvrstane ceste (manje spojne ceste, ulice, mjesni putovi, gospodarske ceste, protupožarne ceste i dr. prometnice kojima se odvija promet unutar naselja, odnosno njegovih pojedinih dijelova).

Nerazvrstane ceste su ceste koje se koriste za promet vozilima i koje svatko može slobodno koristiti na način i pod uvjetima određenim zakonom i drugim propisima, a koje nisu razvrstane kao javne ceste.

Nerazvrstanu cestu čini:

- cestovna građevina
- građevinska čestica

- zemljišni pojas s obiju strana ceste
- prometna signalizacija
- javna rasvjeta i ostala oprema ceste.

Ukupna dužina lokalnih i nerazvrstanih cesta unutar Općine Cista Provo ima dužinu preko 100 km i od toga je tek manji dio neasfaltiran, odnosno s makadamskim kolničkim zastorom.

Vezano uz autobusni promet, na području Općine nema kolodvora samo stajališta. Postoji nekoliko redovitih linija u danu prema većim gradovima Imotskom, Splitu i Zagrebu sa stajanjem u naselju Cista Provo, Cista Velika i Biorine dok se stanovnici izoliranih naselja Dobranje, Svib i Aržano trebaju snaći za prijevoz do navedenih stajališta.

Zbog ekonomske isplativosti, za organizaciju javnog prijevoza na području Općine potrebno je promišljati u smjeru njenog povezivanja s okolnim JLS u vidu kombi taxi prijevoza kako bi se naselja Općine Cista Provo i susjednih Općina prometno povezala.

4.1.2. Željeznički promet

Na području Općine Cista Provo ne postoji željeznički promet.

4.1.3. Zračni promet

Najbliža zračna luka nalazi se u Splitu, koja je udaljena od Općine Cista Provo 60 km.

4.2. Telekomunikacije

Telekomunikacijski sustav čine, telekomunikacijska mreža za pružanje telekomunikacijskih usluga te organizacijski dijelovi i sredstva za eksploataciju i održavanje mreže. Osnovna telekomunikacijska usluga je prijenos govornih informacija kroz nepokretnu i pokretnu telefonsku mrežu. Obzirom na izgrađenost telefonske mreže, kako nepokretne tako i pokretnih, ova je usluga dostupna cjelokupnom stanovništvu te ostalim subjektima na području općine Cista Provo.

Osnovu telefonske mreže Općine Cista Provo čine udaljeni pretplatnički stupnjevi UPS-ovi instalirani u mjestima Cista Provo 384 POTS i 24 ISDN, Cista Velika 512 POTS, Dobranje 256 POTS, Svib 256 POTS i Aržano 512 POTS priključaka sa 100% digitaliziranom mrežom. UPS-ovi su na nadređenu centralu povezani svjetlovodnim sustavom prijenosa (do UPS-ova su položeni svjetlovodni kabeli). Korisnički vodovi kojima su telefonski pretplatnici povezani na komutacijski čvor položeni su uglavnom podzemno kabelima s bakrenim vodičima ili nadzemnim zračnim kabelom također bakrenim vodičima, presjeka 0.4 mm.

Telekomunikacijska mreža omogućava spajanje informatičke opreme na brzu internetsku mrežu bez čega današnje gospodarstvo ne može funkcionirati, a omogućuje i kvalitetan život stanovništva Općine.

Razvoj širokopojasnih usluga je od velikog značaja za razvoj gospodarstva u RH pa tako i u Općini Cista Provo.

Slika 4. Prikaz korištenja brzina širokopojasnog pristupa

Izvor: HAKOM, prosinac 2016.

Prema podacima iz prosinca 2016. godine 32,41% kućanstava koristi širokopojasni (ADSL) internet. Trenutna infrastruktura širokopojasnog interneta omogućuje brzine do 20 Mbit/s iako većina korisnika tog tipa interneta ima dostupnu brzinu od oko 4 Mbit/s.

4.3. Pošta

Na području Općine Cista Provo poštanski promet je organiziran putem poštanskih ureda koji djeluju u sastavu Središta pošta Split, poslovne jedinice Hrvatskih pošta d.d. Zagreb. Poštanski uredi su smješteni u Cisti Provo (21256), Cisti Velikoj (21244) i Aržanu (21246). Prostori za poštanske urede izgrađeni su i u Dobranjama te Svibu, međutim nikada nisu stavljeni u funkciju.

4.4. Energetski sustav

4.4.1. Elektroopskrba

Elektroenergetski sustav na prostoru Općine Cista Provo je dio elektroenergetskog sustava područja Imotski.

Sustav čine:

- postojeća mreža 10 kV dalekovoda vezana na TS 35/10 kV Medov Dolac, odnosno na energetski sustav Pogona Omiš te sustav Bosne i Hercegovine,
- postojeća mreža trafostanica * TS 10/04 kV.

Područjem Općine Cista Provo prolaze i dalekovodi 400 kV Mostar-Konjsko i 110 kV Kraljevac-Buško Blato.

Tablica 9. Broj korisnika električne energije u Općini Cista Provo

R.br.	Naselje	Broj korisnika		Broj TS
		fizičke osobe (ukupan broj mjernih mjestu u kategoriji kućanstvo)	pravne osobe (ukupan broj mjernih mjestu u kategoriji poduzetništvo)	
1.	Aržano	258	32	10
2.	Biorine	182	10	5
3.	Cista Provo	229	56	4
4.	Cista Velika	478	21	8
5.	Dobranje	203	4	2
6.	Svib	329	9	4
	Ukupno	1.679	132	33

Izvor: HEP

4.4.2. Plinoopskrba

Na području Općine Cista Provo nije izgrađena mreža plinovoda.

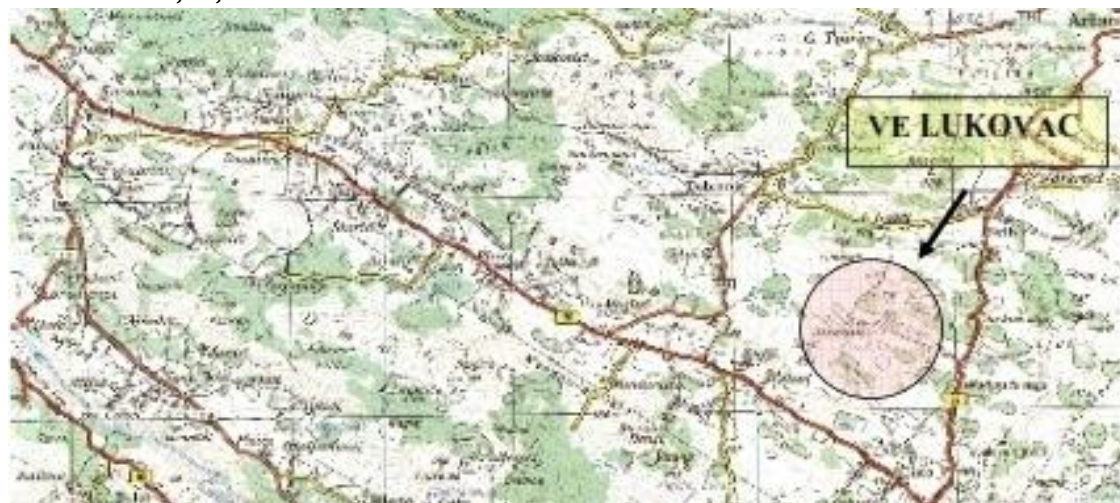
4.4.3. Obnovljivi izvori energije

Područje Općine Cista Provo je pogodno za korištenje obnovljivih izvora energije, te je u manjoj mjeri zastupljeno korištenje vjetra na malim gospodarstvima odnosno domaćinstvima.

U naselju Aržano tvrtka Perković Trade d.o.o. za proizvodnju namještaja po mjeri ima instaliranu sunčanu elektranu snage 30 kW s godišnjim kapacitetom proizvodnje električne energije 45.100 kWh.

U središnjem dijelu Općine, sjeverno od Ciste Velike i jugoistočno od Dobranja, između brda Umac i brda Jaram-Lukovac u tijeku je izgradnja vjetroelektrane "Lukovac" ukupne snage 48 MW, investitora Vjetroelektrana Lukovac d.o.o., Dubrovnik i HOPS d.o.o., Zagreb.

Slika 5. Lokacija vjetroelektrane "Lukovac"

Izvor: APO d.o.o., Zagreb – Studija utjecaja na okoliš

Procijenjena proizvodnja energije kreće se u rasponu od 94.224 do 112.180 MWh (visina 80 m iznad tla) te od 102.960 do 123.635 MWh (visina 105 m iznad tla).

4.4.4. Javna rasvjeta

Javna rasvjeta na području općine broji 1.200 svjetala. Odgovornost za upravljanje javnom rasvjetom ima Općina.

4.5. Vodoopskrba

Vodoopskrbni sustav Općine Cista Provo je dio ukupnog vodovodnog sustava Imotski (vodozahvat i glavna vodosprema u Imotskom, a preko Aržanog je povezan i s Bosnom i Hercegovinom).

Sustav čine:

- postojeći opskrbni magistralni vod Lovreć-Cista Provo-Cista Velika-Biorine,
- postojeći opskrbni vod Studenci-Aržano-BiH*Prisika (dio sustava «Josip Jović»),
- postojeće vodospreme (Biorine, Dobranje, Cista, Svib, Aržano).

4.6. Odvodnja

Na području Općine Cista Provo nije riješena odvodnja otpadnih voda kućanstava i gospodarstava. Otpadne fekalne vode odvođe se u septičke jame, često nepropisno izvedene tako da se izljevaju i na taj način zagađuju okolni teren, dok se oborinske i otpadne vode odvođe uglavnom otvorenim kanalima ili cestovnim jarcima u obližnje vodotoke. Izvođenje mreže odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda predstavlja najveći problem u komunalnom opremanju Općine zbog vrlo visokih troškova izvedbe ovih instalacija.

4.7. Otpad

Zbrinjavanje otpada na području Općine Cista Provo odvija se preko komunalnog poduzeća Čistoća Imotske krajine d.o.o. Odlaganje otpada vrši se na području Grada Imotskog (odlagalište "Kozjačić").

Tablica 10. Količina skupljenog otpada na području Općine Cista Provo

Godina	Broj st. obuhvaćen skupljanjem	Ukupno skupljeno (t)	Kg/stanovnik
2012.	2.500	830,00	332,00
2013.	2.500	720,00	288,00
2014.	2.335	675,57	289,00
2015.	2.335	649,60	278,00

Izvor: AZO

Uspostavom centra za gospodarenje otpadom za područja Županije, otpad s područja Općine Cista Provo, odvožit će se u taj centar.

U cilju neposrednog rješavanja problema zagađenja okoliša od nekontroliranog odlaganja raznovrsnog otpada, utvrđuju se slijedeće mjere:

- organiziranog prikupljanja i sigurnog odlaganja (komunalnog) otpada u skladu sa standardima i planom gospodarenja otpadom Općine,
- mogućnosti odvojenog prikupljanja sekundarnih sirovina i biootpada te organiziranog odvoza do krajnjeg odredišta,
- smanjiti količinu otpada koji se mora deponirati,
- sustavne edukacije i informiranosti lokalne upravne strukture i stanovništva,
- stimuliranja kupovanja ekološki prihvatljivih proizvoda,
- saniranja svih «divlja» odlagališta otpada, posebno otpada (građevinski i dr.) uz ceste na cijelom području Općine,
- iskorištavanje vrijednih osobina otpada, odnosno odvojeno skupljanje, recikliranje, kompostiranje i dr. sukladno zakonskoj regulativi,
- donošenja planova gospodarenja otpadom usklađenih s državnim planom gospodarenja otpadom,
- dostavljanja podataka, sukladno propisima,
- nadzor i praćenje postupanja s otpadom sukladno Pravilniku o uvjetima za postupanje s otpadom, odnosno Strategiji gospodarenja otpadom RH.

4.8. Groblja

U sklopu svih šest naselja (župa) izgrađena su groblja. Općina provodi održavanje groblja putem javnih radova.

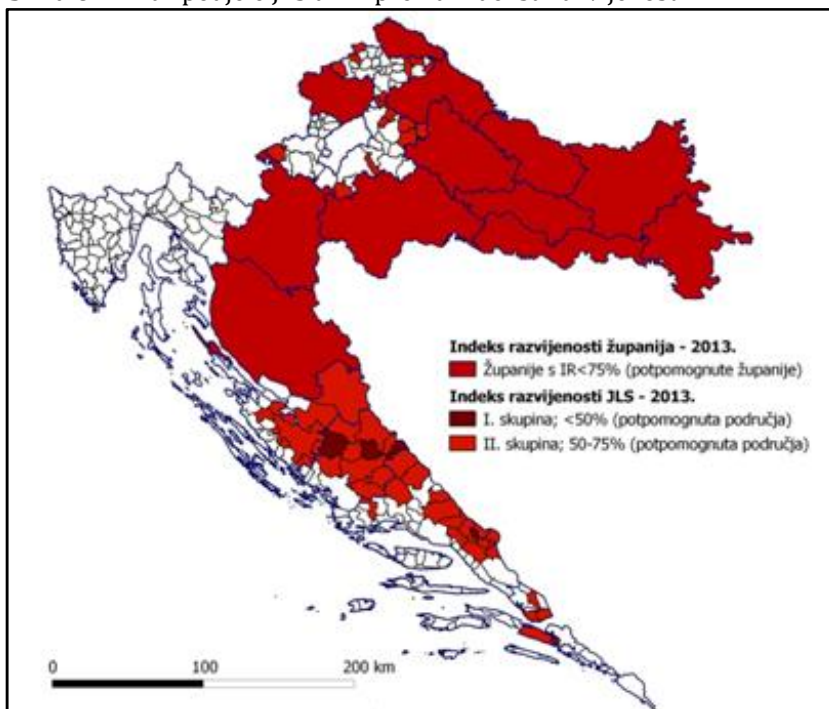
5. GOSPODARSTVO

5.1. Ekonomski razvoj i socijalno gospodarska struktura

Kao pokazatelj ekonomskog rasta i razvijenosti određenog područja koristi se indeks razvijenosti prema kojemu se jedinice lokalne samouprave razvrstavaju u skupine (Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne, područne i regionalne samouprave prema stupnju razvijenosti, NN 89/10) a na temelju članka 24. Zakona o regionalnom razvoju RH, NN 147/14).

Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te se na temelju odstupanja vrijednosti pokazatelja od državnog prosjeka jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave razvrstavaju u skupine razvijenosti.

Slika 6. Prikaz podjele JLS u RH prema indeksu razvijenosti

Izvor: MRRFEU

Pri izračunu indeksa razvijenosti koriste se slijedeći pokazatelji:

1. stopa nezaposlenosti
2. dohodak po stanovniku
3. proračunski prihod jedinice lokalne samouprave po stanovniku
4. opće kretanje stanovništva
5. stopa obrazovanosti.

Općina Cista Provo ima indeks razvijenosti 51,99% te pripada II. skupini jedinica lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 50% i 75% prosjeka RH.

Tablica 11. Pokazatelji razvijenosti

Gospodarski pokazatelji	Općina Cista Provo	Splitsko-dalmatinska županija	Republika Hrvatska
Prosječni dohodak per capita 2010.-2012.	13.498	26.019	28.759
Prosječni izvorni prihodi per capita 2010.-2012.	680	3.090	2.969
Prosječni stopa nezaposlenosti per capita 2010.-2012.	28,9%	19,50%	16%
Kretanje stanovništva 2010.-2001.	87,2	104,2	99,4
Udio obrazovnog stanovništva u stanovništvu 16-65 godina (2011.)	63,04%	83,09%	77,40%

Izvor: MRRFEU

Za Općinu Cista Provo određene su posebne mjere razvoja u strateškim dokumentima Splitsko-dalmatinske županije:

- poticati intenzivni rast žarišnih naselja i naselja povoljne demografske strukture radi ublažavanja negativnog demografskog procesa,
- planom predviđeni raspored proizvodnih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru provesti uz disperziju radnih mjesta i povezati ih s postojećim i planiranim područjima stanovanja i razvojem prometnih sustava.

Ističe se potreba razvitka gospodarstva na:

- izuzetno povoljnim i najvećim dijelom očuvanim prirodnim resursima (plodno tlo, voda, povoljna klima, prirodne atraktivnosti),
- bogatom graditeljskom, kulturno-povijesnom i tradicijskom naslijeđu,
- razini izgrađenih gospodarskih kapaciteta,
- očekivanju poticajnih mjera i makroekonomske politike uopće, koja će objektivno valorizirati sve raspoložive gospodarske potencijale i doprinijeti njihovom optimalnom korištenju u ekonomskom, socijalnom i ekološkom značenju.

Ključne industrije – nositelji gospodarskog razvoja

Iako je glavno strateško usmjerenje Općine usmjereno na uslužni sektor (benzinska stanica, ugostiteljstvo, trgovina, zanatstvo, graditeljstvo, poslovne usluge i dr.), postojeću industriju je potrebno restrukturirati na način da se preferiraju djelatnosti koje ne zagađuju okoliš, manjih i fleksibilnih prerađivačkih kapaciteta temeljenih na raspoloživoj sirovini, koje su prvenstveno orijentirane na domaće tržište (potrebe

domaćeg stanovništava i turizma), te su sposobne proizvesti proizvod čija kvaliteta zadovoljava i zahtjevna inozemna tržišta, posebno u vidu povećanja konkurentnosti lokalnih poduzeća na zajedničkom EU tržištu.

Ključne industrije na području Općine stoga su: poljoprivreda, građevinarstvo, prerađivačka industrija, turizam i trgovina.

Prednosti i potencijali gospodarskog razvoja:

- nalazi se u blizini većih gradova Splita i Imotskog,
- blizina mora (Makarska rivijera),
- niska stopa prireza 3%,
- prisutna je porezna olakšica za poduzetnike,
- niže su cijene zemljišta i komunalne naknade,
- poduzetničke zone planirane Prostornim planom uređenja Općine Cista Provo.

5.2. Gospodarska osnova Općine Cista Provo

Gospodarstvo sa svim svojim segmentima je od presudnog značaja za rast i budući razvoj. S ciljem razvoja i osiguranja održivog gospodarskog rasta, Općina Cista Provo bi se trebala orijentirati na razvoj malog poduzetništva vezanog uz poljoprivredu i prateće prerađivačke djelatnosti te turizam.

Temeljem podataka Hrvatske gospodarske komore, a prema parametrima veličine i broja pravnih oblika, na području Općine Cista Provo registrirano je 65 tvrtki od čega je aktivno 38. Podaci o gospodarskoj aktivnosti na općinskom nivou, mjereno u odnosu na registrirane gospodarske subjekte, pokazuje visok udio malih poduzeća.

Tablica 12. Klasifikacija pravnih oblika prema veličini

Pravni oblici	Male	Srednje	Velike	Neodređeni	Ukupno
Aktivne tvrtke koje su predale GFI	25	0	0	-	23
Aktivne tvrtke	33	0	0	5	38
Sve tvrtke upisane u sudski registar	50	0	0	15	65

Izvor: HGK

Od ukupno 38 aktivna poduzeća, prema pravnom ustrojbenom obliku, najviše je društava s ograničenom odgovornošću (25), zatim j.d.o.o. (7), ustanova (3), zadruga (2) te inozemni osnivač (1).

Tablica 13. Popis aktivnih poduzeća prema pravno ustrojbenom obliku

R.br.	Pravno ustrojbeni oblik	Broj poduzeća
1.	Dioničko društvo	-
2.	Druga osoba za koje je upis propisan zakonom	-
3.	Društvo s ograničenom odgovornošću	25
4.	Gospodarsko interesno udruženje	-
5.	Inozemni osnivač	1
6.	Javno trgovačko društvo	-

7.	Jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću	7
8.	Komanditno društvo	-
9.	Trgovac pojedinac	-
10.	Ustanova	3
11.	Zadruga	2
Ukupno		38

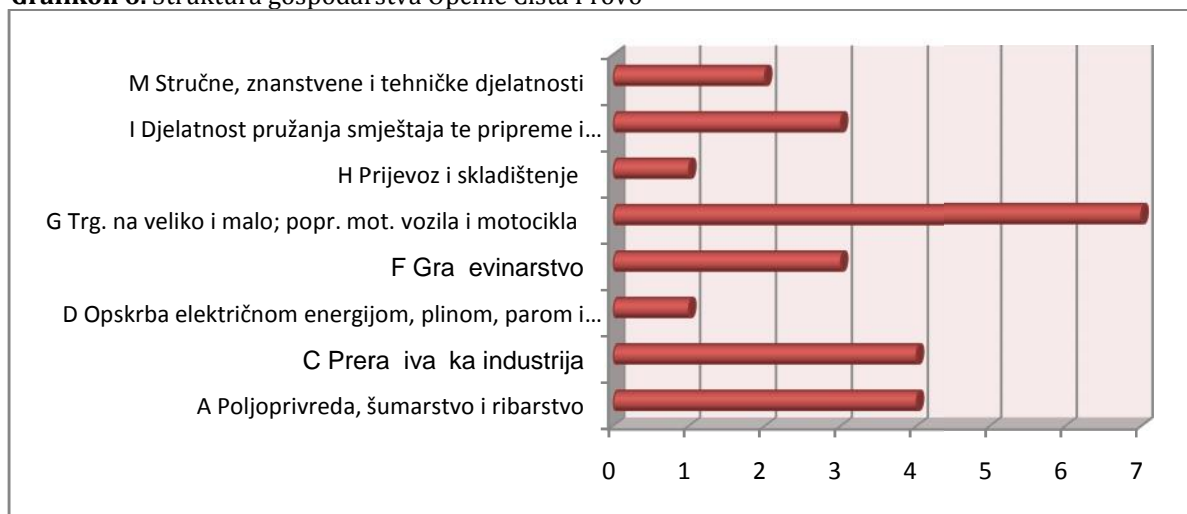
Izvor: HGK

Tablica 14. Pregled poduzetnika sa predanim GFI-om po NKD djelatnostima, s brojem zaposlenih u 2015.godini

Šifra	Glavna djelatnost	Broj poduzeća	Broj zaposlenih
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	4	3
C	Prerađivačka industrija	4	39
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom	1	0
E	Opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnost sanacije okoliša	0	0
F	Građevinarstvo	3	1
G	Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikla	7	62
H	Prijevoz i skladištenje	1	0
I	Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3	4
J	Informacije i komunikacije	0	0
F	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	0	0
L	Poslovanje nekretninama	0	0
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2	1
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	0	0
O	Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje	0	0
P	Obrazovanje	0	0
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	0	0
R	Umjetnost, zabava i rekreacija	0	0
S	Ostale uslužne djelatnosti	0	0
Ukupno		25	110

Izvor: FINA

Grafikon 6. Struktura gospodarstva Općine Cista Provo

Izvor: FINA

Iz prethodne tablice vidljivo je da je većina poduzeća iz domene trgovine na veliko i malo (7), poljoprivrede (4) te prerađivačke industrije (4). Najveći broj osoba zapošljava trgovina na veliko i malo (62) te prerađivačka industrija (39).

Tablica 15. Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika

Opis	2015.
Broj poduzetnika	25
Broj dobitaša	16
Broj gubitaša	9
Broj zaposlenih	110
Ukupni prihodi	74.819.300
Ukupni rashodi	73.608.900
Dobit prije oporezivanja	1.942.900
Gubitak prije oporezivanja	424.100
Porez na dobit	1.518.800
Dobit razdoblja	1.634.500
Gubitak razdoblja	424.100
Dobit razdoblja (+)	1.210.400

Izvor: FINA

Od ukupno evidentiranih poduzetnika u FINA-i 16 je poslovalo s dobiti a 9 s gubitkom. Navedeni subjekti zapošljavali su u 2015.godini 110 djelatnika. Evidentirani poslovni subjekti su 2015.god. završili s ostvarenom dobiti od 1.210.400 kuna.

Tablica 16. Popis poslovnih subjekata u 2015.god.

R.b r.	Naziv poslovnog subjekta i adresa	Glavna djelatnost (NKD 2007).	Br. zap.
1.	N.K.COMMERCE d.o.o., Aržano, Aržano b.b.	G 46.38 Trgovina na veliko ostalom hranom uključujući ribe, rakove i školjke	35
2.	PROVO d.o.o., Cista Provo, Cista Provo b.b.	G 47.52 Trgovina na malo željeznom robom, bojama i staklom u specijaliziranim prodavaonicama	11
3.	PONISTRA d.o.o., Biorine, Škarina ulica 47	C 22.23 Proizvodnja proizvoda od plastike za građevinarstvo	18
4.	PERKOVIĆ TRADE d.o.o., Aržano, Perkovići 2	C 31.09 Proizvodnja ostalog namještaja	15
5.	MLJEKARA BOSNIĆ d.o.o., Cista Provo, Ulica Dujma Ćubića 15	C 10.51 Djelatnost mljekara i proizvođača sira	5
6.	ŠITUM GRAĐEVINARSTVO d.o.o., Cista Provo, Ćubića put 12	G 46.69 Trgovina na veliko ostalim strojevima i opremom	1
7.	ACHT d.o.o., Cista Provo, Domovinskog rata 15	G 47.29 Ostala trgovina na malo preh. proizvodima u specijaliziranim prodavaonicama	6
8.	ETAŽA-CISTA PROVO d.o.o., Cista Provo, Cista Provo b.b.	G 46.73 Trgovina na veliko drvom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom	4
9.	OPLATA d.o.o., Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 77	F 41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada	1
10.	3D STUDIO d.o.o., Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 49	M 74.20 Fotografске djelatnosti	1

11.	ORLOV KUK d.o.o., Cista Velika, Cista Velika b.b.	A 01.25 Uzgoj bobičastog, orašastog i ostalog voća	0
12.	GORONJIĆ-BOSNIĆ TURIZAM j.d.o.o., Cista Provo, Bosnića ulica 13	I 55.30 Kampovi i prostor za kampiranje	0
13.	LIBENTER d.o.o.,Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 17	A 01.49 Uzgoj ostalih životinja	0
14.	VUČEMIL STAN d.o.o., Cista Velika, Cista Velika 0	F 42.99 Gradnja ostalih građevina niskogradnje	0
15.	TONKA I RINE –COMMERCE d.o.o.,Svib, Domovinskog rata 26	G 47.19 Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama	3
16.	PILEŠEVIĆ BRAVARIJA d.o.o., Cista Provo, Cista Provo b.b.	C25.11 Proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih dijelova	1
17.	RIOLIT d.o.o., Aržano, Aržano 281	G 47.78 Ostala trgovina na malo novom robom u specijaliziranim prodavaonicama	2
18.	MIŠEVIĆA DVORI j.d.o.o.,Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 9	I 56.30 Djelatnost pripreme i usluživanja pića	1
19.	IVAN LJUBIČIĆ d.o.o., Aržano, Aržano b.b.	H 49.10 Željeznički prijevoz putnika, međugradski	0
20.	ZEBA j.d.o.o., Cista Velika, Cesta dr. Franje Tuđmana 57	I 56.30 Djelatnost pripreme i usluživanja pića	3
21.	IN GEO d.o.o., Biorine, Ulica Bruna Bušića 11	M 71.12 Inženjerstvo i s njim povezano tehničko savjetovanje	0
22.	AUREUS NAVITAS d.o.o.,Cista Provo, Domovinskog rata 15	D 35.11 Proizvodnja električne energije	0
23.	MAGNUSOL GRAĐENJE d.o.o.,Svib,Alojzija Stepinca 4	F 43.12 Pripremni radovi na gradilištu	0

Izvor: FINA

Tablica 17. Popis poljoprivrednih zadruga u 2015.god.

R.b r.	Naziv zadruge i adresa	Glavna djelatnost (NKD 2007).	Br. zap.
1.	ZADRUGA BLAGOSLOV, Dobranje, Hrvatskih domobrana 11	A 01.41 Uzgoj muznih krava	2
2.	BRANITELJSKA ZADRUGA ŠILJEG CISTA, Cista Provo, Ulica Svetog Marka 31	A 01.50 Mješovita proizvodnja	1

Izvor: FINA

Tablica 18. Struktura obrta prema djelatnostima

Djelatnost	Općina Cista Provo
Proizvodno obrtništvo	2
-proizvodnja tekstila	0
-proizvodnja od drveta	1
-proizvodi od metala	1
-proizvodnja električne opreme	0
-proizvodnja od gume i plastike	0
-proizvodnja hrane i pića	0
-ostali nemetalni mineralni proizvodi	0
-ostale proizvodne djelatnosti	0
Građevinarstvo	5

Trgovina na malo	5
Ugostiteljstvo	6
Promet	3
Popravak motornih vozila	1
Popravak predmeta za osobnu upotrebu	0
Ostale uslužne djelatnosti	4
Poljoprivreda	1
Ukupno	27

Izvor: HOK, stanje na dan 28.02.2017.

Prema podacima Hrvatske obrtničke komore na području Općine je na dan 28.02.2017. godine bilo registrirano 27 aktivnih obrtnika i to najviše u području ugostiteljstva (6), građevinarstva (5) i trgovine na malo (5).

Tablica 19. Obrtnici u radu na području Općine Cista Provo (veljača 2017.g.)

R.br.	Naziv obrta i adresa
1.	ADELA, obrt za trgovinu, vl. Miro Topić, Cista Provo, Domovinskog rata 1
2.	ART FASHION, obrt za trgovinu, vl. Danica Šonjić, Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 4
3.	Autolimarski obrt "ČONDIĆ", Petar Čondić, Aržano
4.	Autoprijevoznik Stipan Vuletić, Svib
5.	BUDIĆ, obrt za vodovodne instalacije, vl. Marijan Budić, Aržano, Svibić 21
6.	BUFFET " Z & M " Cista Provo , vl. Mario Madunić
7.	BURAZIN, obrt za usluge čišćenja, vl. Petar Burazin, Cista Velika, Rupe 34
8.	CAFFE BAR CENTAR, obrt za ugostiteljstvo, vl. Jozo Ledić, Aržano, Cesta Josipa Jovića 37
9.	CAFFE-BAR "JADRAN", vl. Vinka Ljubičić, Aržano, Cesta Josipa Jovića 34
10.	ČONDIĆ, obrt za trgovinu i elektroinstalacije, vl. Marijan Čondić-Bijader, Svib, Put Osoja 9
11.	DIZALO ARŽANO, obrt za montažu dizala, vl. Zdravko Žaja, Aržano, Ulica Petra Žaje 23
12.	FIO, obrt za ugostiteljstvo, vl. Filip Madunić, Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 4
13.	Frizerski salon MELANI, Melanija Nosić, Cista Provo
14.	GAJ, obrt za poljoprivredu i stočarstvo, vl. Slavko Čondić-Galiničić, Svib, Butiga 9
15.	GALIĆ, poslovanje nekretninama, vl. Tomislav Galić, Svib
16.	Građevinski obrt, WEGA-BAU, vl. Mate Šetka, Cista Velika
17.	IKO, obrt za ugostiteljstvo i trgovinu, vl. Ivan Madunić, Cista Provo, Ulica Franje Tuđmana 6
18.	Izdavačka djelatnost "VITRENIK" vl. Radoslav Rajić, Cista Velika
19.	MESNICA MADUNIĆ, obrt za trgovinu i preradu mesa, vl. Dinko Madunić, Cista Provo, Domovinskog rata 12/A
20.	Obrt za prijevoz i usluge BRDAR, vl. Filip Brdar, Svib
21.	Obrt za trgovinu i usluge, ĐENDAR, vl. Neda Ribičić, Cista Provo
22.	Obrt za završne građevinske radove, LJUBIČIĆ, vl. Mijo Ljubičić, Aržano
23.	RIBIČIĆ, obrt za građevinarstvo i usluge, vl. Ivan Ribičić, Cista Provo, Ivana Pavla II 5
24.	Stolarska radionica "MG-MB", vl. Marijan Galić-Botić, Svib
25.	TRANSPORTI KEGALJ, obrt za prijevoz i usluge, vl. Mario Kegalj, Cista Velika, Kegljji 43
26.	UGOSTITELJSKI OBRT CAFFE-BAR " TRONO " Cista Velika vl. Ante Šetka
27.	ZAVAR, obrt za zavarivanje svih vrsta metala, vl. Petar Abramović, Biorine, Ulica Kažimira Abramovića 8 B

Izvor: Ministarstvo poduzetništva i obrta, *Obrtni registar*

5.3.Lovstvo

Područje Općine Cista Provo zbog svojih očuvanih šuma, ima mogućnost za razvoj lovstva. Na području Općine djeluju tri lovačke udruge: "Golub"-Cista Provo, "Kuna"-Cista Velika i "Grivna"-Biorine. Cilj lovačkih udruga je uzgoj, zaštita i lov divljači sukladno lovno gospodarskoj osnovi.

Na području Općine ovlaštenik prava lova koji je stekao pravo lova na kojem je ustanovljeno lovište je:

- Lovnačka udruga "Kuna"- Cista Velika – ovlaštenik lovišta XVII/125 Cista.

Tablica 20. Lovište na području Općine Cista Provo

Podaci o lovištu	
Broj lovišta:	XVII/125
Naziv:	Cista
Županija:	Splitsko-dalmatinska
Tip lovišta:	Otvoreno
Broj ugovora:	17125
Ovlaštenik prava lova:	LU KUNA CISTA VELIKA Ulica fra Serafina Rajiča 20 21244 CISTA VELIKA
Glavne vrste divljači:	- svinja divlja - zec obični - jarebica kamenjarka – grivna
Površina lovišta:	2.010,00 ha

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Osim lovstva kao rekreativne djelatnosti i uloge očuvanja održivog fonda divljači u posljednje vrijeme se potpuno razvija i lovni turizam kao dodatna kvaliteta turističke ponude.

5.4.Pčelarstvo

Na području Općine Cista Provo postoje povoljni prirodni uvjeti (klima i vegetacija) za razvoj pčelarstva. Livade i pašnjaci predstavljaju osnovnu ekološko hranidbenu osnovu razvoja pčelarstva (ljekovita kadulja, vrisak i dr.). Zbog specifičnosti submediteranske klime ovog područja, medonosna flora omogućava proizvodnju i osebujnih multifloernih vrsta meda koji imaju izraženije sezonske odlike (boja, miris, okus). Pored koristi koju donose pčele u medu i vosku, još je neusporedivo veća ona koja se dobija time što pčele oprašivanjem voćaka i drugih kultura povećavaju prinos i kvalitetu roda.

Na području Općine Cista Provo postoji registrirana 1 udruga pčelara; U.P. "Ulišće" u naselju Cista Provo.

Prema podacima APPRRR broj košnica na području Općine Cista Provo iznosi 351. Proizvodnjom meda i uzgojem pčela bavi se 9 poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 21. Broj košnica i broj pčelara iz Upisnika poljoprivrednika na dan 14.12.2015.

Općina/Naselje	Broj košnica	Broj PG-a
Aržano	148	3
Cista Provo	143	4
Cista Velika	40	1
Svib	20	1
Ukupno	351	9

Izvor: APPRRR

5.5. Vanjskotrgovinska razmjena

Što uspješnije uključivanje u međunarodnu robnu razmjenu, zasnovano na ekonomskim načelima tržišne ekonomije, predstavlja stratešku zadaću svakog gospodarstva. To podrazumijeva izvoz konkurentnih, tržištu prihvatljivih proizvoda i usluga na profitabilnoj osnovi sa stalnim nastojanjima da se u konačnici ostvari pozitivna bilanca u vanjskotrgovinskoj razmjeni. Gospodarski rast nije moguć ako su proizvođači ograničeni samo na domaće tržište, što se posebno odnosi na zemlje s malim tržištem kao što je Republika Hrvatska. S tim u vezi, gospodarski rast RH, pa tako i Splitsko-dalmatinske županije i Općine Cista Provo, kao i izgledi za otvaranje radnih mjesta vezani su za proizvodnju roba i usluga, a time više nego ikada prije, za izvoz odnosno globalnu ekonomiju.

U sljedećim tablicama su prikazani podaci o izvozu i uvozu Splitsko-dalmatinske županije i Općine Cista Provo ostvarenim u razdoblju 2009.-2012.

Tablica 22. Ostvareni izvoz u RH, SDŽ i Općini Cista Provo (u tisućama kuna)

Naziv	Godine				Indeksi
	2009.	2010.	2011.	2012.	12/11
RH	55.272.198	64.870.443	71.234.060	72.380.725	101,6
SDŽ	478.715	649.996	4.454.474	3.567.822	80,1
Općina Cista Provo	0	0	496	389	78,4

Izvor: DZS

Tablica 23. Ostvareni uvoz u RH, SDŽ i Općini Cista Provo (u tisućama kuna)

Naziv	Godine				Indeksi
	2009.	2010.	2011.	2012.	12/11
RH	55.272.198	64.870.443	121.036.155	121.899.363	100,7
SDŽ	701.685	749.572	4.561.588	5.071.786	111,2
Općina Cista Provo	13	13	1.798	1.302	72,4

Izvor: DZS

U 2012.god. u Splitsko-dalmatinskoj županiji ostvaren je uvoz u iznosu 5.071.786 kn što je za 11,18% više u odnosu na prethodnu godinu, no udio uvoza Županije u uvoz RH iznosio je 4,16%. Istodobno 2012. je u RH uvezeno roba u iznosu 121.899.363 kn što je za 0,71% više u odnosu na prethodnu godinu. Općina Cista Provo je u 2012. uvezla roba u vrijednosti 1.302 kn, što je uspoređujući sa prethodnom 2011. smanjenje od

27,59%. Općina Cista Provo u 2012.godini sudjeluje sa 0,03% u ukupnom uvozu Splitsko-dalmatinske županije.

Tablica 24. Bilanca vanjskotrgovinske razmjene (u tisućama kuna)

Elementi	SDŽ		Općina Cista Provo	
	2011.	2012.	2011.	2012.
Izvoz	4.454.474	3.567.822	496	389
Uvoz	4.561.588	5.071.786	1.798	1.302
Bilanca	-107.114	-1.503.964	-1.302	-913
Pokrivenost uvoza izvozom	97,65	70,35	27,59	29,88

Izvor: DZS

Vezano za vanjskotrgovinsku razmjenu na razini Općine Cista Provo svakako treba djelovati u smjeru kako bi se taj nepovoljan odnos promijenio u korist izvoza, prije svega, onih roba koje kvalitetom odskoču od uvezenih te na taj način treba jačati domaću proizvodnju, a i sačuvati radna mjesta. Na razini Općine u 2011.godini je pokrivenost uvoza izvozom bila svega 27,59% dok se u 2012.godini taj postotak blago povećao te iznosio 29,88%.

5.6.Poduzetničke zone

U srpnju 2013.godine u Republici Hrvatskoj donesen je Zakon o unapređenju poduzetničke infrastrukture (NN 93/13, 114/13 i 41/14) kojim su definirana osnovna pitanja uređenja sustava poduzetničke infrastrukture u RH, u okviru kojega su detaljno definirani temeljni pojmovi unutar sustava, poput vrsta i tipova poduzetničkih zona, kategorizacija PZ/PPI u Republici Hrvatskoj, kako bi se postojećim i potencijalnim korisnicima (poduzetnicima) omogućilo pokretanje i obavljanje poduzetničkih aktivnosti u standardiziranim uvjetima visoke infrastrukturne opremljenosti unutar PZ/PPI te konkurentnom i transparentnom sustavu poticajnih mjera i olakšica kao u fazi početnog investiranja, tako i u fazi proširenja postojećih investicijskih aktivnosti poduzetnika koji posluju unutar PZ/PPI.

Poduzetničke/poslovne zone predstavljaju ograničeni prostor unutar kojih se odvijaju određene gospodarske aktivnosti, a koja dugoročno rješavaju potrebe poduzetnika za poslovnim prostorom, omogućujući im zajedničko korištenje infrastrukture, te pospješuju poslovno povezivanje poduzetnika.

Poduzetničke/poslovne zone su uglavnom lokalnog karaktera i obično je to dio teritorija neke općine ili grada koji je radi poticaja gospodarske djelatnosti infrastrukturno opremljen, a nadležna općina omogućava dodatne pogodnosti (npr. komunalne olakšice, oslobođenje plaćanja dijela komunalnog doprinosa i sl.). Relativno povoljnom cijenom zemljišta koje je kompletno infrastrukturno opremljeno, lokalna samouprava privlači ulagače. Kroz ugovorne obveze može biti definirano da se u "zamjenu" za povoljnu cijenu zemljišta ulagači obvežu za zapošljavanjem određenog broja radnika s područja grada/općine gdje se zona nalazi. Privlačenjem ulagača i ostalo gospodarstvo, pa i društveni život, može ostvariti određene koristi kao što je

povećana potražnja za stambenim objektima, unapređenje školskog sustava, poboljšana društvena događanja i dr.

Poslovnim planom uređenja Općine Cista Provo (Službeni glasnik Općine Cista Provo, 02/07) određene su gospodarske (proizvodne i poslovne) zone.

Proizvodne djelatnosti se utvrđuju u gospodarskim zonama proizvodne namjene i to pretežito zanatske. Unutar ovih zona mogući su samo proizvodni sadržaji koji u svom radu koriste električnu energiju, naftu ili plin, odnosno sadržaji koji u okolišu ne nedozvoljene štetne tvari i u količinama većim od, posebnim propisima i normativima, dozvoljenih. Također nije dozvoljena izgradnja proizvodnih ili drugih sadržaja koji bi svojom veličinom ili oblikovnim rješenjima narušili postojeći ambijent te znatnijim opterećenjem prometne ili druge infrastrukture pogoršali opće stanje života dotičnog područja naselja, odnosno općine.

➤ **ŠKOLSKI GAJ**

Gospodarska proizvodna zona "Školski gaj" je nova zona unutar naselja Cista Provo, ukupne površine oko 12.3 ha koja se predviđa za izgradnju pretežito zanatskih sadržaja. Planirana zona je smještena u južnom dijelu naselja. Zona je dijelom izgrađena (sjeverozapadni dio) u površini od oko 0.4 ha, poslovnim sadržajem koji će se uklopiti u konačno uređenje zone.

Planom se unutar zone predviđaju proizvodno zanatski, uslužni i dr. sadržaji, infrastrukturni sadržaji te zelenilo.

Pristup zoni predviđen je s postojeće državne ceste D-60, odnosno s buduće obilaznice koja se predviđa na istoimenoj cesti, a koja prolazi s južne strane planirane zone.

➤ **GOLUBOVAC**

Gospodarska proizvodna zona "Golubovac" je nova zona neposredno uz granicu Općine (uz radnu zonu Općine Šestanovac) ukupne površine oko 6.8 ha koja se predviđa za izgradnju pretežito zanatskih sadržaja. Planirana zona je smještena južno od naselja Cista Provo uz buduću obilaznicu na državnoj cesti D-60.

Planom se unutar zone predviđaju proizvodno zanatski, uslužni i dr. sadržaji, infrastrukturni sadržaji te zelenilo.

Pristup zoni je s postojeće državne ceste D-39, koja prolazi sa istočne strane zone, odnosno s buduće obilaznice D-60.

➤ **POD MANDARIĆA STRANA**

Gospodarska proizvodna zona "Pod Mandarića stranom" je nova zona, ukupne površine oko 14.85 ha (10.78 ha u naselju Cista Velika, a 4.07 ha u naselju Biorine) koja se predviđa za izgradnju pretežito zanatskih sadržaja.

Planom se unutar zone predviđaju proizvodno zanatski, uslužni i dr. sadržaji, infrastrukturni sadržaji te zelenilo.

Pristup zoni predviđen je s postojeće državne ceste D-60, koja prolazi sa sjeverne strane (neposredno uz) planirane zone.

Poslovne djelatnosti se utvrđuju u gospodarskim zonama i to pretežito uslužne. Tako su Prostornim planom Općine Cista Provo određene poslovne zone:

➤ **SVIB**

Gospodarska poslovna zona (K1) "Svib" je nova zona, ukupne površine oko 7.9 ha koja se predviđa za izgradnju pretežito uslužnih sadržaja. Zona je smještena sjeverno od naselja Svib, neposredno uz državnu cestu D-39.

Planom se unutar zone predviđaju skladišta, uslužni i dr. sadržaji, infrastrukturni sadržaji te zelenilo.

Pristup zoni predviđen je s postojeće državne ceste D-39, koja prolazi s istočne strane planirane zone.

➤ **PODJARAM**

Gospodarska poslovna zona (K1) "Podjaram" je nova zona, ukupne površine oko 8 ha koja se predviđa za izgradnju pretežito uslužnih sadržaja. Zona je smještena jugozapadno od izdvojenog dijela naselja Aržano uz županijsku cestu Aržano-Studenci. Planom se unutar zone predviđaju skladišta, uslužni i dr. sadržaji, infrastrukturni sadržaji te zelenilo.

Pristup zoni predviđen je s postojeće županijske ceste koja prolazi kroz planiranu zonu.

Turistička djelatnost se utvrđuje u gospodarskim zonama ugostiteljsko-turističke namjene. S obzirom na nepostojanje organizirane turističke djelatnosti na području Općine Cista Provo u planskom razdoblju kroz planirane izdvojene zone prvenstveno treba preferirati specifične sadržaje u vidu etno i eko-sela (izletišta, smještajne kapacitete u izvornom ambijentu povezane s izvornim načinom življenja te tradicionalnim djelatnostima. Ove se zone naslanjaju na prirodni ambijent (njegovane šume i sl.) unutar kojeg treba razviti sadržaje rekreacije (pješačke i trim-staze, biciklističke staze i sl.).

Tako su Prostornim planom Općine Cista Provo određene ugostiteljsko-turističke zone:

➤ **DONJE KARADŽE**

Neposredno uz izdvojeni dio naselja (s južne strane) Donje Karadže (Biorine) smješteno je sekundarno naselje (Karadžine staje), u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4) površine od oko 1.8 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim ugostiteljsko-turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s državne ceste D-60 preko postojeće pristupne ceste za Donje Karadže.

➤ **ŠUŠKOVA LAZINA**

S jugoistočne strane ceste za Gunjače i Gornje Karadže smješteno je sekundarno naselja "Šušкова lazina" u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4) površine od oko 1.7 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina.

Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim ugostiteljsko-turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaj infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s navedene ceste.

➤ **RONIĆEVA STAJA**

Na uzvisini južno od naselja Cista Velika smješteno je sekundarno naselja "Ronićeve staje", u sklopu kojeg se planira turistička zone (T4) površine od oko 7.8 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim ugostiteljsko-turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s državne ceste D-60 preko postojeće pristupne ceste.

➤ **KRSTINA**

Na predjelu "Krstine" neposredno uz državnu cestu D-39 (s njene istočne strane) smješteno je vrlo slikovito sekundarno naselja "Madunića staje", a s njegove zapadne strane započeta izgradnja turističkih sadržaja. Planom se na tom predjelu predviđa

turistička zona ukupne površine od oko 18.7 ha za izgradnju manjih hotela, turističkog naselja te pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina (T1, T2 i T4). Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade (sekundarno naselje) koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu. Osim ugostiteljsko-turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s državne ceste D-39 preko postojeće pristupne puta.

➤ **LEROTIĆA STAJE**

Sjeverno od izdvojeni dijela naselja Vrlići - Dobranje smješteno je sekundarno naselja "Lerotića staje" u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4) površine od oko 2.7 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina.

Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim ugostiteljsko-turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je sa županijske ceste preko postojeće pristupnog puta.

➤ **VULETIĆA – ČUBELIĆA STAJE (ETNO SELO)**

Sjeverno od stare rimske ceste koja vodi od naselja Dobranje prema naselju Budimiri smještena su četiri vrlo slikovita sekundarna naselja "Vuletića, Lerotića, Milardovića i Čubelića staje". Planom se predviđa spajanje naselja u jedinstvenu etno cjelinu (dviije odvojene cjeline 6.03 i 7.95 ha) kroz turističku zonu (T4) u površini od oko 14 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim turističkih sadržaja, unutar zone se, planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je preko navedene rimske cesta koja vodi od naselja Dobranje.

➤ **VULETIĆA STAJE**

Sjeverno od naselja Dobranje, uz cestu za Aržano, smješteno je sekundarno naselja "Vuletića staje" u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4) u površini od oko 6 ha za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina.

Naselje je ujedno zaštićeno kao ruralna cjelina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu, odnosno prema uvjetima zaštite.

Osim turističkih sadržaja, unutar zone, se planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s lokalne ceste Dobranje –Aržano, preko postojeće pristupnog puta.

➤ **MILARDOVIĆA STAJE**

Na suprotnoj strani zaštićene ruralne cjeline Vuletića staje, smješteno je vrlo slikovito sekundarno naselja "Milardovića staje", u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4), u površini od oko 3.3 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim turističkih sadržaja, unutar zone se, planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s lokalne ceste Dobranje - Aržano preko postojeće pristupnog puta.

➤ **JANDRIĆA STAJE**

Sjeverno od naselja Aržano (uz granicu BiH) smješteno je sekundarno naselja "Jandrića staje" u sklopu kojeg se planira turistička zona (T4) u površini od oko 3.5 ha, za izgradnju pojedinačnih ugostiteljsko-turističkih sadržaja/građevina. Unutar planirane turističke zone izgrađene su pojedinačne gospodarske zgrade koje se predviđaju obnoviti i prenamijeniti u ugostiteljsko-turističke sadržaje (apartmani, ugostiteljski sadržaji i sl.). Unutar zone se također planira izgradnja novih sadržaja, iste namjene, u izvornom stilu i ambijentu.

Osim turističkih sadržaja, unutar zone se, planiraju sadržaji infrastrukture te zelenilo. Pomoćni sadržaji unutar zone mogu zauzeti najviše 40% površine zone.

Unutar zone su, kao kvalitativna dopuna, a u zavisnosti od oblikovnog rješenja zone, mogući manji sportsko-rekreacijski sadržaji.

Pristup zoni je s postojeće ceste.

Uloga Općine Cista Provo u poticanju poduzetništva

Stvaranje uvjeta za razvoj malog i srednjeg poduzetništva zahtijeva usklađenu državnu politiku kojom se obuhvaćaju aktivnosti različitih područja – od obrazovanja i znanosti, do jačanja potpornih institucija poduzetništva i poslovne infrastrukture te regionalnog razvoja. Poduzetničku infrastrukturu u Hrvatskoj tvore regionalne i razvojne agencije, centri za poduzetništvo, poduzetnički inkubatori i tehnološki parkovi.

Preko ovih institucija realiziraju se programi Ministarstva poduzetništva i Ministarstva gospodarstva usmjereni na poticanje malog i srednjeg poduzetništva. U razvijenim jedinicama lokalne samouprave iz proračunskih sredstava se potiče razvoj poduzetničke infrastrukture u različitim sektorima; poljoprivredi, turizmu, zaštiti okoliša i sl.

Općina Cista Provo može osloboditi djelomično ili u potpunosti obveze plaćanja komunalnog doprinosa i to:

- Općinu Cista Provo
- Javne ustanove i trgovačka društva čiji je osnivač ili većinski vlasnik Općina Cista Provo
- Udruge koje su većinski financiraju iz proračuna Općine Cista Provo
- Investitore koji grade građevine od interesa za općinu Cista Provo, i to: građevine namijenjene zdravstvenoj djelatnosti, socijalnoj skrbi, kulturi, tehničkoj kulturi, sportu, predškolskom odgoju, osnovnom, srednjem i visokom obrazovanju, vatrogastvu te građevine za potrebne javnih ustanova i trgovačkih društava koje su u vlasništvu Općine Cista Provo i Splitsko-dalmatinske županije.

Općina Cista Provo može osloboditi djelomično od iznosa do 50% obveze plaćanja komunalnog doprinosa:

- investitore koji grade građevine za potrebe javnih ustanova i trgovačkih društava koja su u suvlasništvu Općine Cista Provo i Splitsko-dalmatinske županije,
- investitore koji grade objekte i uređaje komunalne infrastrukture.

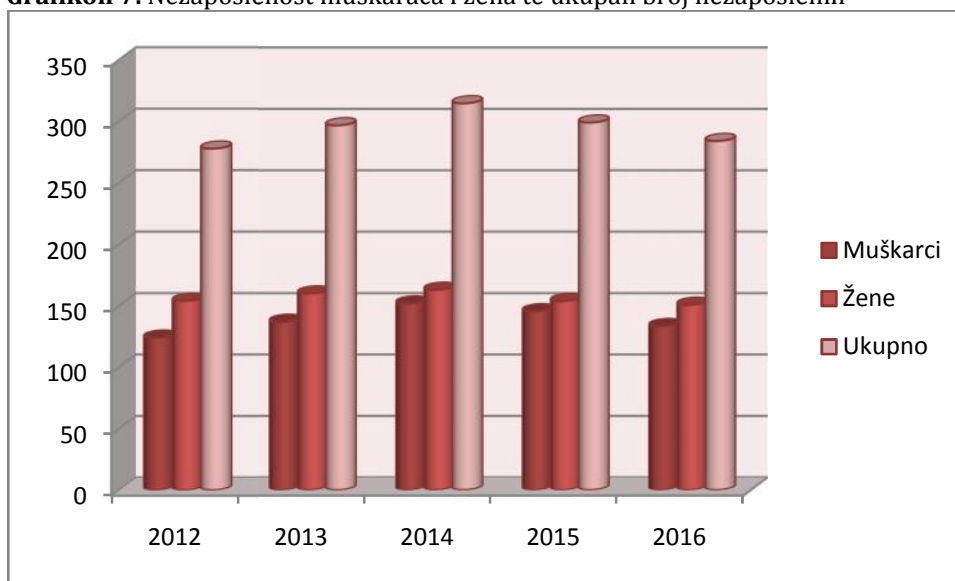
5.7.Tržište rada

5.7.1.Nezaposlenost

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje tijekom 2016.godine na prostoru Općine Cista Provo evidentirane su 284 nezaposlene osobe. Ovo predstavlja smanjenje

u odnosu na 2015. godinu (299 nezaposlenih osoba) te prekid trenda porasta broja nezaposlenih osoba prisutnog od 2012.godine. Isti trend, također je prisutan na području Splitsko-dalmatinske županije gdje je od 2012.godine iz godine u godinu rastao broj nezaposlenih. Izuzetak predstavlja 2014.godina kada je u odnosu na godinu ranije došlo do smanjenja nezaposlenih osoba, a trend se nastavlja i u 2015.godini (tijekom 2014.godine na području Splitsko-dalmatinske županije evidentirano je 44.220 nezaposlenih osoba dok je tijekom 2015.godine evidentirano 40.044 nezaposlene osobe) a u 2016.godini evidentirano je 35.383 nezaposlene osobe. Gledajući spol nezaposlenih u vremenskom razdoblju od 2012. do 2016.godine, uočeno je kako većinu nezaposlenih osoba na području Splitsko-dalmatinske županije čine žene (2016. godine zabilježeno je 53,17% nezaposlenih žena od ukupnog broja nezaposlenih osoba na području Općine Cista Provo). Broj nezaposlenih muškaraca i žena konstantno se povećavao od 2012.godine nakon čega tijekom 2015.godine dolazi do smanjenja nezaposlenih. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, u 2016.godini stopa nezaposlenosti na području Općine Cista Provo iznosila je 14,5%.

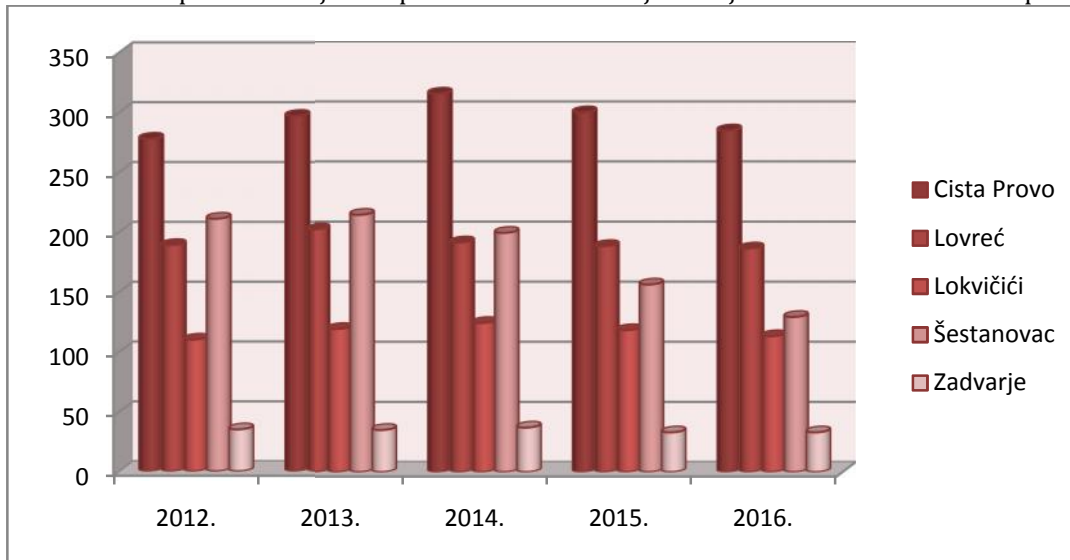
Grafikon 7. Nezaposlenost muškaraca i žena te ukupan broj nezaposlenih

Izvor: HZZ

Promatrajući kretanje broja nezaposlenih osoba na području Općine Cista Provo i susjednih jedinica lokalne samouprave (Općine Lovreć, Lokvičići, Šestanovac, Zadvarje) vidljivo je kako je tijekom 2016.godine manje nezaposlenih osoba evidentirano u svim susjednim jedinicama lokalne samouprave osim u Lovreću. U vremenskom razdoblju od 2012. do 2016.godine nezaposlenost je rasla sve do 2014.godine u većini promatranih jedinica lokalne samouprave nakon čega u narednim godinama dolazi do njezinog smanjenja.

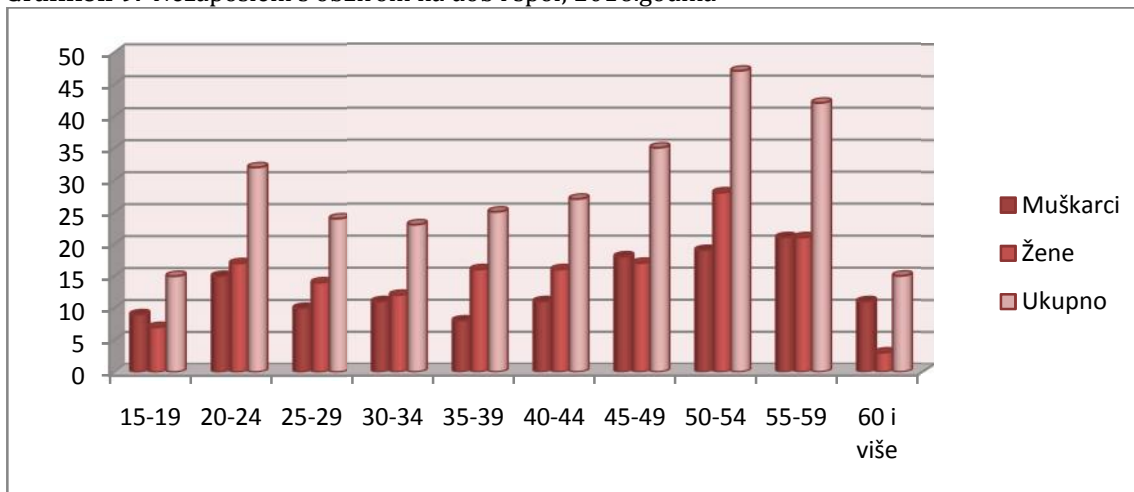
Grafikon 8. Usporedba broja nezaposlenih osoba sa susjednim jedinicama lokalne samouprave

Izvor: HZZ

Analizirajući dob i spol nezaposlenih osoba koje su tijekom 2016. godine evidentirane na području Općine Cista Provo uočeno je kako najviše nezaposlenih osoba spada u dobnu skupinu od 50 do 54 godine (47 osoba ili 16,55% nezaposlenih osoba) i u dobnu skupinu od 55 do 59 godina (42 osobe ili 14,79% nezaposlenih). Među muškarcima najveći broj nezaposlenih osoba spada u dobnu skupinu od 55 do 59 godina (21 osoba ili 15,79%) dok je nezaposlenost među ženama raširena među populacijom (od 50 do 54 godine) s 28 nezaposlenih osoba ili 18,54%. Nezaposlenost mladih je na području Općine Cista Provo, kao i u Republici Hrvatskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji, veliki problem budući da 16,55% nezaposlenih osoba spada u dobnu skupinu od 15 do 24 godina. Usporedbe radi, navedena dobna skupina krajem 2015. godine činila je 14,98% nezaposlenih u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Pored mladih, nezaposlenost starije populacije (od 35 do 49 godina) također predstavlja problem u Općini Cista Provo, i Splitsko-dalmatinskoj županiji. Tako navedena dobna skupina u Općini Cisti Provo čini 30,63%, u Splitsko-dalmatinskoj županiji 32,69%.

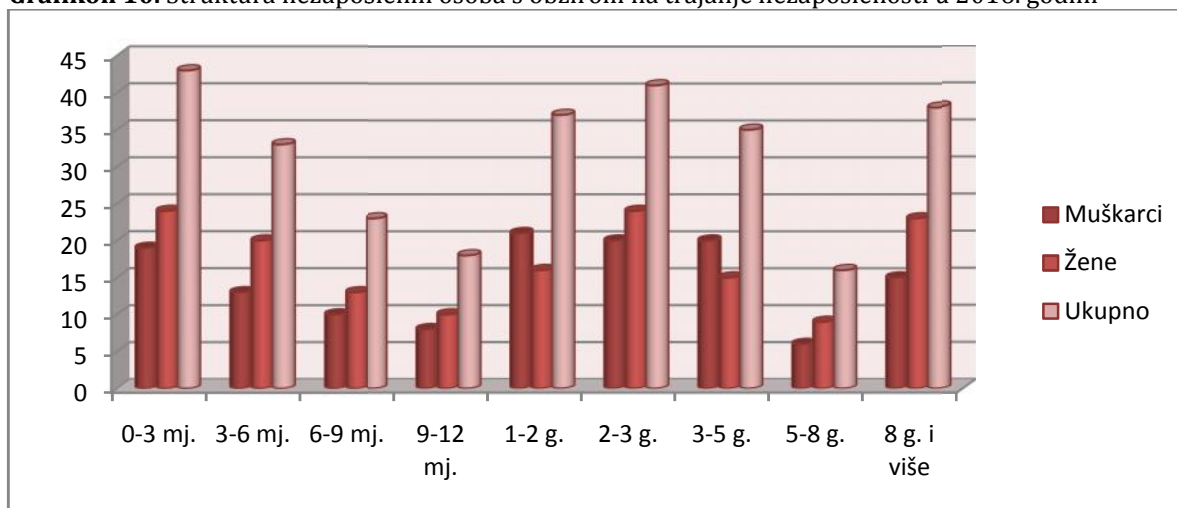
Grafikon 9. Nezaposleni s obzirom na dob i spol; 2016.godina

Izvor: HZZ

Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, tijekom 2016. godine najviše nezaposlenih osoba s područja Općine Cista Provo bilo je bez zaposlenja do 3 mjeseca (43 osobe ili 15,14 %), zatim 2-3 godine (41 osoba ili 14,44% nezaposlenih osoba) a prema brojnosti ih slijede osobe koje su bez zaposlenja više od 8 godina (38 osoba ili 13,38% nezaposlenih osoba). S druge strane, najmanji udio imale su osobe koje su bez zaposlenja od 5 do 8 godina (16 osoba ili 5,63%) i 9-12 mjeseci (18 osoba ili 6,34%). Ovakva kretanja vidljiva su i na županijskoj razini budući da su najmnogobrojnije skupine koje su bez posla do 3 mjeseca (21,56%) i 3-6 mjeseci (13,61%) dok najmanji udio imaju osobe koje su bez zaposlenja od 9 do 12 mjeseci (5,44%) i 6 do 9 mjeseci (7,98%). Vidljiv je porast dugotrajno nezaposlenih osoba. Ovo se može povezati s vrlo visokom nezaposlenosti među starijim stanovništvom. Naime, oni zbog svoje dobi i sve veće potrebe za cijeloživotnim obrazovanjem nisu zanimljivi potencijalnim poslodavcima što u konačnici dovodi do njihove dugotrajne nezaposlenosti.

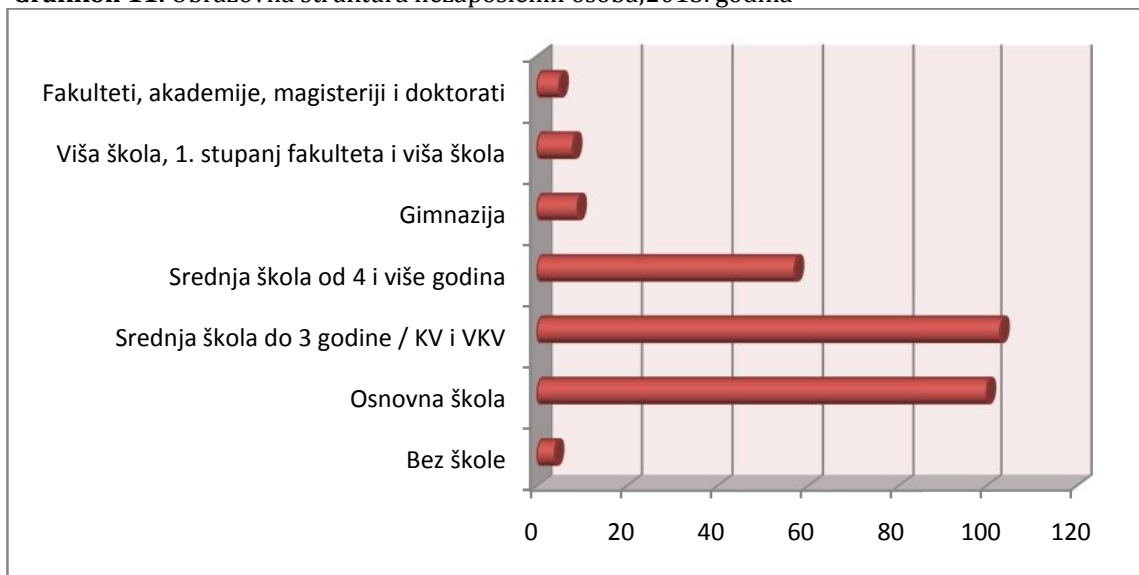
Grafikon 10. Struktura nezaposlenih osoba s obzirom na trajanje nezaposlenosti u 2016. godini

Izvor: HZZ

Analizirajući nezaposlene osobe na području Općine Cista Provo s obzirom na obrazovanje u 2016.godini, uočeno je kako najviše nezaposlenih ima sa završenom srednjom školom (168 osoba ili 59,15% nezaposlenih). Slijede ih nezaposleni sa završenom osnovnom školom (100 osoba ili 35,21% nezaposlenih). Gledajući nezaposlene osobe s fakultetom, magisterijem ili doktoratom, evidentirano je 13 nezaposlenih osoba.

Grafikon 11. Obrazovna struktura nezaposlenih osoba;2015. godina

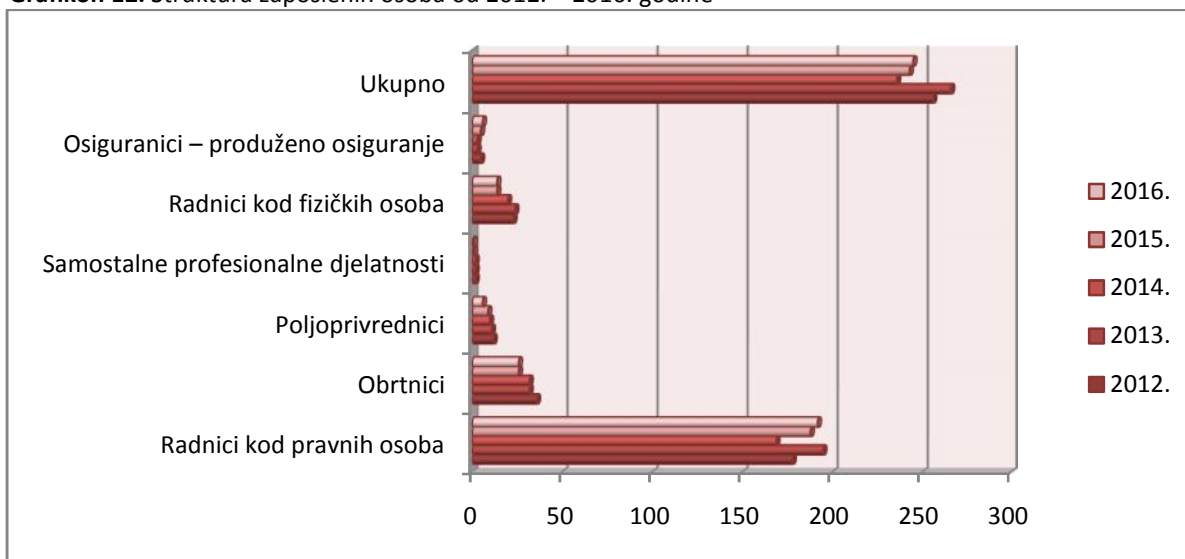

Izvor: HZZ

5.7.2. Zaposlenost

Prema podacima Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje tijekom 2016. godine na području Općine Cista Provo evidentirano je 245 zaposlenih osoba. Pri tome, valja napomenuti da se osiguranici (zaposlene osobe) bilježe po mjestu rada, a ne po prebivalištu. S druge strane, nezaposlene osobe bilježe se upravo prema mjestu prebivališta. Gledajući osnovu osiguranja, ustanovljeno je kako najviše zaposlenih radi kod pravnih osoba (192 osobe ili 78,37% zaposlenih), zatim slijede zaposleni kod obrtnika (26 osoba ili 10,61%), radnici kod fizičkih osoba (14 osoba ili 5,71% zaposlenih), zaposleni kod poljoprivrednika (6 osoba ili 2,45% zaposlenih), osiguranika koji imaju produženo osiguranje (6 osoba ili 2,45%) i zaposlenici kod osoba koje se bave samostalnom profesionalnom djelatnošću (1 osoba ili 0,41%). U vremenskom razdoblju od 2012. do 2016. godine došlo je do smanjenja broja zaposlenih na području Općine Cista Provo. Izuzetak predstavlja 2013. godina kad se broj zaposlenih povećao na 267 osoba. Tako je primjerice tijekom 2012. godine na području Općine radilo 256 osoba dok je tijekom 2016. godine radilo 245 osoba. Tijekom 2012. godine broj zaposlenih osoba kod pravnih osoba bio je 178, a 2016. godine se povećao na 192 osobe. Istovremeno, smanjio se broj radnika kod obrtnika (s 36 na 26), radnika kod fizičkih osoba (s 23 na 14), zaposlenih kod poljoprivrednika (s 12 na 6 osoba).

Grafikon 12. Struktura zaposlenih osoba od 2012. – 2016. godine

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

5.7.3. Korisnici mirovina

Tijekom 2016. godine na području Općine Cista Provo evidentirano je 487 korisnika mirovina. Od 487 korisnika mirovina s područja Općine Cista Provo većinu čine žene na koje otpada 266 osoba (54,62%). Prema podacima za istu godinu, prosječna duljina radnog staža na području Općine Cista Provo iznosila je 26 godina, 5 mjeseci i 12 dana. Uspoređujući dužinu radnog staža muškaraca i žena s područja Općine Cista Provo, uočeno je kako muškarci u prosjeku rade 5 godina i 4 mjeseca dulje od žena (prosječna dužina radnog staža muškaraca iznosi 29 godina, 4 mjeseca i 18 dana dok prosječna dužina radnog staža žena iznosi 24 godine i 8 dana). Prosječna mirovina (zbroj prosječne starosne ili prijevremene starosne, invalidske i obiteljske mirovine) koja se isplaćivala na području Općine Cista Provo iznosila je 1.118,03 kuna.

Tablica 25. Korisnici mirovina, prosječni radni staž i prosječni iznos mirovina; 2013. – 2016.

Godina	Broj korisnika			Prosječni staž (godine, mjeseci i dani)			Prosječni iznos mirovine u kunama		
	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž	Ukupno	M	Ž
2013.	502	231	271	26 1 2	29 1 23	23 5 22	1.061,20	1.033,68	1.084,65
2014.	502	232	270	26 1 21	29 3 4	23 5 14	1.065,41	1.058,37	1.071,47
2015.	493	224	269	26 4 4	29 3 7	23 11 0	1.097,39	1.110,07	1.086,84
2016.	487	221	266	26 5 12	29 4 18	24 0 8	1.118,03	1.164,08	1.079,70

Izvor: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

5.7.4. Turizam

Iako Općina Cista Provo ima velik potencijal za razvoj posebnih oblika turizma vezanih za ruralni prostor s obzirom na prirodnu i kulturnu raznolikost područja te očuvani okoliš, turizam je slabo razvijena gospodarska grana ovog područja.

U skladu sa službenom nacionalnom turističkom klasifikacijom naselja (Pravilnik o proglašavanju turističkih općina i gradova i o razvrstavanju naselja u turističke razrede) Općina Cista Provo kao jedinica lokalne samouprave svrstana je u razred D.

Na području Općine ne postoji ured ili ispostava turističke zajednice, ali područje se promovira u sklopu Turističke zajednice Splitsko-dalmatinske, kojoj i teritorijalno pripada.

Na području Općine ne postoje specifična udruženja poduzetnika ugostiteljske i turističke djelatnosti.

Trenutnu turističku ponudu u Općini Cista Provo upotpunjava nekoliko kuća za odmor među kojima izdvajamo sljedeće sa web stranice TZ Grada Imotskog:

- Kuća za odmor "Madunić", Put Blebića gradine 28, Cista Provo
- Kuća za odmor "Vila Sara", Sv. Petra 5, Cista Provo
- Kuća za odmor "Vučak", Ante Starčevića 33, Cista Velika
- Kuća za odmor "Čelan", Kardinala A. Stepinca 7, Cista Velika
- Kuća za odmor "Villa Anatea", Blajburška 33, Cista Velika
- Kuća za odmor "Galić", Miljenka Galića 21, Svib

Svi gore navedeni pružatelji turističkih usluga smještaja su registrirani prema pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji drugih vrsta ugostiteljskih objekata za smještaj iz skupine »kampovi i druge vrste ugostiteljskih objekata za smještaj« kao kuće za odmor.

Primjetna je tendencija na području Općine Cista Provo još većeg rasta broja kuća za odmor ulaganjem u izgradnju ili prenamijenu kuća za funkciju turističkih smještaj.

Slika 7. Kuća za odmor "Vučak" u Cisti Velikoj

U 2016.godini u Općini Cista Provo su registrirana 53 ležaja; od čega 45 u kućanstvima (sobe, apartmani, kuće za odmor), te 8 u ostalim objektima.

Tablica 26. Dolasci i noćenja turista po vrstama objekata za smještaj u 2016.godini

Objekti	Dolasci		Noćenja	
	Domaći	Strani	Domaći	Strani
Hoteli i slično	0	0	0	0
Kućanstva	4	259	28	2.506
Kampovi	0	0	0	0
Ostali objekti	0	48	0	432
Ukupno	4	307	28	2.938

Izvor: TZ Splitsko-dalmatinske županije

U Općini Cista Provo je u analiziranom razdoblju ostvareno ukupno 311 dolazaka; od čega su strani turisti ostvarili ukupno 307 dolazaka odnosno 98,71%, a domaći 4 dolaska ili 1,29%.

Noćenja je ostvareno ukupno 2.966; od čega su strani turisti ostvarili ukupno 2.938 noćenja odnosno 99,06 a domaći 28 ili 0,94%.

Najviše dolazaka i noćenja je ostvareno u kućanstvima i ostalim objektima.

Top 5 zemalja po broju dolazaka i noćenja turista su: Njemačka, Austrija, Poljska, Belgija i Danska.

Tablica 27. Dolasci i noćenja turista prema zemlji porijekla u 2016.godini

Zemlja	Dolasci	Udio %	Noćenja	Udio %
Australija	2	0,64	14	0,47
Austrija	52	16,72	476	16,05
Belgija	22	7,07	308	10,38
Bosna i Hercegovina	1	0,32	7	0,24
Danska	28	9,01	237	7,99
Francuska	18	5,79	126	4,25
Hrvatska	4	1,28	28	0,94
Kosovo	1	0,32	9	0,31
Mađarska	9	2,89	63	2,12
Nizozemska	27	8,68	234	7,89
Norveška	6	1,93	80	2,69
Njemačka	84	27,02	964	32,51
Ostale zemlje Sj. Amerike	2	0,64	28	0,94
Poljska	50	16,08	357	12,04
Švedska	5	1,61	35	1,18
Ukupno	311	100,00	2.966	100,00

Izvor: TZ Splitsko-dalmatinske županije

Prostornim planom uređenja Općine Cista Provo predviđene su ugostiteljsko-turističke zone, i to :

- Ugostiteljsko-turistička zona "Donje Karadže" površine od oko 1,8 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Šušкова lazina" površine od oko 1,7 ha;

- Ugostiteljsko-turistička zona "Ronićeve staje" površine od oko 7,8 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Krstine" površine od oko 18,7 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Lerotića staje" površine od oko 2,7 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Vuletića – Čubelića staje" (etno selo) površine od oko 14 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Vuletića staje" površine od oko 6 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Milardovića staje" površine od oko 3,3 ha;
- Ugostiteljsko-turistička zona "Jandrića staje" površine od oko 3,5 ha.

Potencijal Općine Cista Provo omogućava orijentiranost na sljedeće oblike turizma, koji bi se vrlo uspješno mogli spojiti u jedan cjelovit proizvod koji bi se sastojao od:

- **seoskog ruralnog turizma:** tipičan život u tradicionalnim seoskim strukturama, smještaj u starim renoviranim kućama, kontakt sa seljacima, lokalna gastronomija-pršut, sir, janjetina, vina i drugi proizvodi iz poljoprivrede, živa tradicija i narodni plesovi,
- **biciklističko-planinarskog odnosno aktivnog turizma:** sportovi prihvatljivi po okoliš (šetnje, biciklizam), a posebno atraktivni u vezi sa seoskim, prirodnim i kulturnim turizmom,
- **eko-turizam** – podvrsta turizma u prirodi te obuhvaća svaki oblik turizma kod kojeg promatranje i uživanje u prirodi te susret s tradicionalnim kulturama u nedirnutim regijama predstavljaju glavnu motivaciju putovanja. Pritom putovanje prate mjere tumačenja i objašnjavanja, te se podržava zaštita prirodnog okoliša,
- **doživljajnog ili tematskog turizma** – potrebna je zanimljiva i napeta tematika koja se može inscenirati i koja se veže uz autentične događaje i sredine. Na području Općine nalaze se stara sela i imanja koja stvaraju slikovitu kulisu,
- **avanturistički turizam** – s obzirom na prirodne blagodati područja (npr. okolna brda (Vitrenik, Visočica..),
- **studijski turizam** koji se može organizirati u obliku kampova i radionica za učenje tradicionalnih zanata za promoviranje kulturno-povijesne baštine ovog područja.

S obzirom na rastući broj OPG-ova u Općini, na području Općine trebalo bi ići u smjeru razvoja ruralnog turizma.

Prema definiciji Vijeća Europe (1986.g.) ruralni turizam je oblik turizma koji obuhvaća sve aktivnosti u ruralnom području, a ne samo aktivnosti koje bi se mogle odrediti kao agroturizam ili farmerski turizam.

Najznačajnije karakteristike ruralnog turizma su: mirna sredina, odsutnost buke, očuvani okoliš, komunikacija s domaćinima, domaća hrana, upoznavanje seljačkih poslova. Dakako, tome se može dodati i cijeli niz posebnih oblika turističke ponude, tj. usluga koje se mogu pružati na ruralnom prostoru.

Cilj razvoja ruralnog turizma je održivost lokalnog razvoja, ali i zadovoljavanje potreba modernog turista.

Između navedenih oblika turizma, Općina bi svakako mogla naći segment koji odgovara njenim potencijalima koje treba staviti u funkciju i povezati s "osnovnim turističkim proizvodom". Osim toga svakako treba poraditi na marketingu ovog kraja s obzirom na gore navedenu turističku ponudu, od gastronomske, preko avanturističke i kulturne.

Kako Općini nedostaje turističkih sadržaja, a smještajnih kapaciteta nema dovoljno potreban je kompletan razvoj turističke infrastrukture i promocije Općine, uključivanje i organiziranje OPG-ova, pokretanje projekata usmjerenih na interesatnije ponude i usluge, te obnova seoskih naselja i to posebno onih kod kojih je još uvijek očuvan tradicionalan način gradnje obiteljskih kuća i gospodarskih objekata.

Ministarstvo turizma Republike Hrvatske na godišnjoj bazi ima otvoreno desetak natječaja s ciljem:

- razvoja turizma, turističkih proizvoda,
- edukacije kadrova u turizmu,
- razvoja turističke infrastrukture,
- poticanja razvoja različitih oblika turizma (program Konkurentnost turističkog gospodarstva, Fond za turizam, Turistički projekti za strukturne fondove, Inovativni turizam, Korak više, Bazeni, MINT&HTZ, Manifestacije itd.),
- pripreme projekata za prijavu na EU natječaje,
- plasmana certificiranih eko proizvoda,
- ulaganja u turističku infrastrukturu za osobe smanjene pokretljivosti (program Turizam bez zapreka) i sličnih programa koji doprinose sveukupnom razvoju turizma u Hrvatskoj.

Ruralni turizam u Imotskoj krajini

Na području Imotske krajine registrirano je 2 hotela, 19 apartmana te 100 kuća za odmor.

Prema podacima TZ Grada Imotskog i sustava e-visitor, tijekom 2016. godine u 112 smještajnih objekata u Imotskoj krajini boravilo je 5.621 gost, a ostvareno je 47.036 noćenja. To je porast od 149,69% u odnosu na 2015.godinu u kojoj je ostvareno 18.838 noćenja.

Tablica 28. Dolasci i noćenja turista u Imotskoj krajini u 2016.godini

Grad/Općina	Dolasci	Noćenja
Imotski	3.154	22.797
Podbablje	780	8.032
Zmijavci	538	5.024
Proložac	379	4.052
Zagvozd	373	3.245
Cista Provo	311	2.966
Lovreć	61	769
Runovići	25	151
Ukupno	5.621	47.036

Izvor: TZ Grada Imotskog

Najveći broj dolazaka i noćenja ostvaren je u Gradu Imotskom i to 3.154 dolaska i 22.797 noćenja. Najveći broj noćenja ostvarili su gosti iz Njemačke 8.373, Hrvatske 4.264, Poljske 4.077, Austrije 2.140 noćenja itd.

Porast broja noćenja na području Imotske krajine ukazuje na ozbiljan trend. Iz ovih podataka se vidi da jako veliki turistički potencijal leži u cijeloj Imotskoj krajini. Kao jedan od glavnih uzroka ovako velikom povećanju broja gostiju na ovom području prepisuje se većem broju gostiju na području Splitsko-dalmatinske županije, kao otvaranju i puštanju u promet tunela "Sveti Ilija" kroz Biokovo. Tunel uvelike pridonosi kvaliteti prometne povezanosti s Makarskom rivijerom.

5.7.5. Poljoprivreda

Malo su iskorištene prirodne datosti reljefa, pedologije tla i klime ovog kraja koje bi pogodovale uzgoju voća, povrća i vinogradarstva, a za kojima se osjeća potreba na domaćem tržištu uže i šire regije. Površine pod ovim vrstama kulture su previše usitnjene, a proizvodnja usmjerena više individualnim potrebama proizvođača.

Male posjede, koliko je to moguće, potrebno je okrupniti kako bi se dobile veće površine prikladnije za obradu. Okrupnjavanjem poljoprivrednih parcela stječe se mogućnost postavljanja sustava navodnjavanja bez kojeg sad i u budućnosti nema dobre proizvodnje niti kvalitetne robe.

Slika 8. Polje u Aržanu (lijevo) i Svibu (desno)

Na području Općine ima potencijala i mogućnosti razvoja turizma u okviru seoskih gospodarstava, koja bi se kroz svoju osnovnu djelatnost – poljoprivredu, dopunski uključila u različite oblike pružanja usluga turistima (smještaj u okviru seoskog gospodarstva, plasiranje vlastitih poljoprivrednih proizvoda, hrane i napitaka, poticanje razvitka ekološki proizvedene hrane za potrebe turizma, sudjelovanje u aktivnostima i radovima na seoskom gospodarstvu, očuvanje i njegovanje tradicijskih seoskih običaja, obnova i razvoj starih zanata i izrada autohtonih predmeta i suvenira, organiziranje rekreacije i izleta u okviru seoskog gospodarstva i sl.). Kroz navedene oblike aktiviranja seoskih gospodarstava, te njihovog uključivanja u obiteljska

turistička gospodarstva, omogućilo bi se očuvanje i revitalizacija seoskih gospodarstava, kao i ukupnog prostora Općine.

Tablica 29. Površina korištenog poljoprivrednog i ostalog zemljišta

Stavka	Površina u ha
Ukupno poljoprivredno zemljište, ha	150,13
Oranice i vrtovi, ha	37,04
Povrtnjaci, ha	7,56
Livade, ha	38,84
Pašnjaci, ha	38,84
Voćnjaci, ha	8,68
Plantažni voćnjaci, ha	0,59
Vinogradi ukupno, ha	19,57
Plantažni vinogradi, ha	10,33
Rasadnici i košaračka vrba, ha	-
Ostalo zemljište, ukupno, ha	169,55
Neobr. poljo. zemlj., ha	52,43
Šumsko zemljište, ha	100,24

Izvor: DZS, *Popis poljoprivrede 2003.*

Na temelju Popisa poljoprivrede 2003.godine, ukupno raspoloživa površina zemljišta u Općini Cista Provo iznosi 319,68 ha, dok ukupno korišteno poljoprivredno zemljište iznosi 150,13 ha (prema podacima APPRRR 27,11 ha u ARKOD-u).

Udio obradivog poljoprivrednog zemljišta od ukupne raspoložive površine zemljišta Općine Cista Provo iznosi 46,96%.

U Općini Cista Provo višegodišnji nemar prema obiteljskoj poljoprivredi i izostanak primjerenih mjera agrarne politike za stvaranje ekonomskih održivih gospodarstava, pridonijeli su:

- nastanku velikog broja sitnih seljačkih gospodarstava s velikim brojem parcela,
- velikom gubitku nekada korištenog poljoprivrednog zemljišta,
- rastu neobrađenih poljoprivrednih površina, te
- niskom stupnju profesionalizacije rada u poljoprivredi.

Tablica 30. Kućanstva, zemljište i rad na gospodarstvima

Stavka	Općina Cista Provo
Ukupno raspoloživo zemljište	319,68
Ukupno korišteno zemljište, ha	150,13
Korišteno zemljište u vlasništvu	142,00
Korišteno zemljište u zakupu, ha	9,25
Ukupan broj parcela	2.212
Ukupan broj kućanstava	621
Ukupan broj članova kućanstava	1.911
Broj članova kućanstava koji rade na gospodarstvu	1.425
• rade do 2h dnevno	694
• rade od 2h do 4h dnevno	485
• rade od 4h do 6h dnevno	165
• rade više od 6h dnevno	81

Raspoloživo zemljište po kućanstvu, ha	0,51
Korištena površina zemljišta po kućanstvu, ha	0,24
Prosječan broj parcela po kućanstvu	3,56

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003.

Prema statističkim podacima iz 2003.godine ukupni fond korištenog poljoprivrednog zemljišta u Općini Cista Provo je 150,13 ha obiteljskih gospodarstava, isparceliran je u 2.212 odvojenih dijelova.

To znači da u prosjeku, svako poljoprivredno kućanstvo/gospodarstvo ima zemljište u 3,56 odvojenih parcela, što je s motrišta proizvodne i ekonomske učinkovitosti nepovoljno.

Zemljišni posjed sve se više javlja kao dopunska ekonomija stanovništva koji na njima žive, što je prouzročilo marginalizaciju i gašenje velikog broja gospodarstava kao proizvodno-ekonomskih jedinica i rast neobradivih površina.

Proces gašenja poljoprivrednih gospodarstava nije bio povezan s procesom okrupnjavanja zemljišnih posjeda.

Dosadašnji rezultati okrupnjavanja posjeda su vrlo skromni, ponajprije zbog skupa ograničavajućih čimbenika kao što je:

- neuspješna privatizacija državnog zemljišta
- nesređenost zemljišnih knjiga
- nerazvijeno tržište zemljištem
- nepoticajna porezna politika

Promjenama razvojne opcije koje nastaju poslije devedesetih godina prošlog stoljeća, stožerno mjesto u strukturi poljoprivredne proizvodnje dobiva obiteljsko gospodarstvo, a poznavajući agrarnu strukturu, proizlazi da se poljoprivredna politika opredijelila za manji posjed.

Međutim, ekonomski slaba, nekomercijalna obiteljska gospodarstva, a takvih je većina, uglavnom ne mogu preuzeti ulogu nositelja poljoprivrednog razvitka.

Za stvaranje vitalnog, ekonomski održivog i konkurentnog sektora obiteljske poljoprivrede, nužno je poboljšati agrarnu strukturu što implicira povećanje prosječne veličine obiteljskog gospodarstva.

Domaćinstva koja imaju gospodarstvo bitno su promijenila strukturu radne snage. Rad na gospodarstvu u svojoj osnovi predstavlja obiteljski oblik rada, a u njemu važnu ulogu imaju zaposleni članovi i umirovljenici.

Popisom poljoprivrednih gospodarstava ustanovljeno je da u Općini Cista Provo u većoj ili manjoj mjeri u poslovima na gospodarstvu sudjeluje 1.425 člana domaćinstava što je 74,57% od svih članova obitelji.

Kako samo mali broj stanovništva radi na gospodarstvu svakodnevno duže vrijeme, a s aspekta rada na gospodarstvu da se zaključiti da je kod većine gospodarstava poljoprivredna proizvodnja komplementarna djelatnost.

Većinu fonda poljoprivrednog rada u obiteljskoj poljoprivredi daje nepoljoprivredno stanovništvo.

Da se poljoprivredom bave „nepoljoprivrednici“ potvrđuje i vrlo loša obrazovna struktura, jer od 1.425 sudionika u poljoprivredi u Općini Cista Provo čak 99,51% stanovnika su bez ikakvog stručnog obrazovanja.

Tablica 31. Razina educiranosti osoba koje se bave poljoprivredom

Razina stručnih znanja osoba koje se bave poljoprivredom	
Samo praktično iskustvo	1.418
Tečaj	3
Trogorodišnja srednja škola	1
Četverogodišnja srednja škola	3
Viša škola ili fakultet	0

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003.

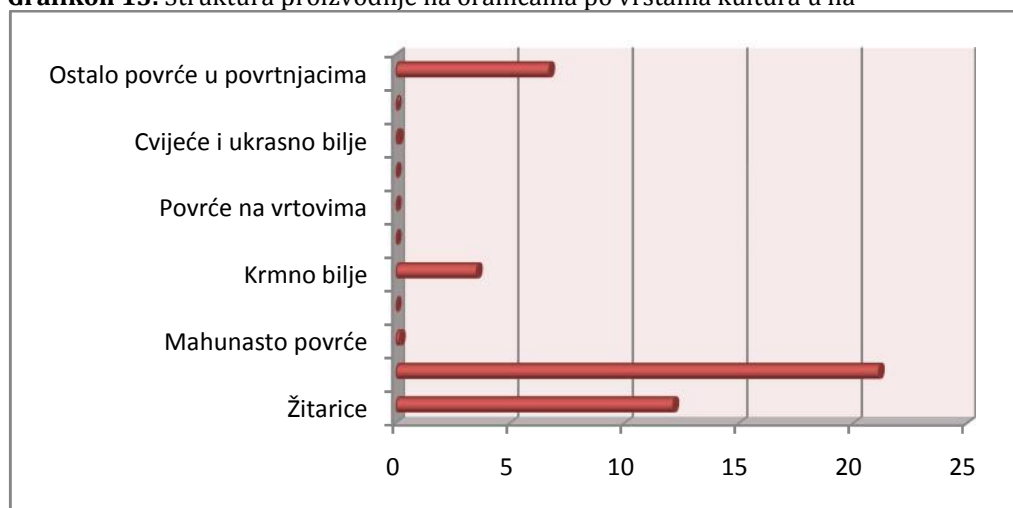
Opće je zapažanje da korišteno poljoprivredno zemljište ne daje pravu sliku poljoprivrednih mogućnosti. Najčešće zbog neracionalne upotrebe ili nepovoljnih prirodnih i zemljišnih svojstava (nepristupačnost, udaljenost, manjak vode i sl.), mnoge se od tih površina iskorištavaju vrlo ekstenzivno, imaju male proizvodne potencijale, pa se sve više napuštaju. Ne koriste se mnoge obradive površine, što je odraz slabljenja interesa korisnika zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju. Isto tako zbog nedostatka stoke slabo se koriste pašnjaci.

Oranice i vrtovi zauzimaju površinu od 37,04 ha, što je 24,67% korištenog zemljišta.

Uzgoj krumpira ima posebno važno mjesto na području Općine Cista Provo gdje se uzgaja 21,19 ha.

Od ostalih kultura važno je spomenuti žitarice 12,12 ha.

Grafikon 13. Struktura proizvodnje na oranicama po vrstama kultura u ha

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede 2003.

Uzgoj vinove loze ima vrlo značajno mjesto u poljoprivrednoj proizvodnji u Općini Cista Provo, 19,57 ha.

Proizvodnja vina je uglavnom namijenjena vlastitoj potrošnji, jer je svega 2 proizvođača su u Općini Cista Provo prodala vino.

U Općini Cista Provo od voćarstva su najzastupljenije šljive, višnje, kruške, breskve, trešnje i jabuke.

Prema zadnjem popisu poljoprivrede nije evidentirano navodnjavanje poljoprivrednih površina.

S obzirom da se površine ne navodnjavaju prosječni prinosi kultura su niski, te osciliraju kroz godine, što je najčešće povezano s klimatskim prilikama.

Stoku, koja je uvjetovana prirodnim prilikama područja, drži veći broj gospodarstava, i to različite vrste i malen broj grla.

Popisom poljoprivrede (2003.) u Općini Cista Provo je evidentirano ukupno 289 goveda, 517 svinja, 322 ovce, 290 koza, 4 konja, 23 magaraca, mazga i mula, 267 kunića, 5.839 komada peradi, 73 košnice.

Pri tome:

- krave je držalo 144 kućanstva, od čega više od polovice gospodarstva 1, a manji broj ostalih najčešće 2 goveda, svinje je držalo 203 kućanstava, od čega više od polovice gospodarstva 2, 104 kućanstava s 2 svinje, a manji broj ostalih najčešće 1 i više,
- koze je držalo 90 kućanstava, od čega više od polovice gospodarstava 1-5 koza, a manji broj ostalih najčešće 6 i više
- ovce je držalo 22 kućanstva, od čega najviše 10 kućanstava s 1-5 ovaca
- konje je držalo 1 kućanstvo, kuniće 37 kućanstava, magarce, mazge i mule 22 kućanstva.

Iz navedenog je vidljivo da je stočarstvo isto kao poljopriveda, jako bitna grana, ali je i dalje nekomercijalizirana i nema je u dovoljnom obujmu (nije masovna) za gospodarsku proizvodnju, nego se više bazira na osobnu upotrebu i jedan mali dio završava na lokalnom tržištu iako Općina Cista Provo ima potencijal za masovan uzgoj stoke. Razvoj stočarstva koji s obzirom na prirodne karakteristike može imati značajnu ulogu u budućem gospodarskom razvoju, s naglaskom na proizvodnju mesa i mlijeka (kvalitetan pršut i sir), što podrazumijeva uspostavu novih proizvodnih sustava stočarske proizvodnje, posebno u okviru obiteljskih gospodarstava (mini farme i sl.). I ova djelatnost se, u velikoj mjeri, može povezati s turizmom kao jednom od temeljnih gospodarskih grana u budućem razvoju Općine Cista Provo.

Traktore ima veliki broj gospodarstava čime je nestao velik fizički napor, a usput se nadoknađuje manjak radne snage koja radi na gospodarstvu.

Jednoosovinske traktore je imalo 217 gospodarstava, dvoosovinske traktore 78 kućanstava. Iz navedenog se može zaključiti da se raspoloživi traktori slabo rabe zbog malog posjeda, a prevladava interes da se posjeduje vlastita mehanizacija za obradu zemljišta bez usluga i posudbe od drugih.

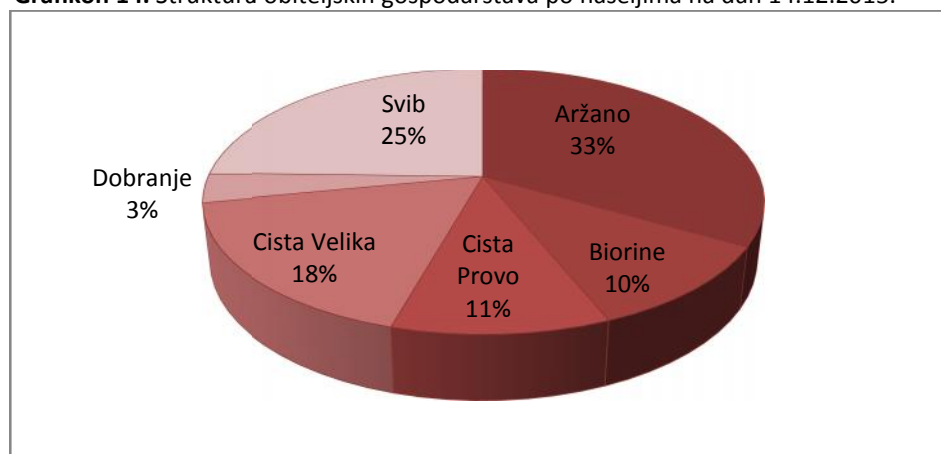
Tablica 32. Broj i oblik poljoprivrednih gospodarstava u naseljima Općine na dan 14.12.2015.

Naselje	Obiteljsko gospodarstvo	Obrt	Trgovačko društvo	Zadruga
Aržano	19	0	0	0
Biorine	6	0	0	0
Cista Provo	4	0	1	1
Cista Velika	9	0	1	0
Dobranje	1	0	0	1
Svib	13	1	0	0
Ukupno	52	1	2	2

Izvor: APPRRR

Na području Općine Cista Provo u 2015.godini je bilo registrirano ukupno 57 poljoprivrednih gospodarstava od čega su 52 obiteljska gospodarstva, 2 trgovačka društva, 2 zadruge te 1 obrt.

Grafikon 14. Struktura obiteljskih gospodarstava po naseljima na dan 14.12.2015.

Izvor: APPRRR

5.7.6.Šumarstvo

Šume i šumsko zemljište kao obnovljivi i zato trajni nacionalni resurs proglašeni su Ustavom kao dobro od općeg interesa za Republiku Hrvatsku.

Pored ekonomskih koristi šume su značajne za zdravlje ljudi, a važan su čimbenik i regulator hidroloških uvjeta. Šume su temelj razvitka turističkog i lovnog gospodarstva, a značajne su i za razvoj drugih gospodarskih grana.

Na području Općine nema značajnijih šuma (jedino manje površine pod borom između Ciste Velike i Dobranja te između Sviba i Dobranja) iako se još za vrijeme Mlečana, pa kasnije Francuske i Austro-Ugarske, posebna pažnja posvećuje zaštiti šuma. Zbog jačanja poljodjelstva krajem XVIII. stoljeća dolazi do ubrzanog procesa degradiranja šuma i to osobito na zajedničkim «izgonima» i oko naselja gdje su vađeni panjevi za loženje otvorenih ognjišta. Uz to još su paljene i velike količine drva za vapnenice (klačine), dok je stoka, posebno koza brstila vegetaciju. Takav dugotrajan i nekontroliran pritisak na šume doveo je do potpune degradacije i devastacije državnih šuma i šumskog zemljišta.

Stoga su to danas uglavnom područja obrasla šikarom i makijom. U isto vrijeme unutar privatnih «ograda» podržavale su se vrijedne vrste kao što su hrast, grab i crni jasen. Takvo stanje se održalo sve do danas, pa je kontrast između regenerirane vegetacije na privatnim posjedima i devastirane u zajedničkim šumama postao značajka kraškog krajobraza Dalmatinske zagore. Upravo ta osebujna značajka daje dodatnu kvalitetu krajobraznoj vrijednosti područja Općine Cista Provo.

6. DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Da bi se povećala društvena složenost zajednice potrebno ju je stimulirati u rastu. Društvene djelatnosti su temelj koji osigurava prihvatljivu kvalitetu življenja na određenom području kroz smanjivanje socijalne nejednakosti, isključenosti i siromaštva, smanjenje demografskih gubitaka, poboljšanje društvene infrastrukture, jačanje potencijala ulaganja, povećanje atraktivnosti za življenje i osnaživanje socijalnog uključivanja stanovnika u gospodarski i društveni život.

Odseljavanje stanovništva, tj. negativna demografska kretanja istovremeno su ograničenje prostornog razvitka, funkcioniranja tržišta rada i gospodarskog i društvenog razvoja.

Kroz društvenu infrastrukturu kao najvažniju komponentu društvenog standarda ostvaruje se napredak i potiče razvoj unutar svake zajednice, podiže se obrazovna, kulturna i znanstvena razina, zdravstvena kultura, standard cjelokupnog stanovništva, pridonosi se povećanju standarda socijalne skrbi, osigurava nesmetano bavljenje sportskim aktivnostima, omogućava rekreacija i odmor stanovništva. Jedna od temeljnih funkcija jedinica lokalne i područne samouprave je zadovoljavanje javnih potreba u društvenim djelatnostima, te se za izvršenje u proračunima osiguravaju potrebna financijska sredstva.

Obrazovnu infrastrukturu čine predškolske ustanove, osnovne i srednje škole.

6.1. Obrazovanje

Na području Općine Cista Provo djeluju dvije matične osnovne škole (organizirana nastava od 1. do 8. razreda) i dvije područne škole (organizirana nastava od 1. do 4. razreda):

- Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića, Cista Velika
- Osnovna škola Josipa Jovića, Aržano
- Područna škola Cista Provo
- Područna škola Svib.

Slika 9. Osnovna škola u Cisti Velikoj (lijevo) i Aržanu (desno)

Tablica 33. Opći podaci o osnovnim matičnim i područnim školama, stanje u rujnu 2016.godine

	OŠ Ivana Gorana Kovačića	OŠ Josipa Jovića
Broj učenika u matičnoj školi:	59	29
- broj učenika I-IV. razreda	16	13
- broj učenika V-VIII. razreda	43	16
Broj učenika u područnoj školi:	22	32
Broj učenika u razrednoj nastavi:	41	13+10
Broj učenika u predmetnoj nastavi:	38	16+22
Broj učenika s teškoćama u razvoju:	4	1
Broj učenika u produženom boravku:	0	0
Broj učenika putnika:	55	17
Ukupan broj razrednih odjela:	8	11
Broj razrednih odjela u matičnoj školi:	6	5
Broj razrednih odjela u područnoj školi:	2	6
Broj razrednih odjela RN-a:	4	4
Broj razrednih odjela PN-a:	4	7
Broj smjena:	1	1
Početak i završetak svake smjene:	7,45-13,45	7,00-14,00
Broj radnika:	28	27
Broj učitelja predmetne nastave:	14	15
Broj učitelja razredne nastave:	5	4
Broj učitelja u produženom boravku:	0	0
Broj stručnih suradnika:	2	2
Broj ostalih radnika:	7	5
Broj nestručnih učitelja:	0	0
Broj pripravnika:	0	0
Broj mentora i savjetnika:	0	0
Broj voditelja ŽSV-a:	0	0
Broj računala u školi:	36	39
Broj specijaliziranih učionica:	7	10
Broj općih učionica:	3	5
Broj športskih dvorana:	0	0
Broj športskih igrališta:	1	2
Školska knjižnica:	1	2
Školska kuhinja:	0	0

Izvor: Godišnji plan i program rada škole za 2016./2017. školsku godinu

Učenici s područja Općine Cista Provo srednju školu pretežno pohađaju u gradu Imotskom, u Srednjoškolskom centru "Dr.Mate Ujević" koji je osnovan od strane grada 1992.godine, a zamijenio je dotadašnji srednjoškolski centar "Pavao Lozo". Današnji srednjoškolski centar sastoji se od četiri različite srednje škole i ukupno dvadeset usmjerenja:

- Gimnazija dr. Mate Ujević: matematička, opća i jezična gimnazija
- Ekonomska škola dr. Mate Ujević: ekonomist, upravni referent i administrativni tajnik
- Tehnička škola: kemijski tehničar, računalni tehničar za strojarstvo i elektrotehničar

- Obrtničko-industrijska škola: frizer, prodavač, vozač motornog vozila, automehaničar, instalater grijanja i klimatizacije, plinoinstalater, autoelektričar, elektroinstalater, elektromehaničar, konobar i kuhar.

Za ostala srednjoškolska usmjerenja koja se ne nude u srednjoškolskom centru dr. Mate Ujević u Imotskom, učenici na obrazovanje odlaze u druge gradove u Hrvatskoj, a posebno u Split zbog relativno malene udaljenosti od doma.

Pohađanje škola dodatno otežava udaljenost škola koju prati jako slaba povezanost javnim prijevozom. Udaljenost pojedinih naselja Općine Cista Provo od srednjoškolskog centra u Imotskom iznosi i do 30 kilometara. Na području Imotske krajine uslugu javnog prijevoza obavljaju trgovačka društva: Autopoduzeće Imotski, Perla svjetska putovanja, Globtour. Javni prijevoz se odnosi isključivo na odlazak u školu i povratak iz škole, a ostalih autobusnih linija uopće nema. Zbog standarda stanovnika Općine Cista Provo i visokih cijena javnog prijevoza (iako iz proračuna Općine se dodjeljuju sredstva za sufinanciranje prijevoza učenika), učenici se nerijetko odlučuju na stopiranje za odlazak u školu.

Suklado podacima Državnog zavoda za statistiku 2011., na području Općine su bila 92 srednjoškolska učenika.

Tablica 34. Učenici srednjih škola – programi koje pohađaju

Spol	Srednja škola				
	svega	industrijske i obrtničke	tehničke i srodne	umjetničke	gimnazija
sv.	92	33	37	0	22
m	45	17	19	0	9
ž	47	16	18	0	13

Izvor: DZS, *Popis stanovništva 2011.*

Na području Općine ne postoji mogućnost višeg i visokog obrazovanja, te učenici svoje više i visoko obrazovanje nastavljaju u većim gradovima u Republici Hrvatskoj. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011., na području Općine Cista Provo bilo je 26 osoba na stručnim studijima i 53 osobe na sveučilišnim studijima.

Općina Cista Provo dodjeljuje potpore studentima s područj Općine. Pravo na dodjelu imaju:

- redoviti studenti,
- državljani Republike Hrvatske,
- s prebivalištem na području Općine Cista Provo,
- kojima roditelji imaju prebivalište na području Općine Cista Provo.

Tablica 35. Visoko obrazovanje

Stručni studij	Spol	sv.	m	ž
	svoga		26	13
stručni		24	13	11
specijalistički		2	0	2
Sveučilišni studij	svoga	53	29	24
	prediplomski	31	17	14
	diplomski, integrirani	20	11	9
	poslijediplomski specijalistički, magistarski	1	1	0
	doktorski	1	0	1

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Djelatnost predškolskog odgoja se obavlja u samo jednom vrtiću u kojem je trenutno upisano 40 djece te se nalazi u sklopu podružnice osnovne škole u naselju Cista Provo.

Tablica 36. Struktura djece predškolske dobi

Spol	Ukupno stanovnika	0 - 6 godina
sv.	2.335	344
m	1.154	168
ž	1.181	176

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

U Općini Cista Provo, prema posljednjem popisu stanovništva 2011.g. bilo je 344 djece predškolskog uzrasta u spolnoj strukturi.

Tablica 37. Općinska izdvajanja za obrazovanje

Stavka/godina	2012.	2013.	2014.	2015.
Predškolsko obrazovanje	278.288	269.920	276.537	277.892
Osnovno obrazovanje	347.069	165.813	206.101	196.746
Srednjoškolsko obrazovanje	186.139	128.000	114.102	110.400
Više srednjoškolsko obrazovanje	186.139	128.000	114.102	110.400

Izvor: Općina Cista Provo

6.2. Zdravstvo

Usluge primarne zdravstvene skrbi stanovnici Općine Cista Provo najčešće koriste u Domu zdravlja Lovreć u kojem se nalazi ordinacija opće prakse i stomatološka ordinacija te ljekarna, dok za detaljnije specijalističke pretrage se odlazi u veće gradove poput Imotskog, Splita i Zagreba.

Na području cijele Općine Cista Provo djeluje jedna manja ordinacija opće medicine u naselju Aržano za stanovnike naselja, jedna privatna ljekarna te jedna stomatološka ordinacija koje su dostupne svim stanovnicima bliže i šire okolice:

- Ordinacija opće medicine, Aržano b.b., Aržano
- Ljekarna Čović-Pavišić, Franje Tuđmana 5, Cista Provo
- Ordinacija dentalne medicine dr.med.dent. Ivan Šandrak, Cista Provo

U naselju Cista Velika od 1992.godine djeluje Terapijski centar sa kapacitetom od 47 mjesta humanitarne organizacije "Zajednica Susret" koja se bavi tretmanom ovisnosti o drogama, alkoholu, kocki.

Veliki problem u ostvarivanju potpune zdravstvene zaštite na području Imotske krajine, a tako i Općine Cista Provo, između ostalog predstavlja i zatvaranje rodilišta koje se nalazilo u sklopu Doma zdravlja Imotski. Rodilište u Imotskom je skupa s drugim rodilištima u regiji zatvoreno 2010. godine, zbog čega se porođaji obavljaju isključivo u Splitu koji je udaljen preko 60 km.

6.3. Socijalna skrb

Socijalna skrb je djelatnost kojom se osigurava i ostvaruje pomoć za podmirenje osnovnih životnih potreba socijalno ugroženih, nemoćnih i drugih osoba. Pritom je riječ o potrebama koje ove osobe, zbog nepovoljnih osobnih, gospodarskih, socijalnih i drugih razloga, ne mogu zadovoljiti same, niti uz pomoć članova obitelji. Radi sprečavanja, ublažavanja i otklanjanja uzroka i stanja socijalne ugroženosti socijalnom skrbi pruža se potpora obitelji, posebice djeci i drugim osobama koje ne mogu brinuti same o sebi.

Na području Općine nema centra za socijalnu skrb. Za socijalnu skrb na području Općine Cista Provo zadužen je Centar za socijalnu skrb Imotski koji brine o svim korisnicima s područja Imotske krajine, konkretno Općina Proložac, Zmijavci, Runović, Podbablje, Lovreć, Lokvičići, Cista i Zagvozd.

Prema podacima Centra za socijalnu skrb Imotski, najviše korisnika socijalne skrbi bili su korisnici doplatka za pomoć i njegu a najmanje korisnici naknada do zaposlenja.

Tablica 38. Broj korisnika socijalne skrbi prema vrstama skrbi na području Općine Cista Provo

Kategorija/godina	2013.	2014.	2015.	2016.
Minimalna naknada	38	52	57	56
Naknada za osobne potrebe korisnika smještaja	4	3	3	2
Jednokratna naknada (ukupno u tekućoj godini)	12	11	18	13
Naknade u vezi s obrazovanjem	0	0	0	0
Osobna invalidnina	14	14	15	18
Doplatak za pomoć i njegu	63	65	60	63
Status roditelja njegovatelja ili njegovatelja	2	2	2	2
Naknada do zaposlenja	1	1	1	0
Socijalne usluge (ukupno u tekućoj godini)	6	5	6	4
Broj djece – korisnika prava na privremeno uzdržavanje	0	0	0	0

Izvor: Centar za socijalnu skrb Imotski

Na području Općine Cista Provo postoji samo jedan Dom za starije i nemoćne osobe "Zlatni dani" u Cisti Velikoj.

U svrhu unaprjeđenja i razvitka zdravstva i socijalne skrbi na području Općine potrebno je potaknuti razvoj domova za starije i nemoćne osobe i sustav pružanja

pomoći i njege u kući. Potrebno je osigurati i izvaninstitucionalne oblike pomoći marginaliziranim skupinama koje trenutno ne egzistiraju kao što su specijalne usluge za osobe s invaliditetom, pomoć u kući i drugi servisi za starije osobe.

Tablica 39. Općinska izdvajanja za socijalnu skrb

Stavka/godina	2012.	2013.	2014.	2015.
Socijalna pomoć stanovništvu koje nije obuhvaćeno redovnim socijalnim programima	146.160	155.030	206.545	151.107

Izvor: Općina Cista Provo

Teškoće u obavljanju svakodnevnih aktivnosti

U Popisu stanovništva 2011. po prvi se put postavljalo pitanje ima li osoba teškoća u obavljanju svakodnevnih aktivnosti zbog neke dugotrajne bolesti, invalidnosti ili starosti, da bi se dobio broj osoba kojima je otežano funkcioniranje u svakodnevnom životu.

Teškoće mogu biti pri čitanju/gledanju (unatoč nošenju naočala ili leća), slušanju (unatoč nošenju slušnog aparata), govorenju, kretanju (hodanje, penjanje stepenicama, odlazak u trgovinu), odijevanju, obavljanju osobne higijene te problemi s koncentracijom, u komunikaciji s ljudima i ostale teškoće. Ostale teškoće odnose se na sve ostale teškoće i oštećenja drugih organa i organskih sustava (dišni, cirkulacijski, probavni, endokrini, kože i potkožnog tkiva, urogenitalni i dr.), tj. na dugotrajne zdravstvene probleme koji osobi stvaraju teškoće u svakodnevnom životu 6 mjeseci i više.

Tablica 40. Dobna struktura stanovništva s teškoćama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti

Starost	Ukupno			Treba			Koristi		
	sv.	m	ž	sv.	m	ž	sv.	m	ž
Spol									
Ukupno	378	176	202	169	64	105	144	53	91
0-4 godina	2	1	1	2	1	1	2	1	1
5-9 godina	1	1	0	1	1	0	1	1	0
10-14 godina	2	1	1	2	1	1	2	1	1
15-19 godina	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-24 godina	2	2	0	1	1	0	1	1	0
25-29 godina	3	3	0	3	3	0	3	3	0
30-34 godina	6	3	3	3	1	2	2	0	2
35-39 godina	9	4	5	4	2	2	3	1	2
40-44 godina	19	15	4	6	4	2	4	2	2
45-49 godina	19	13	6	7	5	2	7	5	2
50-54 godina	36	26	10	5	2	3	4	2	2
55-59 godina	36	22	14	12	7	5	10	5	5
60-64 godina	41	24	17	11	7	4	9	5	4
65-69 godina	24	10	14	11	4	7	9	3	6
70-74 godina	44	23	21	15	7	8	13	6	7
75-79 godina	39	13	26	17	8	9	14	7	7
80-84 godina	45	10	35	29	6	23	25	6	19
85 i više	50	5	45	40	4	36	35	4	31

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Kao što se vidi iz podataka DZS 378 ili 16,18% stanovnika Općine Cista Provo ima poteškoće u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Kao i u cijeloj Hrvatskoj, tako ni na području Općine, pomoć nije dostatna da bi se adekvatno pomoglo i zbrinulo.

Obzirom da je rastući udio starijeg i socijalno osjetljivog stanovništva, na području Općine potrebno je razvijati posebne oblike socijalne skrbi kroz:

- razvoj suradnje s Centrom za socijalni rad
- povećano angažiranje Općine na prepoznavanju potreba i uključivanju korisnika u sustav socijalne skrbi
- razvoj oblika brige za osobe s teškoćama u razvoju, invalidne osobe i druge osobe s pojačanim potrebama (stari, bolesni, nezaposleni, krizne situacije), u suradnji s postojećim institucionalnim i izvaninstitucionalnim nositeljima skrbi (patronažna skrb, SOS telefon, Crveni križ, Crkva)
- češće posjete starijim osobama jer većina starije populacije osjeća pomanjkanje društvenog kontakta s drugim osobama, organiziranjem češćih obilazaka usamljene staračke populacije u suradnji s Crvenim križem i volonterima
- poticanje socijalne osjetljivosti i uključivanja stanovništva u razne oblike solidarnosti i pomaganja, pri čemu je značajna mogućnosti poticanja osnivanja i rada institucija civilnog društva (udruga) usmjerenih na pružanje pomoći socijalno ugroženom stanovništvu
- procjenu mogućnosti za izgradnju ustanova za starije i nemoćne osobe na području Općine
- otvaranje dnevnog smještaja za starije osobe, koje žive u udaljenim područjima, koji će omogućiti da budu privremeno smještene, u za njih najtežem, zimskom razdoblju, u domu, dok se ljeti mogu vratiti u svoja mjesta.

6.4. Kulturna baština

Prostor Općine Cista Provo, kao zapadni dio povijesno-geografskog područja Imotske krajine ističe se neprekinutim kontinuitetom življenja od prapovijesti i antike do danas, te je bogat kulturno-povijesnim nasljeđem, nastalim u različitim vremenskim razdobljima i pod različitim kulturnim utjecajima.

Na području Općine Cista Provo nalazi se 12 registriranih kulturnih dobara od čega je 9 registrirano kao pojedinačno nepokretno kulturno dobro, a 3 su registrirana kao nepokretno kulturno dobro-kulturno povijesna cjelina.

Tablica 41. Kulturna dobra Općine Cista Provo

Oznaka u registru	Naselje	Naziv kulturnog dobra	Vrsta kulturnog dobra
Z-6564	Biorine	Arheološko nalazište "Biorine-Kosiri"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-6589	Biorine	Arheološko nalazište "Lazine"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3011	Cista Velika	Arheološka zona "Crljivica"	Nepokretno kulturno dobro - kulturno - povijesna cjelina

Z-6565	Cista Velika	Arheološka zona "Osoje-Mandarića strana"	Nepokretno kulturno dobro - kulturno - povijesna cjelina
Z-3012	Cista Velika	Arheološko nalazište "Crkvine"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5486	Cista Velika	Arheološko nalazište "Gradina"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-5462	Cista Velika	Arheološko nalazište "Zadužbina"	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4476	Cista Velika	Gradina Vitrenik i pećina Ikovača	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3851	Dobranje	Ruralna cjelina Vuletića staje	Nepokretno kulturno dobro - kulturno - povijesna cjelina
Z-3850	Dobranje	Sklop Vuletić	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-4628	Dobranje	Stara crkva svetog Ivana Krstitelja	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno
Z-3690	Svib	Crkva sv. Ante Padovanskog	Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Izvor: Ministarstvo kulture

Arheološko nalazište "Biorine" nalazi se južno od zaseoka Pržići u Biorinama a Z od poljskog puta koji vodi do zaseoka Abramovići. Riječ je o višeslojnom nalazištu koji ima 2 faze razvoja. Prvu fazu predstavlja prapovijesni tumul promjera oko 30 m. i visine oko 5 m. Drugu fazu predstavlja srednjovjekovno groblje sa stećcima koje se razvija tijekom 14. i 15. st. na i u neposrednoj blizini tumula. Na tumulu je sačuvano 6 stećaka-sanduka, od kojih je jedan ukrašen velikim križem sa srololikim završetcima. Tridesetak metara od tumula nalazi se oko 17 stećaka-sanduka te jedan križ. Na jednom je prikaz mača i štita, dvije životinje, polumjeseca, rozete te križa dok je na drugom prikaz mača i štita.

Slika 10. Arheološko nalazište "Biorine-Kosiri"

Arheološko nalazište "Lazine" u Biorinama nalazi se sjeverno od poljskog puta koji prolazi kroz krško polje od zaseoka Zelići do zaseoka Budimiri. Riječ je o

srednjovjekovnom groblju sa stećcima koje se razvija tijekom 14. i 15. stoljeća na blago povišenom terenu razdijeljenom suhozidom. Zapadno od suhozida nalazi se osam stećaka-sanduka i jedan sljemenjak, a istočno od suhozida su četiri stećka-sanduka. Stećci su grublje obrade i neukrašeni. Istočno od suhozida na prostoru gdje se nalaze stećci, te u neposrednoj blizini vide se tragovi koji ukazuju na moguće postojanje prapovijesne gomile u prošlosti.

Arheološka zona "Crljivica" nalazi se u Cisti Velikoj, uz samu magistralnu cestu Trilj-Imotski, u dužini od oko 200 metara. Radi se o kompleksnoj arheološkoj zoni koji ima nekoliko faza razvoja. Prva faza su tri brončanodobna tumula (Velika i Mala Crljivica), druga faza je trasa antičke ceste Salona-Tilurij-Nove-Narona, a treća faza je srednjovjekovno groblje s više od 80 stećaka koje se razvilo na spomenutim tumulima. Nekropola Crljivica u srpnju 2016.godine je uvrštena na UNESCO-vu listu zaštićene kulturne svjetske baštine.

Južno od Velike Crljivice nalazi se vrtača sa sedam bunara datiranih u srednji vijek.

Slika 11. Arheološka zona "Crljivica"

Arheološka zona "Osoje-Mandarića strana" nalazi se u Cisti Velikoj, južno od magistralne ceste Trilj-Imotski a Z od zaseoka Mandarići. Na uzvišenju Osoje nalazi se prapovijesna gradina. Plato gradine dimenzija je oko 170 x 160 m, okružen je sa S, SI i I strane bedemom širine oko 10-12 m i dužine oko 180 m. Na I strani bedema vidljivi su ostaci megalitskih zidova. Moguće ju je datirati u željezno doba. S od gradine, a Z uz poljski put nalaze se 2 prapovijesne gomile. Veća gomila promjera je 18 m i visine oko 2 m. Manja gomila promjera je 11 m i visine oko 1.5 m. SZ od gomila nalazi se petrada gdje su se vadile kamene ploče za krov. S od gomila a Z od poljskog puta nalazi se bunar Vodica.

Arheološko nalazište "Crkvine" nalazi se na zapadnom dijelu naselja Cista Velika, stotinjak metara južno od ceste Trilj-Imotski. Na tisuću metara četvornih istražene površine otkriven je složen kompleks s ostacima antičkih profanih te ranokršćanskih i ranosrednjovjekovnih sakralnih građevina okruženih pripadajućim grobljima. Otkrivene su i dvije antičke cisterne te ranokršćanska krstionica. Nalazište je najvećim dijelom istraženo, konzervirano te će uskoro biti prezentirano.

Slika 12. Arheološko nalazište "Crkvine"

„**Gradina**“ u Cisti Velikoj kod Imotskog nalazi se na uzvišenju sjeverno od magistralne ceste Trilj-Imotski, stotinjak metara sjeverozapadno od crkve sv. Jakova. Radi se o prapovijesnoj gradini tj. manjoj utvrdi smještenoj na vrhu spomenutog uzvišenja. Bedemi su sačuvani na istočnoj, sjevernoj, i zapadnoj strani dok je na južnoj strani strma litica. Prema nalazima keramike gradina je u upotrebi tijekom željeznog doba, a možda i kasnije. Postoji mogućnost da se manje naselje smjestilo s južne strane gradine. Gradina u Cisti Velikoj jedna je od najvažnijih u ovom dijelu dalmatinske unutrašnjosti te direktno kontrolira prastari put (i danas u funkciji) koji iz doline Cetine vodi prema istoku.

Arheološko nalazište „Zadužbina“ u Cisti Velikoj nalazi se južno od magistralne ceste Trilj-Imotski. Radi se o plitkoj vrtači gdje se tijekom srednjeg vijeka (a vjerojatno i ranije) gradi bunar u čijoj se neposrednoj blizini razvija groblje sa stećcima. Danas je sačuvano desetak ukrašenih stećaka (sljemenjaci, ploče i sanduci) koji se prema svojim dekorativnim motivima (lov, kolo, ljiljan, rozete, križevi, arkade, ukrštena koplja, vegetabilni motivi) mogu datirati široko u 15. stoljeće i srodni su stećcima u okolici. Uz bunar i stećke nalazi se i veliki naplav s kojega se puni cisterna (gustirna, čatrnja) za vodu sagrađena krajem 19. ili početkom 20. stoljeća.

Gradina Vitrenik nalazi se južno od centra Ciste Velike, na 650 metara nadmorske visine. Zauzima površinu od oko 30 metara zaravnjenog platoa istoimenog brda, s jako dobro očuvanim kamenim prstenom bedema građenim u tehnici suhozida. Površinski nalazi, uglavnom keramika, upućuju na zaključak da je bila naseljena već kroz brončano doba. Na sjeveroistočnoj padini Vitrenika nalazi se pećina Ilkovača s nalazima koji potvrđuju njeno naseljavanje od neolitika, a u uskoj je vezi sa kasnijim životom na samoj gradini.

Vuletića staje u Dobranjama karakteristična su naseobinska struktura sekundarnog naselja za boravak ljudi i stoke u vrijeme ljetne ispaše. Kuće su znatno udaljene jedne od drugih, prizemnice, rijetko katnice, izduženog tlocrta. Uz staje su bile kužine i spremišta za krumpire-trapovi, te čatrnje. Kontinuitet naseljavanja staja proteže se

duboko u 18. stoljeće. Sačuvan je prostorni raspored kuća i većina arhitektonskih elementa pojedinih građevina.

Slika 13. Sklop Vuletić

Sklop Vuletić nalazi se u naselju Dobranje na zapadu Imotske krajine. Sklop je organiziran oko unutarnjeg dvorišta, na sjevernoj strani su prizemnice koje su služile kao kužine, a na južnoj stambene katnice s vratima u prizemlju i puškarnicama na pročelju. Unutar sklopa nalazi se kapelica svetog Ivana Nepomuka. Građen je tijekom 18. stoljeća s izrazitim obrambenim karakteristikama.

Crkva svetog Ivana Krstitelja je stara župna crkva u naselju Dobranje, sagrađena je 1740. godine na mjesnom groblju. Jednobrodna je građevina, pravokutnog tlocrta s pravokutnom apsidom, orijentiran istok-zapad. Građena je od grubo obrađenih, pravilnih kamenih kvadara, s vidljivim znakovima nadogradnje. Na pročelju je jednostavan ulaz u kamenim pragovima, iznad kojeg je rozeta. Iznad pročelja je zvonik „na preslicu“ s tri lučna otvora ukrašena biljnim ornamentima i sa uklesanim datumom gradnje: "Na 2 Maya 1782". Zapadno od ulaza je kameni oltar na otvorenom. Predstavlja lijep primjer pučke arhitekture 18. stoljeća.

Crkva svetog Ante Padovanskog stara je župna crkva u naselju Svib, sagrađena 1747. godine. Jednobrodna građevina, pravokutnog tlocrta s pravokutnom apsidom, orijentirana istok-zapad. Pročelje završava trokutnim zabatom u čijem vrhu je kasnobarokni zvonik „na preslicu“ s tri zvona. Sagrađena je vjerojatno na temeljima ranije crkve, a sigurno na nekadašnjem groblju sa stećcima koje je uništeno novim ukopima. Unutrašnjost crkve u potpunosti je oslikana. Sačuvani su glavni i bočni oltar, te drveni kor. Predstavlja lijep primjer pučke arhitekture 18. stoljeća.

Nepokretna kulturna dobra na prostoru obuhvata Prostornog plana uređenja Općine Cista Provo su:

Ruralne cjeline – koje čine tradicijsko graditeljstvo na području Općine Cista Provo koje tipološki pripada krasno-jadranskoj zoni, a njegovu osobitost čini uporaba kamena kao građevinskog materijala. Ruralne cjeline formiraju primarna naselja – domicilna naselja, s crkvom i grobljem te sekundarna naselja – stočarski stanovi, u kojima se boravi tijekom ljetnih izгона stoke.

Primarna naselja su na prvi pogled građena bez vidljive pravilnosti, a karakterizira ih raštrkanost i grupacija na zaseoke. U seoskom prostoru dominira crkva s grobljem koja je uvijek smještena tako da je na približno istoj udaljenosti svim zaseocima. Prostor

oko crkve ujedno je i seosko sastajalište. Analizom položaja naselja može se uočiti pravilnost u njihovu smještaju: formirala su se na rubu obradivih polja, pretežito na obroncima koji ih okružuju, odnosno na kontaktu obradive i neobradive zone što potvrđuje smišljeni odnos njihovih graditelja koji svoj prostor formiraju ekonomično i ekološki. Stambene i gospodarske kuće pravokutnog su tlocrta i svojom dužom stranom smještene su okomito na slojnice terena. Kod formiranja okućnica ne postoji ustaljena dispozicija stambenih i gospodarskih kuća, te nije uočljivo koje su kuće pripadale pojedinom domaćinstvu. Primarna seoska kuća ovog područja bila je prizemnica u kojoj se u jednom dijelu spavalo, a u drugom držalo blago ili se koristio kao konoba. Tijekom vremena te su stambene prizemnice pretvorene u konobe i pojate, a uz njih se grade kuće za stanovanje s prizemljem i katom. Prizemlje takve kuće bilo je u funkciji gospodarstva, a na katu na koji se pristupalo kamenim stubištem sa solarom, smještene su prostorije za stanovanje. Kako su se povećavale obitelji, tako su se dograđivale kuće, odnosno gradile nove. Stoljetna ujednačenost načina života na selu počela se u manjoj mjeri mijenjati nakon Prvog svjetskog rata. Tridesetih godina dvadesetog stoljeća gradi se noviji tip kuća za stanovanje koje su također pravokutnog tlocrta, no smještene su tako da im je duža stranica paralelna sa slojnicama terena. Najstarije kuće i pojate bile su građene u suhozidu i pokrivene slamom. Slamnati pokrov nije nigdje sačuvan na području općine, no građevine koje su bile pokrivene slamom mogu se prepoznati po karakterističnim stepenastim zabatima. Novije kuće građene se od finije obrađenih kamenih blokova slaganih u pravilne redove i povezanih mortom. One su pokrivene pokrovom od kamenih ploča koji je postupno zamijenjen crijepom. Poslije Drugog svjetskog rata naglo se mijenja način života na selu. Stanovništvo iseljava u veće gradove ili odlazi na rad u inozemstvo (Njemačka), a po povratku gradi kuće suvremenijeg oblikovanja i materijala. Prilagodbom starih gradnji novom načinu života te upotrebom netradicijskih građevnih materijala počeo je proces degradacije tradicijskog graditeljstva. Stoga je, osim u karakterističnom položaju naselja koja su se zadržala na rubovima obradivih polja i u sporadično očuvanim starim domaćinstvima, autohtona tradicijska arhitektura ruralnih naselja na području općine gotovo nestala.

Sekundarna naselja su organizirana po plemenskim zajednicama, tj. svaki zaselak iz primarnog naselja imao je u planini odgovarajući obiteljski sklop koji je bio organiziran na isti način kao primarno naselje, a u njemu se boravilo od proljeća do jeseni. Sekundarna naselja nisu imala društveni prostor. Smještene su također na rubu obradivih površina jer su se i u njima stanovnici uz stočarstvo bavili i poljoprivredom. Stambeno-gospodarski sklopovi u sekundarnim naseljima sadrže više prostora za stoku (pojate-staje, torove), dok je stambeni prostor znatno manji i skromniji nego onaj u primarnim naseljima. Osim toga, tzv. staje i stočarski stanovi nisu se mijenjali tijekom vremena te su većinom, do danas, zadržali karakteristike tradicijske gradnje. Napuštanjem tradicijskog stočarstva započeo je proces propadanja takvih naselja. Na prostoru Općine Cista Provo glavnina stočarskih stanova nalazila se na prostoru Dobranja, i to sjeverno i zapadno od središta sela (Milardovića staje, Vuletića staje,

Čubelića staje, Lerotića staje), kao i na sjevernom dijelu Aržana (Jandrića staje). Sekundarna su naselja danas uglavnom napuštena, samo u iznimnim slučajevima staje se još ponekad koriste za njihovu izvornu namjenu.

Na području Općine Cista Provo evidentirane su slijedeće ruralne cjeline:

- Biorine, zaseok Gunjače,
- Cista Velika, zaseok Kutleše,
- Cista Velika, zaseok Maglići,
- Dobranje, sekundarno naselje Vuletića staje,
- Cista Provo, zaseok Madunići.

Na području Općine Cista Provo evidentirana su bivša sekundarna, tj. pastirska naselja:

- Biorine – Barbarića, Zelića, Kožinčove i Škarića staje,
- Cista Velika – Lozančića, Mandarića, Kegljove, Burazinove i Vučkove staje te Vučkov bunar.

Na području Općine Cista Provo evidentirane su slijedeće pojedinačna nepokretna kulturna dobra:

Sakralna kulturna dobra

- Cista Velika, župna crkva sv. Jakova Apostola,
- Cista Provo, crkva sv. Petra,
- Cista Velika, kapela sv. Klementa,
- Dobranje, župna crkva sv. Ivana Krstitelja i groblje,
- Dobranje, glagoljaško prebivalište sv. Ivana Nepomuka,
- Svib, župna crkva sv. Ante Padovanskog,
- Aržano, župna crkva Svih Svetih i groblje,
- Aržano, kapela sv. Jure,
- Biorine, župna crkva sv. Jure i groblje.

Fortifikacije

- Cista Velika, zaselak Mandarići-Rojnice, turska kula,
- Cista Velika, Osoje prapovijesno utvrđeno naselje,
- Biorine, Gradina prapovijesno utvrđeno naselje.

Područje, mjesto, spomenik ili obilježje

- Aržano, groblje.

Komunalna oprema

- Biorine, komunalni bunar,
- Cista, komunalni bunar,
- Cista, zaseok Mandarići-Rojnice, turski bunar,
- Svib, lokva Barnik.

Uz izgradnju stambenih i gospodarskih građevina, kako samostojećih, tako grupiranih, uz ruralna naselja, primarnog i sekundarnog tipa, značajno obilježje kultiviranog prostora (kultivirani agrarni krajolik) predstavljaju suhozidne međe građene u neposrednoj blizini naselja ili slobodno u prostoru. Međe su ograđivale obradivi prostor, štatile ga od stoke koja se slobodno napasala, a ujedno su razgraničavale posjede. Redovito su građene od kamena sa samog lokaliteta, ili od kamena koji predstavlja krčevinu plodnog prostora. Gotovo svi obradivi prostori obilježeni su ovakvim suhozidnim ogradama, koje predstavljaju najmarkantnije obilježje ljudskog rada. Potrebno ih je čuvati i poštivati u prostoru te popravljati na izvorni način – kako materijalom tako i tehnikom zidanja.

Arheološke zone

- Arheološka zona oko crkve sv. Jakova,
- Zona Budimir-Dobranje, rimska cesta.

Arheološki lokaliteti

- Gomile i stećci u polju sjeverno od Škarića i Tokića,
- Gomile istočno i zapadno od bunara Rivina i jugozapadno od Pržića,
- Vitrenik, prapovijesna gradina i pećina,
- Crljivica, prapovijesne gomile, stećci i bunari,
- Cista Provo, gradina,
- Šiljak, gradina,
- Gomilice, gradina i tumuli,
- Svib, gradine,
- Milardovići, gradina,
- Vuletića staje, gomila,
- Ančići, gradina,
- Umac, gomila,
- Vitrenik, pećina,
- Rajići, gomila,
- Burazini Donji,
- Mandarića strana - gomila,
- Visočica, gradina,
- Aržano, stećak,
- Aržano, gradina.

6.5. Sport i rekreacija

Sportsko – rekreacijski sadržaji na području Općine Cista Provo obuhvaćaju samo mala igrališta uglavnom uz škole.

Slika 14. Sportska igrališta u sklopu osnovne škole u naselju Cista Provo

Ostale sportske aktivnosti uglavnom su malonogometni turniri koje organiziraju udruge građana, kao što je:

- Malonogometni memorijalni turnir "Mate Vučak-Čigra" Cista Velika
- Malonogometni memorijalni turnir "Josip Jović" Aržano
- Malonogometni memorijalni turnir "Milenko Galić" Svib

Tablica 42. Popis sportskih udruga i klubova

R.br.	Naziv
Športske udruge i klubovi	
1.	Boćarski klub "Gradina" Cista Velika
2.	Šahovski klub "Petar Žaja" Aržano
3.	Karate klub Zrinski, Cista Velika
4.	Udruga športske djelatnosti "Visočica" Cista Velika
Lovačka društva	
5.	L.U. Golub, Cista Provo
6.	L.U. Kuna, Cista Velika
7.	L.U. Grivna, Biorine
Nogometni klubovi	
8.	M.N.K. "Cista Velika" Cista Velika

Izvor: Ministarstvo uprave

Boćarski klub "Gradina" Cista Velika - planiranje rad i razvitka boćarskog športa; organiziranje i provođenje redovitih sustavnih treninga članova radi priprema za natjecanje; pouke i trening djece i mladeži; pripremanje svojih članova za sudjelovanje u sastavu općinske, županijske ili gradske reprezentacije; upravljanje športskim objektima kojih je Klub vlasnik ili korisnik; poduzimanje mjera i stvaranje unapređenja stručnog rada; skrb o zdravlju i zdravstvenoj zaštiti članova, radi primjerenog uključivanja u natjecanje Kluba; ukupnom aktivnosti Kluba poticati razumijevanje i usvajanje etičkih vrijednosti kroz bavljenje športom

Šahovski klub "Petar Žaja" Aržano - planiranje rada i razvitka šaha, organizacija i provođenje redovitih sustavnih treninga članova radi pripreme za natjecanja; poduka i trening djece i mladeži; pripremanje svojih članova za sudjelovanje u sustavu gradske,

županijske i državne reprezentacije; upravljanje športskim objektima kojih je klub vlasnik ili korisnik; poduzimanje mjera i stvaranje uvjeta za unapređenje stručnog rada; skrb o zdravlju i zdravstvenoj zaštiti članova kluba; poticanje internalizacije i usvajanje etičkih vrijednosti kroz bavljenje športom; organiziranje športskih natjecanja i sudjelovanje na istima i bavljenje ugostiteljskom djelatnošću za potrebe članova kluba.

Karate klub Zrinski, Cista Velika - Poduzimanje mjera za omasovljenje karate sporta na području Ciste Velike, Općine Cista Provo, te na širem području Imotske krajine; djeluje na unapređenju stručnog rada i brine se o osposobljavanju stručnog kadra; djeluje na stvaranju materijalnih, kadrovskih i drugih uvjeta za postizanje najviših dostignuća u karate sportu, organizira i sprovodi sportska i druga natjecanja kao i prigodne priredbe; sudjeluje na sportskim natjecanjima, a prema odredbama Zakona o sporta organizira i rekreativne aktivnosti članova radi očuvanja i unapređenja zdravlja te osmišljenog korištenja slobodnog vremena; organizira i provodi programe aktivnosti djece, mladeži i odraslih (škola karatea); skrbi o kvalitetnom održavanju objekata i igrališta, kao i njihovoj izgradnji; surađuje i uspostavlja odnose sa drugim karate i sportskim udrugama u zemlji i izvan nje; organizira promidžbenu i informativnu djelatnost od posebnog interesa za karate sport, kulturu i povijesno nasljeđe u Cisti Velikoj, općini Cisti Provo, te na širem području Imotske krajine.

Udruga športske djelatnosti "Visočica" Cista Velika - kupljanje građana koji se bave sportom i kulturom; promicanje i unapređivanje sporta, kulture socijalne dimenzije; organiziranje savjetovanja, seminara, kongresa, tribina i drugih stručnih skupova o problemima; strukovno povezivanje te stručno i profesionalno usavršavanje članova; suradnja s drugim istovrsnim i sličnim udrugama i organizacijama u inozemstvu, te svim organizacijama koje podupiru rad udruge; ostvarivanje stručne suradnje s domaćim i inozemnim strukovnim udrugama; izdavanje stručnog časopisa sukladno zakonu; obavljanje drugih aktivnosti koje doprinose ostvarivanju ciljeva osnivanja utvrđenih Statutom sukladno zakonu.

Slika 15. Grb L.U. Golub

L.U. Golub, Cista Provo - uzgoj, zaštita, lov i korištenje divljači, zaštita prirode i čovjekova okoliša, te organiziranje lovačkih zabava i lutrije i druge lovno-gospodarske djelatnosti sukladno zakonu koji to regulira, aktivnostima od interesa za opće dobro, zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, održivom razvoju, aktivnosti od interesa za opće dobro, zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, održivom razvoju, razvoju lokalne zajednice, međunarodnoj razvojnoj suradnji, sporta, dobrovoljnog vatrogastva, traganja i spašavanja i sl.

L.U. Kuna, Cista Velika - gospodarenje lovištem, uzgoj i zaštita divljači; lov i korištenje divljači i njezinih dijelova u skladu s posebnim propisima i propisom lovnogospodarske osnove (LGO) i ostalih aktima kojima je regulirano lovstvo; zaštita prirode i okoliša; odgoj i izobrazba lovaca te podizujući lovnu etiku; prodaja divljači sukladno posebnim propisima; organiziranje, razvijanje i unapređenje lovne kinologije, lovnog streljaštva, lovnog turizma sukladno važećim propisima.

L.U. Grivna, Biorine - gospodarenje lovištem, uzgoj i zaštita divljači; lov i korištenje divljači i njezinih dijelova u skladu s posebnim propisima i propisom lovnogospodarske osnove (LGO) i ostalim aktima kojima je regulirano lovstvo, zaštita prirode i okoliša; odgoj i izobrazba lovaca, lovočuvara i organiziranje tečajeva i predavanja za takve programe; organiziranje, razvijanje i unaprjeđenje lovne kinologije, lovnog streljaštva, te organiziranje istih natjecanja sukladno važećim propisima.

M.N.K. "Cista Velika" Cista Velika - planiranje rada i razvitka malog nogometa; organiziranje i provođenje redovitih sustavnih treninga članova radi pripreme za natjecanje; poduka i trening djece i mladeži; pripremanje svojih članova za sudjelovanje u sastavu gradske, županijske odnosno državne reprezentacije; upravljanje športskim objektima kojih je klub vlasnik ili korisnik; poduzimanje mjera i stvaranje uvjeta za unaprjeđenje stručnog rada; skrb o zdravlju i zdravstvenoj zaštiti članova kluba; organiziranje športskih natjecanja i sudjelovanje na istim, te obavljanje i drugih djelatnosti propisanih odredbom čl. 8. Statuta.

6.6. Kultura

Kulturne aktivnosti u naseljima Općine ne zadovoljavaju potrebe mještana.

Takvo stanje je ograničavajući faktor u kvaliteti života i razvoju Općine, jer ograničava uvjete za razvoj prepoznatljivosti i očuvanje tradicijskog nasljeđa Općine i bogate kulturne baštine Općine.

Kulturna događanja koja se odvijaju na području Općine kroz godinu (predstave, predavanja, prezentacije, radionice, izložbe, uglavnom organiziraju kulturno umjetničke i slične udruge građana, izdvajamo najvažnija:

- **„Uz gangu i bukaru“** u Cisti Velikoj je festival čija je posebnost to što je revijalnog i kulturnog karaktera. Svake se godine organizira od strane Kluba Ciste Velike na lokalitetu Zadužbina.
- **Ganga fest** u Biorinama jedan je od najdugovječnijih festivala gange, rere, ojkavice ..., traje već od 1997. godine.

Slika 16. Festivali gange u Cisti Velikoj (lijevo) i Biorinama (desno)

Tablica 43. Popis manifestacija

R.br.	Datum	Naziv manifestacije i mjesta održavanja
1.	23.04	Proslava blagdana sv. Jurja u župi Biorine
2.	13.06.	Proslava blagdana sv. Ante Padovanskog u župi Svib
3.	24.06	Proslava blagdana sv. Ivana Krstitelja u župi Dobranje
4.	29.06	Proslava blagdana sv. Petra u župi Cista Provo
5.	25.07	Proslava blagdana sv. Jakova u župi Cista Velika
6.	15.08	Proslava blagdana Velike Gospe u Svibu
7.	01.11	Proslava blagdana Svih Svetih u župi Svih Svetih, Aržano
8.	kolovoz	Ganga fest, Biorine
9.	kolovoz	"Uz gangu i bukaru", Cista Velika

Izvor: Općina Cista Provo

Tablica 44. Popis kulturoloških udruga

R.br.	Naziv
1.	K.U.Š.U. "Provo" Cista Provo
2.	K.U.Š.U. "Cista Velika" Cista Velika
3.	K.U.S.U. Mate Vučak-Čigra Cista Velika
4.	K.U. "Dobranje" Dobranje
5.	K.U. "Milenko Galić" Svib
6.	K.U. "Sveti Jure" Biorine

Izvor: Ministarstvo uprave

K.U.Š.U. "Provo" Cista Provo - organiziranje kulturnih i zabavnih priredbi, umjetničkih i športskih događanja, stručnih rasprava i predavanja; organiziranje proslave blagdana Svetog Petra; razvoj i unapređenje društvenih sadržaja koji su od nekog interesa za mlade; upoznavanje stanovništva Ciste Provo s kulturnom i spomeničkom baštinom kraja; organiziranje stručnih rasprava i predavanja o razvoju demokracije i zaštite okoliša; zaštita zdravlja a posebno borba protiv svih oblika ovisnosti; poticanje mladih na aktivan angažman i participaciju u svim područjima javnog i društvenog života; osnivanje glasila radi promoviranja mjesta Cista Provo te ciljeva udruge; izgradnja partnerskih odnosa s lokalnom samopravom u svrhu postizanja ciljeva udruge i upravljanje imovinom udruge.

K.U.Š.U. "Cista Velika" Cista Velika - organiziranje kulturnih i zabavnih priredbi, umjetničkih događanja, stručnih rasprava i predavanja: organiziranje športskih aktivnosti: organiziranje proslave sv. Jakova; razvoj i unapređenje društvenih sadržaja

koji su od nekog interesa za mlade; upoznavanje stanovništva Ciste Velike s kulturnom i spomeničkom baštinom kraja; organiziranje stručnih rasprava i predavanja o razvoju demokracije i zaštite okoliša; zaštita zdravlja, a posebno borba protiv svih oblika ovisnosti; poticanje mladih na aktivan angažman i participaciju u svim područjima javnog i društvenog života; osnivanje glasila radi promoviranja mjesta Cista Velika te ciljeva udruge i upravljanje imovinom udruge.

K.U.S.U. Mate Vučak-Čigra Cista Velika - organiziranje zabavnih, kulturnih i umjetničkih priredbi; organiziranje natjecanja u memorijalnim sportskim dešavanjima kao i malonogometni turnir, boćanje i slično i proslava blagdana sv. Jakova i održavanje prigodnih priredbi

K.U. "Dobranje" Dobranje - Zaštita i očuvanje materijalnih kulturnih dobara, zaštita kulturnih krajolika, zaštita i očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara, ostale aktivnosti vezane za razvoj ruralnih područja, zaštita javnih dobara u ruralnim područjima, očuvanje posebno vrijednih prirodnih područja i drugih prostora, očuvanje prirodne baštine, zaštita okoliša.

K.U. "Milenko Galić" Svib - organiziranje kulturnih i zabavnih događanja, stručnih rasprava i predavanja; upoznavanje stanovništva s kulturnom baštinom mjesta; organiziranje proslave blagdana sv. Ante Padovanskog i Velike Gospe; razvoj i poboljšanje društvenih sadržaja u svrhu podizanja kvalitete života; bolje povezivanje iseljenika sa matičnim mjestom; osnivanje glasila udruge radi promoviranja ciljeva Udruge i mjesta Sviba.

K.U. "Sveti Jure" Biorine - organiziranje kulturnih, zabavnih i športskih događanja, organiziranje savjetovanja, predavanja, seminara, kongresa, tribina i drugih stručnih skupova o problemima; strukovno povezivanje, te stručno i profesionalno usavršavanje članova; suradnja s drugim istovrsnim i sličnim udrugama i organizacijama u inozemstvu, te svim organizacijama koje podupiru rad Udruge; ostvarivanje stručne suradnje s domaćim i inozemnim strukovnim udrugama; izdavanje stručnog časopisa sukladno zakonu; organiziranje proslave blagdana župe, bolje povezivanje iseljenika s matičnim mjestom; obavljanje drugih aktivnosti koje doprinose ostvarivanju ciljeva osnivanja utvrđenih Statutom sukladno zakonu

Za potrebe kulture na području Općine Cista Provo na temelju Prostornog plana uređenja Općine Cista Provo, planira se knjižnica, čitaonica, manji muzejski prostor, kino, manji scenski prostor i sl. Najveći dio ovih sadržaja treba uređivati u središnjem naselju, kao centru Općine.

U slijedećem razdoblju potrebno je pokrenuti aktivnosti na:

- promicanju tradicijskog i kulturnog nasljeđa;
- popularizaciji i poticanju kulture, kroz iniciranje, povezivanje te poticanje raznih aktivnosti i suradnje na razini civilnog društva i zainteresiranih nositelja kulturnih aktivnosti kroz organiziranje kulturnih događaja, predstava;

- poticanju osnivanja odgovarajućih udruga usmjerenih na uključivanje lokalnog stanovništva u kreativni i kulturni rad (foto-klub, slikarska radionica, dramska i literarna radionica, udruga umirovljenika, razne aktivnosti mladih);
- organiziranju društvenih tribina, druženja i drugih oblika kojima se jača kohezija stanovništva.

6.7. Civilno društvo

Civilni sektor je na području Općine relativno dobro razvijen. Sukladno Registru udruga RH, u Općini Cista Provo je aktivno 17 udruga na područjima: lovstva, poljoprivrede, kulture, sporta. Međutim, sigurno ih je i više s obzirom da nisu sve izvršile svoj upis u Registar s obzirom da je on novina u Republici Hrvatskoj.

Udruge su od velike važnosti za razvoj sporta, njegovanje kulturne baštine, zaštitu prirode, te društveni razvoj uopće. Udruge većinom djeluju amaterski i zasnivaju se na volonterizmu svojih članova. Višim stupnjem koordinacije udruga međusobno i s javnim i gospodarskim sektorom može se postići sinergijski učinak. Ulaskom u EU promijenile su se mogućnosti financiranja civilnog sektora, te se pred udruge postavljaju zahtjevi za podizanje razine znanja s ciljem apliciranja projektnih ideja na moguće izvore financiranja.

Tablica 45. Udruge po naseljima

Naselje	Broj udruga
Aržano	2
Biorine	2
Cista Provo	3
Cista Velika	8
Dobranje	1
Svib	1
Ukupno	17

Izvor: Općina Cista Provo

Zajedničko svim udrugama na području Općine je da su često suočene s nedovoljnim brojem stručno osposobljenih osoba za rad na specifičnom području djelovanja udruge. To je posebno važno zbog jasnoće programa i aktivnosti pojedinih udruga i česte potrebe prijave projekata mogućim izvorima financiranja (općinski proračun, proračun županije, resorna ministarstava, fondacije, fondovi EU i sl.).

Postojeća udruženja građana su uglavnom ovisna o općinskim i drugim institucionalnim potporama i donacijama. Postoje mogućnosti da se kroz partnerstvo javnog i civilnog sektora realiziraju zajednički programi i dobiju sredstva iz strukturnih fondova EU, a ograničavajući čimbenik u korištenju EU fondova kao izvora financiranja udruga je nedovoljna koordinacija među udrugama i međusektorska suradnja. Potrebno je poticati takvu suradnju jer ona doprinosi razvoju lokalne zajednice kroz tzv. neprofitno poduzetništvo. Udruge u proteklom periodu nisu svojim projektima aplicirale za sredstva EU fondova.

6.8. Ostali društveni sadržaji

Religijski život

U Općini Cista Provo vjerski život odvija se u šest župa koje pripadaju Imotskom dekanatu u zajednici Splitsko-makarske nadbiskupije.

1. Župa Svih Svetih – Aržano

Slika 17. Crkva Svih Svetih

Župna crkva Svih Svetih sagrađena je 1887. godine za župnikovanja don Šimuna Kovačevića. Gradnja je počela 1882. Sagrađena je od lijepo klesanog kamena. Do godine 1963. na crkvi je bio zvonik na preslicu. Crkvu, koja je u ratu od Nijemaca bila zapaljena 23. rujna 1943., župnik don Tadija Bajića 1950. godine pokrio je raženom slamom, a već sljedeće godine kupom. Za župnikovanja don Joze Marendića (1954.-1966.) postavljen je betonski krov i čitava je crkva nanovo ožbukana i učinjen je iznad pročelja zvonik. Klesar Petar Marović iz Splita 8 pilastara obložio je crvenim mramornim pločama, te 1965. godine izradio oltar prema puku. Crkvu je posvetio nadbiskup Frane Franić 25. veljače 1965. godine.

Kapela svetog Jure nalazi se kod župne kuće, a služi za svakidašnje potrebe župnika. Građevina je presvođena i pokrivena kupom. Nutarnje su joj dimenzije 4 x 2,70 metara. U crkvi se nalazi kamena krstionica i svetohranište.

Kapelica Svetog Ante Padovanskoga nalazi se na raskršću cesta Imotski – Livno – Sinj. To je mala usputna kapelica podignuta na lijepo ozidanom postolju. U njoj se nalazi Svečev kip. Dimenzije kapelice bez postolja su 1,75 x 1,48 x 1,69 metara.

2. Župa sv. Jurja m. - Biorine

Slika 18. Crkva sv. Jure

Župna crkva svetog Jure sagrađena je pod samim vrhom glavice u župnom groblju. Iako Šematizam splitske biskupije iz godine 1925. navodi da je sagrađena 1780. godine, čini se da je sagrađena ranije. Naime, u Matici krštenih župe Ugljane godine 1747. navode se krštenja obavljena u crkvi svetog Jure. Crkva je duga 11,90 i široka 5,80 metara. Na pročelju je kamena šesterokraka rozeta, a nad pročeljem zvonik na preslicu za jedno zvono. Apsida je dograđena kasnije. U svetištu je kip sv. Jure, a na pobočnim zidovima lađe Bl. Djevice Marije i svetog Stjepana Prvomučenika.

Kapelica u župnoj kući nalazi se u prizemlju kuće. Već otprije u jednoj prostoriji u prizemlju kuće bila je kapelica za svakodnevne potrebe župnika.

3. Župa sv. Petra ap. - Cista Provo

Slika 19. Crkva sv. Petra

Župna crkva svetog Petra Apostola sagrađena je od klesanog kamena za župnikovanja don Rade Rilova 1914. godine. Najzaslužniji za gradnju crkve bio je mještatin, trgovac i glavar, Stipe Madunić. Crkva je s apsidom duga 19 i široka 11 metara. Zvonik na jedan kat i završnom piramidom sagrađen je 1963. godine, za župnikovanja don Ante Jurića. Glavni oltar s kipom sv. Petra izrađen je u Tirolu, u radionici Morrder u Urlih Grödenu. Na desnoj strani lađe nalazi se Gospin oltar, a na lijevoj oltar sv. Stjepana. To su drveni oltari, također, izrađeni u Tirolu.

Kapelica svetog Marka Evanđelista sagrađena je 1971. godine na Gradini iznad zaselka Šitumi. Kapelica je izvana duga 2,30 i široka 2 metra. Na oltaru je križ, poklon Ante Šituma Getića. To se mjesto od davnine smatralo svetim i tu se obavljao blagoslov polja na blagdan sv. Marka.

4. Župa sv. Jakova ap. - Cista Velika

Slika 20. Crkva sv. Jakova

Župna crkva svetog Jakova Starijeg, apostola sagrađena je za župnikovanja don Lovre Banovića 1888. godine. Crkva je sagrađena od klesanog kamena. Crkvena lađa duga je 18 i široka 10 metara, a svetište koje završava u luku, dugo je 4,50 i široko 6 metara. Na svetište se nadovezuje sakristija. U crkvi su tri oltara. Glavni drveni oltar izradio je Ivan Rako iz Imotskog 1901. godine. Na njemu je stara slika sv. Jakova i Filipa, ulje na platnu, i mramorno svetohranište s ciborijem s prethodnog oltara. Isti je majstor izradio i oltar sv. Jakova, također od drva. Na njemu se nalazi stari kip sv. Jakova. Oltar Gospe od Zdravlja napravljen je od bijelog i crvenog

mramora 1892. godine, rad Ante Kežića. Na njemu je Gospin kip. Na dva prozora u svetištu 2001. godine postavljeni su vitraji, rad J. Bosnića.

Kapela svetog Klementa nalazi se pored stare župne kuće. Sagrađena je u isto vrijeme kada i kuća, tj. 1874. godine, kako to stoji na uklesanom natpisu na samoj kapeli. Kapela je presvođena. Na oltariću je kip sv. Klementa. Kapela je temeljito obnovljena za župnika Medića 1999. godine.

Kapelica Gospe od Zdravlja je usputna kapelica kod Kegalja. Na tom je mjestu bila stara kapelica, podignuta 1871. godine. Prilikom izgradnje nove ceste stara je kapelica srušena i za nju je dana novčana nadoknada. Tako je 1978. godine podignuta današnja, vrlo lijepa usputna kapelica.

5. Župa sv. Ivana Krstitelja – Dobranje

Slika 21. Crkva sv. Ivana Krstitelja

Crkva svetog Ivana Krstitelja nalazi se kod stare župne crkve. Gradnja je započeta za župnikovanja don Petara Kovača (1946.-1970.) godine 1965., a dovršena 1972. godine, za župnikovanja don Lovre Žuljevića. Sagrađena je od armiranog betona prema nacrtu Ante Barača. Duga je 18 i široka 9,20 metara. Zvonik na jedan kat i sa završnom piramidom

podignut je 1972. godine. Betonske radove do krova izveo je Ivan Todorić Čović iz Zmijavaca. Na zvoniku je sat i tri zvona. Najstarije je iz 1787. godine, teško je 800 kg, saliveno je u Veneciji, a kupljeno u Rijeci 1976. godine. U crkvi su na zidu iza oltara dva kipa sv. Ivana Krstitelja, stari i novi, rad Andre Kukoča iz Splita, te kip Bezgrešne. Svetohranište s kamenim postoljem izradio je ak. kipar Josip Bosnić 2004. godine.

Kapela svetog Ivana Nepomuka nalazi se u zaselku Vuletići. Sagrađio je domaći svećenik «svojim rukama i svojim troškom» glagoljaš don Šimun Vuletić 1790. godine. Za gradnju kapelice don Šimun je dobio dozvolu od pape i nju je pokazao nadbiskupu Leliju Čipiku prigodom vizitacije župe. Kapela je bez apside, presvođena je i pokrivena pločama.

Kapelica sv. Ivana Krstitelja je usputna kapelica, koja se nalazi na ulazu u groblje. Sagrađena je od klesanog kamena i pokrivena je pločom. U njoj je Svečeva slika.

6. Župa sv. Ante Padovanskog – Svib

Slika 22. Crkva Uznesenja Marijina

Crkva Uznesenja Marijina sagrađena je 1974. godine, za župnikovanja don Petra Rodića. Idejni nacrt izradila je Đena Hamzić iz Rima, a ostvarenje nacrtu izveo je inženjer Tomo Nogolica iz Metkovića. Crkva je centralnog tlocrta s betonskim natkrivenim trijemom po dužini cijelog pročelja. Na kraju trijema podignut je vitki zvonik s ravni završetkom i križem,

projektirao ga je Marko Čevro. Unutarnje i izvanjsko uređenje crkve, s gradnjom zvonika, završeno je tek 1995. godine, za župnikovanja don Ante Čipčića. Crkva ima oko 200 metara četvornih unutarnjeg prostora. Posveta crkve obavljena je od nadbiskupa Ante Jurića 31. prosinca 1995. U crkvi je brončani Gospin kip, rada Stipe Sikirice, a poklon Marijana Bodrožića pok. Markice. Vitraj Marijina uznesenja, rad Frane Para, poklonio je Ivo Čondić Marinković. Brončanu Čoku, simbol hrvatske povijesti, darovao je Jozo Grabovčan. Postaje Križnog puta darovao je Marić Čondić. Mramorni oltar poklonio je dr. Roko Čondić. Oko crkve podignut je ogradni zid od benkovačkog kamena.

7. ZAŠTITA OKOLIŠA

Prostornim planom Općina Cista Provo je predviđala mjere zaštite kulturno povijesnih obilježja, mjere zaštite zraka, zaštite od buke, zaštite tla, zaštite voda, biljnog i životinjskog svijeta, te mjere zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti. Području Općine Cista Provo nema vodenih površina, odnosno isto se nalazi dijelom u III. zoni sanitarne zaštite (naselja Biorine, Cista Velika, Cista Provi i dio prostora naselja Svib), odnosno izvan zona sanitarne zaštite (naselje Aržano i dio prostora naselja Svib).

Kulturno povijesna obilježja

Očuvanje kulturno povijesnih obilježja prostora podrazumijeva prije svega:

- zaštitu i očuvanje prirodnog i kultiviranog krajolika kao temeljne vrijednosti prostora,
- očuvanje i unapređenje održavanja i obnove zapuštenih poljodjelskih površina uz zadržavanje tradicijskog načina korištenja i parcelacije,
- očuvanje povijesnih trasa putova (starih cesta, poljskih putova, pješačkih staza često obilježenih kapelicama – pokloncima),
- očuvanje tradicionalnih naseljskih cjelina (sela, zaselaka, osamljenih gospodarstava) u njihovom izvornom okruženju, zajedno s povijesnom građevnom strukturom i pripadajućom parcelacijom,
- oživljavanje starih zaselaka i osamljenih gospodarstava etnološke, arhitektonske i ambijentalne vrijednosti,
- očuvanje i obnovu tradicijskog graditeljstva, naročito kamenih tradicijskih kuća i gospodarskih građevina, kao nositelja povijesnog identiteta prostora,
- očuvanje povijesne slike prostora koju čini volumen naselja, njegovi obrisi i završna obrada građevina te vrijednost krajolika kojim je okruženo,
- očuvanje izvornih i tradicijskih sadržaja, poljodjelskih kultura i tradicijskog (ekološkog) načina obrade zemlje,
- očuvanje i zadržavanje karakterističnih toponima, naziva sela, zaselaka, brda i gomila od kojih neka imaju simbolična i povijesna značenja,
- očuvanje prirodnih značajki kontaktnih područja uz povijesne građevine i sklopove, kao što su šume i kultivirani krajolik, budući da pripadaju integralnoj (prirodnoj i kulturnoj) baštini.

Zaštita zraka

Zaštita zraka podrazumijeva aktivnosti na očuvanju, te poboljšanju kakvoće zraka na cijelom području Općine Cista Provo. Osnovna zadaća zaštite zraka, koja se ovim Planom utvrđuje, je smanjenje svih štetnih emisija te postizanje kakvoće zraka sukladno preporučenim vrijednostima kakvoće zraka (PV), odnosno graničnim vrijednostima kakvoće zraka (GV).

Sustav upravljanja kakvoćom zraka, na općinskoj razini, temelji se na uključivanju u mrežu postaja za praćenje kakvoće zraka, te dokumentima zaštite i poboljšanja kakvoće zraka. Obzirom da se danas na području Općine ne nalazi niti jedna mjerna

postaja, potrebno je uspostaviti područnu mrežu koja bi utvrdila kakvoću zraka na prostoru Općine Cista Provo. Područna mreža bi trebala posebno obuhvatiti prostore gdje postoje najveći stacionirani izvori onečišćenja zraka (prostori uz državnu cestu D-60 i 39 te buduće gospodarske zone).

Na području Općine se prostornim planom zabranjuje proizvodnja tvari koje oštećuju ozonski omotač prema Uredbi o tvarima koje oštećuju ozonski omotač.

Zaštita tla

Zaštita tla jedno je od ključnih pitanja zaštite okoliša. Tlo, kao dio kopnenih ekosustava, predstavlja važnu komponentu okoliša te privlači sve veću pozornost iz slijedećih razloga:

- pogoršanje ekosustava kao cjeline dovodi do manjeg i većeg oštećenja samog tla, a u ekstremnim slučajevima i do njegovog potpunog uništenja,
- tlo je, u pravilu, neobnovljiv prirodni resurs,
- oštećenje i uništavanje tla uzrokuje poremećaje u hidrološkom režimu okoliša,
- tlo se pored izloženosti štetnim utjecajima i samo javlja kao činitelj narušavanja okoliša.

Pod degradacijom tla, općenito se podrazumijeva: kvarenje ili gubitak, na dulje ili kraće vrijeme, proizvodnih snaga tla, onečišćenje tla, te nepovoljne promjene stanja i uloge tla u ekosustavu. Tipologija degradacije tla razlikuje dva tipa procesa degeneracije. Jedan tip ima za posljedicu gubitak količine tla, a drugi gubitak kakvoće tla. Promjene u kakvoći tla podrazumijevaju smanjenje plodnosti tla, odnosno smanjenje sposobnosti tla za održavanje rasta biljaka uzrokovanu kemijskim, biološkim i fizikalnim promjenama. Osnovni tipovi degradacije tla su: erozija, acidifikacija, promjene humizacije i akumulacije štetnih tvari.

Erozija je jedna od najopasnijih pojava, a najčešće je uvjetovana pojavom šumskih požara koji slabe arhitekturu tla i pogoduju ubrzanu eroziju djelovanjem vjetra i vode. U znatno manjoj mjeri na eroziju utječu drugi čimbenici, kao: klimatski (voda i vjetar), vegetacijski (biljni pokrov kao najvažnije sredstvo za zaštitu tla), te entropogeni utjecaji.

Acidifikacija tla je značajan ekološki čimbenik. Naime, u posljednjih trideset godina dolazi do pojačanog unošenja kiselina u tlo uslijed čega dolazi do povećavanja koncentracije vodikovih iona u tekućoj fazi tla što je ekološki vrlo štetno.

Unos organskih onečišćivača u tlo karakteriziran je primjenom pesticida i biocida. S gledišta kontaminacije tla pesticidima najveću opasnost predstavljaju perzistentni herbicidi.

Obzirom na zapuštenost poljoprivrednih površina, odnosno smanjenu poljoprivrednu aktivnost na području Općine Cista Provo, tlo je u znatno manjoj mjeri onečišćeno. Isto

tako, zbog kvalitetnog biljnog pokrova na gotovo cijelom području Općine smanjena je opasnost od negativnih utjecaja erozije tla.

Međutim, radi daljnje zaštite, odnosno sprječavanja nepovoljnog utjecaja na okoliš, nužno je:

- u okviru praćenja stanja okoliša (monitoringa) sustavno mjeriti onečišćenje tala na temelju postojeće zakonske regulative,
- maksimalno smanjivati emisiju onečišćujućih tvari (kontaminaciju teškim plinovima, otpadnim plinovima, komunalnim vodama i dr.) u tlo na način da svi izvori emisija djeluju sukladno standardima zaštite okoliša,
- maksimalno smanji unos pesticida u tlo,
- opožarene površine odmah pošumljavati radi smanjenja negativnih efekata erozije,
- izgradnju građevinskih sadržaja i cjelina (naselja, gospodarskih sadržaja, prometnica i sl.) planirati na način da se nepovratno izgubi što manje tla,
- očuvanje postojećih vegetacijskih resursa, posebno njegovanih šuma.

Zaštita voda

Zaštita voda, uz zaštitu tla, jedno je od ključnih pitanja zaštite okoliša. Zapadni dio područja Općine Cista Provo se nalazi unutar treće zone sanitarne zaštite, koja obuhvaća područje neposrednih dubokih podzemnih voda, tj. to je područje prihranjivanja izvorišta. Unutar te zone Prostornim planom se zabranjuje građenje proizvodnih pogona koji koriste ili ispuštaju opasne tvari, odnosno deponiranje (skladištenje) opasnih tvari. Sve postojeće i planirane građevine moraju imati riješenu odvodnju, otpadnih tvari i voda, nepropusnom kanalizacijom ili visoki stupanj pročišćavanja otpadnih voda prije upuštanja u teren. Isto tako treba (unutar prometnog sustava) osigurati zaštitu od onečišćenja s prometnica. Radnje na provođenju zaštite voda treba izvršavati prema Državnom planu za zaštitu voda.

Zaštita od buke

Zaštita od buke ima svrhu sprečavanja nastanka buke te smanjenje postojeće buke na dopuštenu razinu. Prema zakonskoj regulativi buka je svaki zvuk koji prekoračuje najviše dopuštene razine utvrđene provedbenim propisom s obzirom na vrijeme i mjesto nastanka u sredini u kojoj ljudi rade i borave. Izvorom buke, sukladno zakon, smatra se svaka građevina sa sredstvima za rad i transport uređajima, instalacijama te bučne aktivnosti i druge građevine i radnje od kojih se širi zvuk koji prelazi dopuštenu razinu.

Utjecaji koji djeluju na stvaranje komunalne buke su: promet (cestovni i zračni), buka iz gospodarskih i sl. pogona, buka uvjetovana turizmom (rad raznovrsnih ugostiteljskih sadržaja), te buka nastala obavljanjem poljoprivredne djelatnosti (raznovrsni poljoprivredni strojevi i sl.). Prostornim planom se određuje da se razina buke na

području Općine Cista Provo, treba kretati unutar vrijednosti određenih postojećim propisima.

Mjere zaštite od buke obuhvaćaju:

- sprječavanje nastanka buke na način da se planira gradnja građevina, koje mogu predstavljati izvor buke, na mjestima s kojih neće djelovati na sredinu u kojoj ljudi rade i borave,
- optimalizaciju prometnog utjecaja na okoliš,
- razdavanje pješačkih i glavnih kolnih prometnih tokova,
- rješavanje prometa u mirovanju izgradnjom parkirališta i garaža,
- dislociranje gospodarskih sadržaja s mogućim izvorom buke izvan naseljenog područja, odnosno na propisanu udaljenost od naselja,
- regulaciju vremena rada ugostiteljskih sadržaja sukladno zakonskoj regulativi, primjenu karte buke za određeno područje te inspekcijskim nadzorom,
- sadnju zaštitnih zelenih tampona uz obradive poljoprivredne površine u blizini naselja.

Zaštita biljnog i životinjskog svijeta

Zaštita biljnog i životinjskog svijeta podrazumijeva izradu plana mjera zaštite koje se moraju kontinuirano provoditi na cijelom području Općine Cista Provo. Mjere zaštite obuhvaćaju:

- zabranu branja biljaka i njihovih dijelova prema Crvenom popisu biljnih i životinjskih svojti Republike Hrvatske, odnosno posebnim propisima,
- zabranu rastjerivanja, hvatanja, držanja i ubijanja životinjskih svojti prema Crvenom popisu biljnih i životinjskih svojti RH, odnosno posebnim propisima,
- mogućnost korištenja biljnih i životinjskih svojti samo za znanstveno-istraživačke svrhe uz prethodno pribavljeno dopuštenje Državne uprave za zaštitu prirode i okoliša,
- zaštitu visokovrijedne biljne svojte sukladno postojećoj zakonskoj regulativi, odnosno uklanjati ih samo uz suglasnost tijela nadležnog za zaštitu prirode,
- maksimalno očuvanje postojećeg raslinja prilikom gradnje novih građevina unutar građevinskog područja naselja, odnosno njihovih izdvojenih dijelova te površina za izdvojene namjene.

Mjere zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti

Mjere zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti podrazumijeva poduzimanje potrebnih aktivnosti kako bi se područje općine zaštitilo od požara, rušenja i potresa te osiguralo sklanjanje u slučaju ratne opasnosti.

Prostornim planom se mjere zaštite od požara predviđaju kroz projektiranje i izvedbu građevina sukladno važećim propisima, odnosno tehničkim normativima i standardima, odnosno provedbom odgovarajućih mjera na šumskim predjelima. Radi

kvalitetne zaštite od požara treba, na temelju procjene ugroženosti od požara, donijeti plan zaštite od požara uz prethodno pribavljanje odgovarajućeg mišljenja nadležnog ministarstva.

Prostornim planom se, radi zaštite od rušenja i potresa, određuje osiguravanje odgovarajuće udaljenosti među građevinama, te njihovo projektiranje i gradnju, sukladno važećim propisima i normativima, odnosno u skladu sa seizmičkim karakteristikama područja.

Prema Pravilniku o kriterijima za određivanje gradova i naseljenih mjesta u kojima se moraju graditi skloništa i drugi objekti za zaštitu (NN 2/91) izgradnja skloništa i drugih objekata za zaštitu stanovništva obavezna je za mjesta s preko 2000 stanovnika osim iznimno ako se nalaze na području označenom stupnjem ugroženosti 1 do 4. Kako na području Općine Cista Provo nema takvih naselja planom se u tom pogledu ne predviđaju nikakve posebne mjere zaštite.

Osim zakonom definiranih zahvata za koje treba procjena utjecaja na okoliš, potrebno je vršiti procjenu utjecaja na okoliš i u skladu s Prostornim planom Županije splitsko-dalmatinske (ispusti otpadnih voda izvan građevinskog područja, pojedinačni sustavi odvodnje ugostiteljsko-turističkih građevina, sustavi odvodnje građevina gospodarske namjene – proizvodna i poslovna).

Otpad

Općina Cista Provo rješava problem odlaganja komunalnog i drugog otpada na odlagalištu komunalnog otpada u Imotskom.

Uspostavom centra za gospodarenje otpadom za područja Županije, otpad s područja Općine Cista Provo, odvožit će se u taj centar.

U cilju neposrednog rješavanja problema zagađenja okoliša od nekontroliranog odlaganja raznovrsnog otpada, utvrđuju se slijedeće mjere:

- organiziranog prikupljanja i sigurnog odlaganja (komunalnog) otpada u skladu sa standardima i planom gospodarenja otpadom Općine,
- mogućnosti odvojenog prikupljanja sekundarnih sirovina i biootpada te organiziranog odvoza do krajnjeg odredišta,
- smanjiti količinu otpada koji se mora deponirati,
- sustavne edukacije i informiranosti lokalne upravne strukture i stanovništva,
- stimuliranja kupovanja ekološki prihvatljivih proizvoda,
- saniranja svih «divlja» odlagališta otpada, posebno otpada (građevinski i dr.) uz ceste na cijelom području Općine,
- iskorištavanje vrijednih osobina otpada, odnosno odvojeno skupljanje, recikliranje, kompostiranje i dr. sukladno zakonskoj regulativi,
- donošenja planova gospodarenja otpadom usklađenih s državnim planom gospodarenja otpadom,
- dostavljanja podataka, sukladno propisima,
- nadzor i praćenje postupanja s otpadom sukladno Pravilniku o uvjetima za postupanje s otpadom, odnosno Strategiji gospodarenja otpadom RH.

8. LOKALNA SAMOUPRAVA

Osnovni podaci o Općini

Općina Cista Provo pravna je osoba sa sjedištem u Cisti Provo, osnovana je kao upravljačko tijelo jedinice lokalne samouprave prema Ustavu Republike Hrvatske.

Tablica 46. Osnovni podaci

Naziv:	Općina Cista Provo
Sjedište:	Trg dr. Ante Starčevića 1, 21256 Cista Provo
OIB:	19103241858
MB:	2800217
Tel:	+385 21 722 201
Fax:	+385 21 670 218
E-mail:	opcina.cista.provo@st.t-com.hr
Web:	http://www.opcina-cista-provo.hr/
IBAN:	HR7823300031805000004
Dan Općine:	29.06, na blagdan sv.Petra

Izvor: Općina Cista Provo

Općina u samoupravnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju prava građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na:

1. uređenje naselja i stanovanje,
2. prostorno i urbanističko planiranje,
3. komunalno gospodarstvo,
4. brigu o djeci,
5. socijalnu skrb,
6. primarnu zdravstvenu zaštitu,
7. odgoj i osnovno obrazovanje,
8. odgoj i obrazovanje,
9. kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
10. zaštitu potrošača,
11. zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
12. protupožarnu zaštitu i civilnu zaštitu,
13. promet na svom području ,
14. održavanje javnih cesta ,
15. ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Općina Cista Provo obavlja poslove iz samoupravnog djelokruga sukladno posebnim zakonima kojima se uređuju pojedine djelatnosti.

Općinsko vijeće predstavničko je tijelo građana i tijelo lokalne samouprave, koje donosi odluke i akte u okviru prava i dužnosti Općine, te obavlja i druge poslove u skladu sa Ustavom, zakonom, Europskom poveljom i Statutom Općine.

Općinsko vijeće ima predsjednika i jednoga potpredsjednika. Općinsko vijeće ima 11 (jedanaest) vijećnika. Članovi Općinskog vijeća biraju se na neposrednim izborima, tajnim glasovanjem, na način i po postupku utvrđenom posebnim zakonom. Mandat članova Općinskog vijeća izabranih na redovnim izborima traje četiri godine, a počinje danom konstituiranja Općinskog vijeća i traje do stupanja na snagu odluke Vlade Republike Hrvatske o raspisivanju izbora.

Općinski načelnik zastupa Općinu i nositelj je izvršne vlasti u Općini. Mandat općinskog načelnika traje četiri godine. Općinski načelnik je odgovoran za ustavnost i zakonitost obavljanja poslova koji su u njegovom djelokrugu i za ustavnost i zakonitost akata upravnih tijela Općine. Općinski načelnik ima zamjenika koji zamjenjuje općinskog načelnika u slučaju duže odsutnosti ili drugih razloga spriječenosti u obavljanju svoje dužnosti.

Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Općine te obavljanje poslova državne uprave koji su zakonom preneseni na Općinu, ustrojen je Jedinostveni upravni odjel. Ustrojstvo i djelokrug Jedinostvenog upravnog odjela uređuje se posebnom odlukom Općinskog vijeća. Jedinostvenim upravnim odjelom upravlja pročelnik kojega na temelju javnog natječaja imenuje općinski načelnik. Jedinostveni upravni odjel u okviru svoga djelokruga neposredno izvršava i nadzire provođenje zakona te općih i pojedinačnih akata tijela Općine, i poduzima propisane mjere.

Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Općine Cista Provo, utvrđenih zakonom i Statutom Općine, ustrojavaju se upravna tijela Općine. Ustrojstvo i djelokrug upravnih tijela uređuje se posebnom odlukom Općinskog vijeća.

Upravna tijela u oblastima za koje su ustrojeni i u okviru djelokruga utvrđenog posebnom odlukom, neposredno izvršavaju i nadziru provođenje općih i pojedinačnih akata tijela Općine, te u slučaju neprovođenja općeg akta poduzimaju propisane mjere. Upravna tijela samostalna su u okviru svog djelokruga, a za zakonito i pravovremeno obavljanje poslova iz svoje nadležnosti odgovorni su Općinskom načelniku.

Na području Općine Cista Provo osnivaju se mjesni odbori, kao oblici mjesne samouprave, a radi ostvarivanja neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima.

Mjesni odbor je pravna osoba.

Mjesni odbori se osnivaju za pojedina naselja ili više međusobno povezanih manjih naselja ili za dijelove naselja koji čine zasebnu razgraničenu cjelinu, na način i po postupku propisanom zakonom, ovim Statutom i posebnom odlukom Općinskog vijeća, kojom se detaljnije uređuje postupak i način izbora tijela mjesnog odbora. Tijela mjesnog odbora su vijeće mjesnog odbora i predsjednik vijeća mjesnog odbora. Članove vijeća mjesnog odbora biraju građani s područja mjesnog odbora koji imaju biračko pravo na neposrednim izborima, tajnim glasovanjem, na vrijeme od četiri godine.

Izbornu jedinicu za izbor članova vijeća mjesnog odbora čini cijelo područje mjesnog odbora.

Općina Cista Provo u okviru samoupravnog djelokruga osigurava obavljanje djelatnosti kojima se zadovoljavaju svakodnevne potrebe građana na području komunalnih, društvenih i drugih djelatnosti, za koje je zakonom utvrđeno da se obavljaju kao javna služba. Obavljanje određenih djelatnosti Općina Cista Provo može povjeriti drugim pravnim i fizičkim osobama temeljem ugovora o koncesiji.

Proračunska sredstva

Prihodi i primici

Prihodi Općine Cista Provo su:

1. općinski porezi, prirez, naknade, doprinosi i pristojbe, u skladu sa zakonom i posebnim odlukama Općinskog vijeća,
2. prihodi od stvari u vlasništvu Općine i imovinskih prava,
3. prihod od trgovačkih društava i drugih pravnih osoba u vlasništvu Općine odnosno u kojima Općina ima udjele ili dionice,
4. prihodi od koncesija,
5. novčane kazne i oduzeta imovinska korist za prekršaje koje propiše Općina Cista Provo u skladu sa zakonom,
6. udio u zajedničkim porezima sa Splitsko-dalmatinskom županijom i Republikom Hrvatskom
7. sredstva pomoći i dotacije Republike Hrvatske predviđena u Državnom proračunu,
8. drugi prihodi određeni zakonom.

Procjena godišnjih prihoda i primitaka te utvrđeni iznosi izdataka i drugih rashoda Općine Cista Provo iskazuju se u proračunu Općine Cista Provo. Svi prihodi i primici proračuna moraju biti raspoređeni u proračunu i iskazni po izvorima iz kojih potječu. Svi izdaci proračuna moraju biti utvrđeni u proračunu i uravnoteženi s prihodima i primicima.

Tablica 47. Prihodi/primici Općine Cista Provo, u kunama

R.br.	Prihodi i primici	Ostvareno za 2014.	Ostvareno za 2015.	Procjena za 2016.	Plan za 2017.
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Prihodi od poreza	1.737.828	812.371	1.045.000	14.350.000
2.	Pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar općeg proračuna	2.812.229	3.256.318	2.100.000	3.000.000
3.	Prihodi od imovine	34.440	100.997	61.000	381.000
4.	Prihodi od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada	274.519	285.977	300.000	400.000
5.	Prihodi od prodaje proizvoda i robe te pruženih	413.957	306.332	350.000	131.000

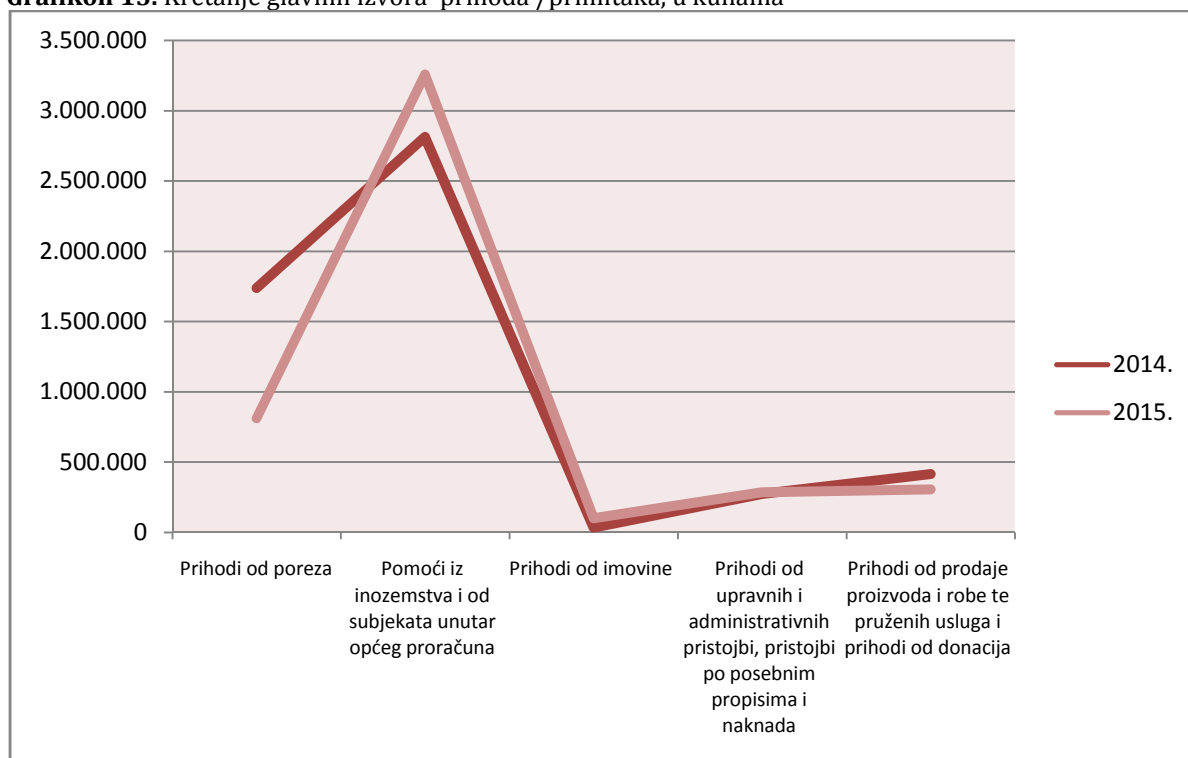
	usluga i prihodi od donacija				
	Ukupni prihodi poslovanja	5.272.973	4.761.995	3.856.000	5.262.000
1.	Prihodi od prodaje proizvedene dugotrajne imovine	71.350	69.600	600.000	1.000.000
2.	Prihodi od prodaje plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti	0	0	0	0
3.	Prihodi od prodaje proizvedene kratkotrajne imovine	0	0	0	0
	Ukupni prihodi od prodaje nefinancijske imovine	71.350	69.600	600.000	1.000.000
	Ukupni primici od financijske imovine i zaduživanja	0	0		
	UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	5.344.323	4.831.595	4.456.000	6.262.000

Izvor: Ministarstvo financija

Prihodi/primici u 2015. godini su ostvareni u iznosu 4.761.995 kn, što je za 510.978 kn ili 9,69% manje u odnosu na prethodnu godinu. Vrijednosno, najznačajniji udjel imaju prihodi od pomoći iz inozemstva i od subjekata unutar općeg proračuna u iznosu od 3.256.318 kn ili 68,38%, zatim, prihodi od poreza u iznosu od 812.371 kn ili 17,06%, te prihodi prodaje proizvoda i roba te pruženih usluga i prihodi od donacija od 306.332 kn ili 6,43% od ukupnih prihoda/primitaka.

Općina Cista Provo je u 2015. godini ostvarila i prihode od upravnih i administrativnih pristojbi, pristojbi po posebnim propisima i naknada u iznosu od 285.977 kn ili 6,01%, te prihode od imovine u iznosu 100.997 ili 2,12%.

Grafikon 15. Kretanje glavnih izvora prihoda /primitaka, u kunama

Izvor: Ministarstvo financija

Rashodi i izdaci

Tablica 48. Rashodi/izdaci Općine Cista Provo, u kunama

R.br.	Rashodi i izdaci	Ostvareno za 2014.	Ostvareno za 2015.	Procjena za 2016.	Plan za 2017.
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1.	Rashodi za zaposlene	624.090	1.051.558	420.000	420.000
2.	Materijalni rashodi	1.120.367	983.215	923.000	1.048.000
3.	Financijski rashodi	32.784	16.833	8.000	8.000
4.	Subvencije	0	0	20.000	20.000
5.	Pomoći dane u inozemstvo i unutar općeg proračuna	0	0	10.000	10.000
6.	Naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade	803.285	736.147	760.000	760.000
7.	Ostali rashodi	71.962	163.579	285.000	355.000
8.	Ukupni rashodi poslovanja	2.652.488	2.951.332	2.426.000	2.621.000
9.	Višak prihoda poslovanja - preneseni	37.253.939	39.874.424	-	-
10.	Rashodi za nabavu neproizvedene dugotrajne imovine	112.810	0	2.030.000	3.641.000
11.	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	3.171.192	2.335.328	1.930.000	3.541.000
12.	Rashodi za nabavu plemenitih metala i ostalih pohranjenih vrijednosti	0	0	0	0
13.	Rashodi za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini	0	0	0	0
	Ukupni rashodi za nabavu nefinancijske imovine	3.284.002	2.335.328	2.030.000	3.641.000
	Manjak prihoda od nefinancijske imovine - preneseni	37.126.746	40.339.399	-	-
	Ukupni izdaci za financijsku imovinu i otplate zajmova	0	0	-	-
	Manjak izdataka za financijsku imovinu i otplatu zajmova - preneseni	0	0	-	-
	Višak izdataka za nefinancijsku imovinu i otplatu zajmova - preneseni	0	0	-	-
	UKUPNI RASHODI/IZDACI	5.936.490	5.286.660	4.456.000	6.262.000
	Višak prihoda i primitaka	0	0	-	-
	Manjak prihoda i primitaka	592.167	455.065	-	-
	Višak prihoda i primitaka - preneseni	0	0	-	-
	Višak prihoda i primitaka raspoloživ u sljedećem razdoblju	0	0	-	-

Izvor: Ministarstvo financija

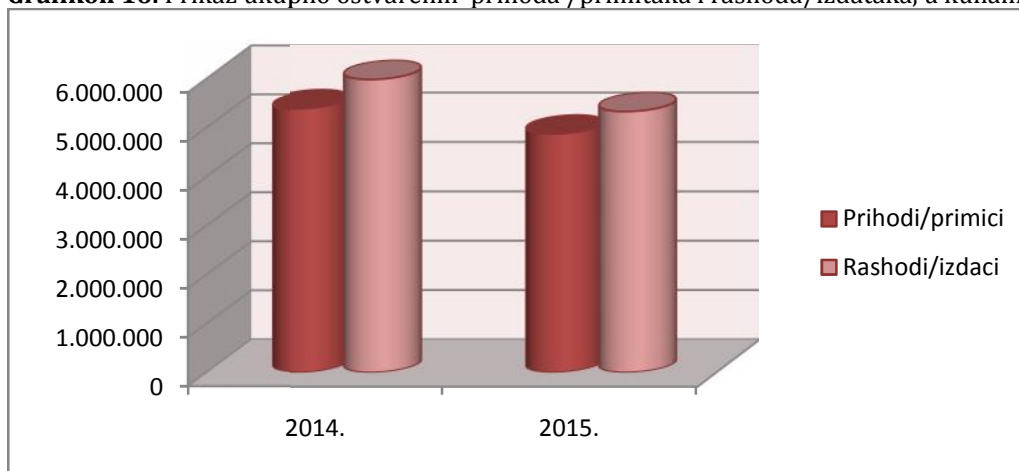
Na temelju provedene analize Izvještaja o prihodima i primicima, rashodima i izdacima za razdoblje od 01. siječnja do 31. prosinca 2015. godine utvrđuje se da je Općina Cista Provo na dan 31.12.2015. godine ostvarila poslovni rezultat po sljedećim kategorijama, i to:

- višak prihoda poslovanja u iznosu od 39.874.424 kn
- manjak prihoda od nefinancijske imovine u iznosu od 40.339.399 kn

Ukupno ostvareni rashodi/izdaci u 2015. godini iznose 5.286.660 kn, što je za 649.830 kn ili 10,95% manje u odnosu na prethodnu godinu.

Proračunska sredstva su korištena za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga, a vrijednosno najznačajniji rashodi/izdaci su ostvareni kroz rashode za nabavu proizvedene dugotrajne imovine u iznosu od 2.335.328 kn ili 44,17%, zatim rashode za zaposlene u iznosu od 1.051.558 kn ili 19,89%, materijalne rashode u iznosu od 983.215 kn ili 18,59%, naknade građanima i kućanstvima na temelju osiguranja i druge naknade u iznosu od 736.147 kn ili 13,92% , ostale rashode u iznosu od 163.579 kn ili 3,09% te financijske rashode u iznosu od 16.833 kn ili 0,32% od ukupno ostvarenih rashoda/izdataka.

Grafikon 16. Prikaz ukupno ostvarenih prihoda /primitaka i rashoda/izdataka, u kunama

Izvor: Ministarstvo financija

Službena obilježja Općine

Službena obilježja Općine definirana su Statutom Općine Cista Provo (Službeni glasnik Općine Cista Provo, br. 01/13.) i odnosi se na grb, zastavu, pečat te obilježavanje dana Općine.

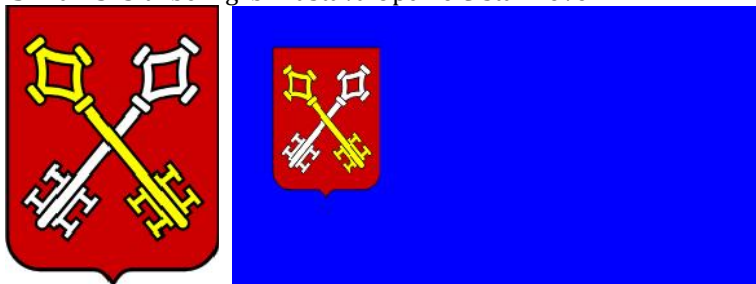
Štit grba Općine je crvene boje.

Na štitu su križno ukomponirani ključevi. Desni ključ je žute boje, a lijevi ključ je bijele boje.

Zastava Općine je plave boje, omjera i širine 1:2.

Grb je smješten u gornji lijevi kut zastave.

Slika 23. Službeni grb i zastava Općine Cista Provo

Izvor: Općina Cista Provo

Dan Općine Cista Provo je 29. lipnja blagdan sv. Petra koji je svečan i slavi se kao općinski blagdan. Povodom svečanosti Dana Općine dodjeljuju se priznanja Općine, te priređuju druge svečanosti.

Postojeći strateški i planski dokumenti Općine

Općina je u posjedu jednog značajnog strateškog, planskog dokumenta:

1. Prostornog plana uređenja Općine Cista Provo

Plan je donesen na sjednici Općinskog vijeća 17. svibnja 2007.godine (Službeni glasnik Općine Cista Provo, 02/07), a izradio ga je AGZ d.o.o. za građevinski inženjering i prostorno uređenje, Omiš.

Planom je definirano da se uređenje prostora na području Općine temelji na načelima održivog razvoja, zaštite kulturnog i prirodnog nasljeđa, racionalnog, svrsishodnog i razboritog planiranja, optimalnog usklađenja interesa različitih korisnika, te u skladu s načelima urbanističke, prostornoplanske i krajobraznoplanske struke. U Planu su zacrtani osnovni ciljevi prostornog razvoja Općine, a koji su ujedno i ciljevi SDŽ i RH, a to su zaustavljanje negativnih demografskih kretanja, funkcionalno osposobljavanje infrastrukturnih mreža prilagođavanje gospodarskih djelatnosti uvjetima i osobitostima prostora.

Trgovačka društva s vlasničkim udjelom Općine

Općina Cista Provo ima vlasnički udio u dva trgovačka društva;

1. Vodovod Imotske krajine d.o.o. za obavljanje vodoopskrbne djelatnosti, Blajburška 133, Imotski (10,41%);
2. Čistoća Imotske krajine d.o.o. za obavljanje komunalnih djelatnosti, Fra Rajmonda Rudeža 1, Imotski (12%).

Članstva Općine

Općina Cista Provo je članica LAG-a. LAG "Adrion" osnovan je 2012.godine i obuhvaća područje Splitsko-dalmatinske županije koja je osnovana s ciljevima osiguravanja protoka informacija i transfera znanja za napredak u razvoju gospodarstva i lokalne zajednice, te jačanja financijskih i ljudskih kapaciteta za provedbu projekata ruralnog razvoja.

9. SWOT ANALIZA

Akronim SWOT dolazi od engleskih riječi *Strengths* (snaga), *Weaknesses* (slabosti), *Opportunities* (prilike) i *Threats* (prijetnje).

Iako je ova analiza više ili manje obavljena u analizi unutarnjih i vanjskih čimbenika, SWOT služi da se ti podaci sumiraju i strukturiraju. SWOT se treba promatrati kao unutarnja analiza SW (snaga i slabosti) i vanjska OT (prilika i prijetnji u okruženju).

Prilikom promišljanja strategije razvoja treba uvažavati okolinu koja je pod kontrolom, djelomičnom kontrolom ili je bez ikakvog utjecaja donositelja odluka. Tamo gdje je direktna kontrola (okolina Općine Cista Provo) sami odlučujemo, u području indirektna kontrole (okolina SDŽ) do određene mjere možemo utjecati na odluke, a u području malo ili nimalo kontrole (okolina RH) ne možemo utjecati na odluke i toj okolini se moramo prilagođavati.

S ciljem da se podaci iz prethodne analize što bolje sumiraju i strukturiraju organizirani su i održani susreti sa predstavnicima gospodarstva, mladih, udruga te sa predstavnicima Općinskog vijeća i Jedinog upravnog odjela Općine Cista Provo. Svi oni dali su svoja viđenja stanja, primjedbe i prijedloge koji su uvaženi i ugrađeni u SWOT analizu.

Tablica 49. SWOT analiza Općine Cista Provo

S trengths (SNAGE)	W eaknesses (SLABOSTI)
<p>LJUDSKI POTENCIJALI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Gostoljubljivost stanovništva ✓ Smanjen broj stanovništva bez školske spreme u odnosu na 2001.godinu <p>DRUŠTVENE DJELATNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Postojanje osnovne društvene infrastrukture (predškolski odgoj, osnovne škole, ljekarna, stomatološka ordinacija, dom za starije i nemoćne osobe, banke..) ✓ Omogućen školski prijevoz za osnovnoškolce, te sufinanciranje prijevoza za srednjoškolce ✓ Sufinanciranje studenata s područja Općine ✓ Postojanje neprofitnih udruga (udruge građana) ✓ Postojanje tradicionalnih manifestacija <p>GOSPODARSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Tradicionalno proizvodno područje (stočarstvo, poljoprivreda, voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo) ✓ Visoka kvaliteta domaćih prehrambenih proizvoda 	<p>LJUDSKI POTENCIJALI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Depopulacija zbog nemogućnosti zapošljavanja ✓ Veliki udio stanovništva sa završenom samo osnovnom školom ✓ Starost stanovništva ✓ Negativni prirast ✓ Mentalitet – otpor prema novome ✓ Nedovoljna informacijska pismenost (starijeg) stanovništva ✓ Nepostojanje nacionalne strategije demografske obnove <p>DRUŠTVENE DJELATNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Smanjenje broja učenika u Općini ✓ Nedostatak financijskih sredstava te otežano pronalaženje odgovarajućih izvora financiranja društvene infrastrukture ✓ Nepostojanje razrađenog sustava socijalne skrbi za stare, nemoćne, siromašne ✓ Nepostojanje raznovrsnije kulturne, sportske i razne druge ponude za građane ✓ Nedostatak mogućnosti za dodatno i dopunsko obrazovanje

<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zainteresiranost građana za poduzetništvo u turizmu ✓ Uvjeti za razvoj seoskog turizma ✓ Postojeće kulturne manifestacije ✓ Turistički resursi okolnih mjesta ✓ Predviđene površine za poslovne zone <p>INFRASTRUKTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zadovoljavajući vodoopskrbni sustav ✓ Prometni značaj ✓ Postojanje osnovnih infrastrukturnih mreža (struja, telefon, voda) <p>GEOGRAFSKI RESURSI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Povijesni lokaliteti ✓ Povoljan geografski položaj za razvoj turizma ✓ Blizina mora ✓ Blizina atraktivnih turističkih destinacija ✓ Blizina granice BiH i granični prijelaz Aržano ✓ Povoljna submediteranska klima ✓ Visoka kvaliteta zraka ✓ Raznolikost flore i faune ✓ Očuvana priroda i jedinstveni krajobrazi <p>ODRŽIVI RAZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Resursi za obnovljive izvore energije ✓ Lobiranje ✓ Donošenje strateške smjernice <p>OPĆINA CISTA PROVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Pripremljenost projekata ✓ Web stranica ✓ Osnovni komunikacijski alati (grb, zastava...) ✓ Članstvo u LAG-u ADRIION 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Slaba aktivnost pojedinih udruga <p>GOSPODARSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prevladavajući oblik malih poduzeća ✓ Slaba turistička infrastruktura i sadržaji ✓ Nedovršenost poduzetničke zone "Školski gaj" ✓ Slaba informiranost građana o mogućnostima razvoja ✓ Pesimizam i nepovjerenje u ideju poduzetništvo ✓ Nepostojanje kreditnih linija za lokalne gospodarstvenike ✓ Nepostojanje gospodarsko potpornih institucija, adekvatnih poslovnih zona ✓ Neumreženost proizvođača poljoprivrednih proizvoda ✓ Nepostojanje uhodane turističke prakse ✓ Nedostatak stručnog savjetodavnog kadra <p>INFRASTRUKTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nepostojanje javnog prijevoza između naselja Općine ✓ Nepostojanje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih i oborinskih voda (rješavanje otpadnih voda septičkim taložnicima) <p>GEOGRAFSKI RESURSI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Usitnjeni posjedi neadekvatni za daljnji razvoj gospodarske djelatnosti ✓ Prometni položaj nije iskorišten za privlačenje investitora <p>ODRŽIVI RAZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nedovoljna svijest o zaštiti okoliša ✓ Divlji deponiji smeća ✓ Nedovoljna svijest o obnovljivim izvorima energije <p>OPĆINA CISTA PROVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Neriješeni imovinsko-pravni odnosi ✓ Slaba informiranost unutar Općine, netransparetnost, nekoordinacija među strankama ✓ Nepostojanje propisanih procedura i standarda komunikacije s javnošću
<p>O pportunities (PRILIKE)</p>	<p>T hreats (PRIJETNJE)</p>
<p>LJUDSKI POTENCIJALI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Poticanje razvoja sustava cjeloživotnog obrazovanja ✓ Poticanje nataliteta ✓ Raspoloživost fondova i programa za 	<p>LJUDSKI POTENCIJALI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Potencijalna socijalna isključenost ugroženih skupina društva ✓ Niske mirovine koje onemogućavaju dostojanstven život građana

<p>razvoj ljudskih resursa</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Dostupne mogućnosti korištenja financijskih resursa iz fondova EU u sektoru razvoja ljudskih potencijala ✓ Smanjenje poreznog opterećenja na lokalnoj razini <p>DRUŠTVENE DJELATNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uključivanje kulturnih manifestacija u turističku ponudu ✓ Mogućnost financiranja rada civilnih udruga kroz EU fondove ✓ Sve veći interes za obnovom i očuvanjem starinskih običaja i kulturne baštine <p>GOSPODARSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Osvremenjivanje obiteljskih gospodarstava radi daljnjeg razvoja poljoprivrednih gospodarstava i jačanja kupovne moći i financijske samostalnosti stanovništva Općine ✓ Porast potražnje za selektivnim oblicima turizma ✓ Otvaranje radnih mjesta kroz razvoj turističke djelatnosti ✓ Korištenje europskih fondova i programa za realizaciju poduzetničkih projekata ✓ Poticanje investicija u energetski sektor ✓ Ekološka proizvodnja ✓ Poticanje i razvoj globalne ekonomije kroz širenje na nova tržišta ✓ Veća prednost radi usvajanja novih znanja i tehnologija ✓ Veća spremnost na usvajanje novih znanja i tehnologija ✓ Izrada novih programa poticanja zapošljavanja i njihova provedba ✓ Razvoj poslovnih zona <p>INFRASTRUKTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Rekonstrukcija i daljnji razvoj komunalne, poduzetničke i javne turističke infrastrukture zbog dostupnosti sredstava iz europskih fondova ✓ Postavljanje Wi-Fi hotspota (Wi-Fi aktivnih zona) ✓ Korištenje programa EU za unaprjeđenje cestovne, komunalne i vodne infrastrukture) <p>GEOGRAFSKI RESURSI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Rast interesa domaće i međunarodne javnosti o važnosti očuvanja okoliša i krajobraza ✓ Dostupni fondovi za očuvanje okoliša i 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Deruralizacija i depopulacija te migracija mladih i obrazovanih osoba ✓ Manjak novih vrsta tehnologije i kvalificiranih kadrova koji znaju njima upravljati ✓ Nedovoljno ulaganje u razvoj kadrova <p>DRUŠTVENE DJELATNOSTI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Povećanje broja socijalno ugroženih osoba zbog malih mirovina i povećanja nezaposlenosti ✓ Neusklađenost pronatalitetne politike na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini <p>GOSPODARSTVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Inozemna konkurencija ✓ Siva ekonomija ✓ Učestale promjene zakonske regulative ✓ Odljev mladih kvalificiranih kadrova sa područja Općine <p>INFRASTRUKTURA</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nesređeno i nejasno zakonodavstvo i preklapanje nadležnosti različitih institucija ✓ Ovisnost infrastrukture o planovima na razini RH (HEP, Hrvatske vode, Hrvatske ceste) <p>GEOGRAFSKI RESURSI</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Utjecaj nepovoljnih klimatskih promjena ✓ Mogućnost nastupa elementarnih nepogoda ✓ Nedovoljna briga o očuvanju okoliša, odnosno njegovo zagađivanje i devastiranje ✓ Neurednost stanovništva pri odlaganju otpada, divlja odlagališta ✓ Nekontrolirano iskorištavanje i ovako opadajućih resursa ✓ Neadekvatna usklađenost zakonske regulative s praksom u zaštiti okoliša ✓ Nedovoljan broj provedenih studija (tala, voda) u svrhu izrade investicijskih i poslovnih planova <p>ODRŽIVI RAZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Česte promjene nacionalne legislative ✓ Manjak financijskih sredstava na nacionalnoj, županijskoj razini za provođenje razvojnih projekata <p>OPĆINA CISTA PROVO</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Potencijalna opasnost od ukidanja statusa Općine (u domeni visoke politike)
--	---

<p>prirode kao izvori financiranja projekata</p> <p>ODRŽIVI RAZVOJ</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Dostupnost širokog spektra natječaja✓ Veći postotak sufinanciranja kroz natječaje <p>OPĆINA CISTA PROVO</p> <ul style="list-style-type: none">✓ Pomoć OPG-ima i poduzetnicima u namicanju novca iz EU fondova za razvoj projekata✓ Ocjenjivanje rada djelatnika i unaprijeđenje radnog okruženja Općine	
--	--

10. VIZIJA RAZVOJA OPĆINE

Općina Cista Provo smatra poljoprivredu, te razvoj ruralnog turizma jednim od najvažnijih sektora svojeg razvoja, koji daju značajan doprinos kvaliteti života. Obzirom da Cista Provo obiluje mogućnostima za razvoj poljoprivrede, agroturizma i autohtone turističke ponude, navedeno predstavlja ogroman potencijal za razvoj ruralnog turizma. Vizija razvoja Općine Cista Provo rezultat je analize svih dosad prikupljenih podataka te prepoznaje ključne razvojne pretpostavke Općine u razdoblju do 2021. godine. Uzimajući u obzir trenutno stanje razvoja Općine te mogućnosti koje se pružaju kroz potencijalne financijske izvore, ali i uvažavajući planirane razvojne aktivnosti svih dionika uključenih u proces izrade Strategije, identificirana razvojna usmjerenja karakteriziraju Općinu Cista Provo kao:

- *Općinu bogate i očuvane prirode, tradicijske i kulturno-povijesne baštine*
- *Općinu koja koristi svoje značajne turističke potencijale za razvoj selektivnih oblika turizma*
- *Općinu koja potiče razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i razvoj različitih oblika poljoprivredne proizvodnje*
- *Općinu usmjerenu na stvaranje poticajne poduzetničke klime te razvoj malog i srednjeg poduzetništva*
- *Općinu koja potiče stvaranje kreativnog okruženja kroz aktivne društvene zajednice i civilno društvo.*

U skladu s time, vizija Općine Cista Provo glasi:

Općina koja razvija svoju prepoznatljivost i jedinstvenost autohtonim poljoprivrednim proizvodima te atraktivnošću razvijenog ruralnog turizma koji se temelji na očuvanju tradicije, običaja i kulture te ulaganju u zaštitu okoliša i krajobraza.

11. STRATEŠKI CILJEVI, PRIORITETI I MJERE RAZVOJA

Strateški ciljevi razvoja nastali su na definiranoj viziji razvoja Općine, analize stanja te SWOT analize i obuhvaćaju najvažnije odrednice razvoja odnosno pravac u kojem će se Općina kretati.

Ciljevi razvoja određeni su na način da su:

- Mjerljivi – kako bi se mogla procijeniti njihova ostvarivost
- Ostvarivi – definiran je minimum prihvatljive razine izvodivosti
- Jasno formulirani – maksimalno su izbjegavane općenite formulacije
- S određenim rokom ostvarenja
- Međusobno sukladni – ne preklapaju se niti pobijaju
- Sveobuhvatni
- Društveno i okolišno prihvatljivi
- Takvi da pridonose razvoju županije u cijelosti
- Sukladni ciljevima Strategije regionalnog razvoja Republike Hrvatske, te Splitsko-dalmatinske županije.

STRATEŠKI CILJEVI RAZVOJA OPĆINE CISTA PROVO		
		
CILJ 1. RAZVOJ KONKURENTNOG GOSPODARSTVA	CILJ 2. POBOLJŠANJE INFRASTRUKTURE I UNAPRJEĐENJE KVALITETE ŽIVOTA SVIH GRAĐANA	CILJ 3. ZAŠTITA, ODRŽIVA VALORIZACIJA I JAČANJE PREPOZNATLJIVOSTI OKOLIŠA I ODRŽIVO UPRAVLJANJE PROSTOROM

Tablica 50. Strateški ciljevi, prioriteti i mjere razvoja

Strateški cilj		Prioritet		Mjera			
1.	Razvoj konkurentnog gospodarstva	1.1.	Razvoj konkurentnog poduzetničkog okruženja	1.1.1.	Uređenje i opremanje gospodarske zone "Školski gaj"		
		1.2.	Stvaranje uvjeta za sudjelovanje u razvoju lokalnog tržišta rada	1.2.1.	Unaprjeđenje postojećih programa stipendiranja		
		1.3.	Rast investicija	1.3.1.	Poticanje novih investicija i promocija investicijske destinacije		
		1.4.	Razvoj održivog turizma	1.4.1.	Izgradnja osnovne turističke infrastrukture		
		1.5.	Poticanje razvoja ključnih gospodarskih grana	1.5.1.	Poticanje razvoja prerađivačkih djelatnosti		
				1.5.2.	Razvoj i unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje		
				1.5.3.	Izgradnja potrebne infrastrukture za razvoj poljoprivrede		
				1.5.4.	Poticanje uspostave suradnje OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika		
		2.	Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	2.1.	Izgradnja nove i poboljšanje postojeće komunalne i prometne infrastrukture	2.1.1.	Izgradnja i poboljšanje komunalne infrastrukture, te ujednačena komunalna opremljenost svih naselja
						2.1.2.	Razvoj i poboljšanje prometne infrastrukture
2.2.	Izgradnja nove i poboljšanje društvene infrastrukture			2.2.1.	Ulaganje u društvenu infrastrukturu		
				2.3.	Zaštita okoliša i održivo upravljanje prostorom	2.3.1.	Unaprjeđenje sustava zaštite okoliša i praćenje stanja u okolišu
2.3.2.	Održivo gospodarenje otpadom						
2.3.3.	Povećanje energetske učinkovitosti u kućanstvima, javnim objektima, gospodarskim objektima i javnoj rasvjeti						
2.3.4.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije						
2.4.	Poboljšanje poticajnih i društvenih programa			2.4.1.	Provođenje i poboljšanje postojećih programa socijalne		

					zaštite
				2.4.2.	Jačanje udruga mladih i poticanje mladih na aktivno sudjelovanje u društvenom životu Općine Cista Provo
				2.4.3.	Poticanje pozitivnih demografskih trendova
3.	Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	3.1.	Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine	3.1.1.	Zaštita i održivo upravljanje prirodnom baštinom
				3.1.2.	Zaštita i održivo upravljanje kulturnom baštinom

U nastavku je prikazan raspis pojedinih ciljeva i prioriteta poštujući gore navedena načela.

STRATEŠKI CILJ 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva

PRIORITET 1.1.	Razvoj konkurentnog poduzetničkog okruženja
MJERA 1.1.1.	Uređenje i opremanje gospodarske zone "Školski gaj"
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Na području Općine Cista Provo nalazi se gospodarska zona "Školski gaj". Ista predstavlja snažan razvojni potencijal za razvoj malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva, te gospodarskog jačanja ovog kraja. Kod poduzetničke zone su riješeni imovinsko pravni odnosi pa je za njeno stavljanje u funkciju potrebno izraditi potrebnu projektno-tehničku dokumentaciju. Ali prije svega nužno je imati jasnu viziju što se želi postići od poduzetničke zone i koje djelatnosti preferirati. Poduzetnička zona kako bi doprinijela većim društvenim benefitima i brojnijim pozitivnim društvenim i gospodarskim eksternalijama mora biti u funkciji jačanja poljoprivrede i drugih djelatnosti.</p> <p>U narednom razdoblju s ciljem uređenja i opremanja gospodarske zone "Školski gaj" potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izraditi potrebnu projektno tehničku dokumentaciju za uređenje i opremanje gospodarske zone "Školski gaj", - Izraditi Javnim pozivom propisanu prijavnu dokumentaciju za financiranje projekta bespovratnim sredstvima iz EU fondova, - Urediti, opremiti i staviti u funkciju gospodarsku zonu "Školski gaj".
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Sredstva resornih ministarstava i agencija - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	- Općina Cista Provo
PARTNERI	- LAG "Adrion"
KORISNICI	- Novi poduzetnici i obrtnici
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izrađen je jasan koncept razvoja gospodarske zone "Školski gaj", ✓ Izrađena je potrebna projektno-tehnička dokumentacija, ✓ Izrađena je kompletna projekta prijava, ✓ Projekt je prijavljen za financiranje iz EU fondova, ✓ Gospodarska zona "Školski gaj", je uređenja, opremljena i stavljena u funkciju

PRIORITET 1.2.	Stvaranje uvjeta za sudjelovanje u razvoju lokalnog tržišta rada
MJERA 1.2.1.	Unaprjeđenje postojećih programa stipendiranja
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Općina Cista Provo već provodi program stipendiranja studenata. Stipendiranje predstavlja društveni poticaj i pomoć nadarenim i/ili socijalno potrebitim studentima kako bi uspješno dovršili proces usvajanja znanja, vještina i kompetencija. Osim socijalne dimenzije opravdanost stipendiranja sadržana je u pozitivnim učinku stipendiranih studenata, a u budućnosti izvrsnih djelatnika na društveni i gospodarski razvoj Općine Cista Provo. Međutim ovaj pozitivan društveni i gospodarski učinak često izostaje jer mladi najčešće ostaju u gradovima u kojima su završili studije ili odlaze u inozemstvo. Obzirom na navedeno i na ograničene proračunske kapacitete Općine, te brojne društveno-gospodarske probleme predmetnom mjerom predlaže se usmjeravanje stipendiranja na strukovna zanimanja (trogodišnja i/ili četverogodišnja) ljudskih resursa za kojima postoji potražnja na tržištu rada. Ovako usmjereno stipendiranje rezultirat će bržim smanjenjem nezaposlenosti, ostankom mladih u Općini Cisti Provo, jačanjem fiskalnog kapaciteta Općine i dr. S ciljem dodatnog osnaživanja predmetne mjere preporučuje se kreiranje dodatnog, zajedničkog programa stipendiranja sa poduzetnicima koji su zainteresirani za aktivno sudjelovanje u pronalasku i stručnoj izgradnji budućih zaposlenika s potrebnim kompetencijama. Za provedbu predmetne mjere u narednom razdoblju nužno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kreirati nove programe stipendiranja učenika u kojima će prednosti imati deficitarna zanimanja, - U suradnji sa HZZ-om provoditi edukacije o važnosti i mogućnosti profesionalnog usmjeravanja učenika/studenata poglavito deficitarnih zanimanja, - Kreiranje zajedničkog programa stipendiranja učenika/studenata u kojem poduzetnik sudjeluje s najmanje 50% ukupne vrijednosti stipendije, - Promocija zajedničkog programa stipendiranja u suradnji s poduzetnicima i HZZ-om.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - Sredstva poduzetnika - Sredstva resornih ministarstava i agencija - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Poduzetnici - HZZ - Nacionalne i međunarodne fondacije - Obrazovne ustanove - LAG " Adrion"
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici srednjih škola - Studenti

	- Poduzetnici
KORISNICI	- Novi poduzetnici i obrtnici
INDIKATORI/ POKAZATELJI	✓ Broj novih programa stipendiranja, ✓ Broj korisnika stipendija, ✓ Broj održanih promotivnih aktivnosti programa zajedničkog stipendiranja, ✓ Stopa nezaposlenosti, ✓ Broj zaposlenih.

PRIORITET 1.3.	Rast investicija
MJERA 1.3.1.	Poticanje novih investicija i promocija investicijske destinacije
SVRHA I CILJ MJERE	<p>U centraliziranoj državi kao što je Republika Hrvatska jedinicama lokalne samouprave ostaje malo mogućnosti da fiskalnim i drugim olakšicama privuku investicije. Uz navedena ograničenja prisutne su brojne administrativne i birokratske prepreke. Sukladno važećim zakonskim propisima i mogućnostima Općina Cista Provo može kreirati programe poticanja investicija kroz smanjenje parafiskalnih instrumenata (komunalnog doprinosa i komunalne naknade) za nove investicije. Uz olakšice parafiskalnih instrumenata, a s ciljem privlačenja novih investicija Općina Cista Provo treba se uključiti u predinvesticijskoj fazi kao partner i institucionalna podrška, u rješavanju administrativnih procedura. Kako bi navedene mjere i mogućnosti, te razvojni potencijali Općine Cista Provo prezentirali javnosti i potencijalnim investitorima potrebno ih je kontinuirano promovirati. Za provedbu predmetne mjere u narednom razdoblju nužno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <p>Izraditi program poticanja novih investicija,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kroz proces cjeloživotnog učenja jačati administrativne kapacitete Općine Cista Provo, - U suradnji s tijelima državne uprave pružati podršku investitorima, - Izraditi katalog investicija, - Aktivno i kontinuirano promicati Općinu Cista Provo kao poželjnu investicijsku destinaciju.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Splitsko-dalmatinska županija - Resorna ministarstva i agencije - Udruženja investitora, poduzetnika i obrtnika - LAG " Adrion "
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Novi investitori - Potencijalni investitori - Zaposlenici Općine Cista Provo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj iskazanih interesa investitora ✓ Broj novih investicija, ✓ Broj novih poduzetnika i obrtnika, ✓ Broj provedenih edukacija za zaposlenike Općine Cista Provo, ✓ Učinkovitost provedbe administrativnih procedura na lokalnoj razini.

PRIORITET 1.4.	Razvoj održivog turizma
MJERA 1.4.1.	Izgradnja osnovne turističke infrastrukture
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Turizam za Općinu Cista Provo predstavlja novi smjer razvoja lokalnog gospodarstva. Osnovni resursi na kojima je moguće razvijati turizam su: očuvan okoliš, jedinstveni krajobrazi, prirodna baština, nematerijalna kulturna baština, ekološki poljoprivredni proizvodi i tradicijska jela (kroz gastronomsku ponudu), lovni resursi i dr. Stoga su definirana tri moguća tipa turizma; ruralni turizam, cikloturizam i sportsko-rekreacijski turizam.</p> <p>Za njihov razvoj potrebna je izgradnja turističke infrastrukture. Izgradnja javne turističke infrastrukture je na Općini, Županiji, turističkim zajednicama i mjerodavnim tijelima središnje države. Izgradnja turističke ponude u smislu jačanja smještajnih kapaciteta, otvaranja ugostiteljskih subjekata, te pružanja drugih servisnih usluga (prijevoz, trgovina, turističke agencije i dr.) je na privatnom sektoru. Predmetna mjera usmjerena je na javni sektor pa je u narednom razdoblju za stvaranje osnovnih uvjeta razvoja održivog turizma potrebno provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgraditi različite tematizirane trim staze, - Urediti i opremiti zavičajni muzej, turistički informativni centar za posjetitelje, planinarski dom, komunalno opremiti istražene arheološke lokalitete i sl. - Poticati rad udruga čija je misija očuvanje tradicije, običaja i drugih elemenata nematerijalne kulturne baštine, - Aktivno raditi na održivoj valorizaciji prirodne i kulturne baštine, - U suradnji sa turističkom zajednicom i udrugama poboljšati broj i kvalitetu turističkih, kulturnih i društvenih manifestacija i događanja, - Komunalno opremiti turističke zone - Poticati izgradnju sportsko-rekreacijske infrastrukture, - Poticati poduzetničke aktivnosti u turizam (obnova starih kuća i pripadajućih gospodarskih objekata, investicije u ruralni hotel, ruralni kamp u građevinskom području T3, 20 ekskluzivnih tradicionalnih kuća za odmor/vila u zasebnoj turističkoj zoni i sl.) - Vlastitim administrativnim kapacitetima i uz suradnju s tijelima županijske i državne uprave efikasno rješavati prostorno planske i ostale zahtjeve investitora koji namjeravaju ulagati u turizam.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Splitsko-dalmatinska županija - Turističke zajednice (lokalna, županijska i nacionalna) - Ministarstvo turizma RH - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - TZ Grada Imotskog - LAG "Adrion"

PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Splitsko-dalmatinska županija - Susjedne JLS - Lokalne udruge koje se bave očuvanjem i promocijom nematerijalne kulturne baštine - Turističke agencije - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - TZ Grada Imotskog - Investitori
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Smještajni kapacitet, ✓ Broj turističkih dolazaka i noćenja, ✓ Broj izgrađenih trim staza, ✓ Broj novih kilometara biciklističkih staza, ✓ Broj turističkih i drugih manifestacija i događanja vezanih uz turizam, ✓ Broj novih investicija u turizmu.

PRIORITET 1.5.	Poticanje razvoja ključnih gospodarskih grana
MJERA 1.5.1.	Poticanje razvoja prerađivačkih djelatnosti
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Od proizvodnih djelatnosti s perspektivom stvaranja proizvoda dodane vrijednosti na području Općine najveći potencijal ima prehrambena, metalska industrija, proizvodnja namještaja, proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, te proizvodnja proizvoda od gume i plastike.</p> <p>Za daljnji razvoj prerađivačke djelatnosti po načelima održivog razvoja potrebno je provesti sljedeće mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izraditi program potpora investicijama u prerađivačkoj industriji, - Pružiti savjetodavnu i stručnu podršku izradi projektne dokumentacije za projekte koji se namjeravaju financirati iz HBOR kredita i EU fondova.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Privatni investitori - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Privatni investitori - LAG "Adrion"
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Privatni investitori - Općina Cista Provo - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Privatni investitori - Općina Cista Provo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Broj novih investicija - Broj novih poduzetnika u prerađivačkim djelatnostima - Broj radnih mjesta u prerađivačkim djelatnostima - Broj pripremljenih EU projekata za koje su Općina i LAG "Adrion" pružili potrebnu potporu
MJERA 1.5.2.	Razvoj i unaprjeđenje poljoprivredne proizvodnje
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Poljoprivreda predstavlja primarni i/ili dodatni izvor prihoda većeg dijela stanovništva na području Općine koji se tradicionalno uglavnom bavi vinogradarstvom i voćarstvom. Osim razvijenog vinogradarstva zastupljene su i ratarske kulture, stočarstvo, svinjogojstvo i peradarstvo. Za unaprjeđenje proizvodnje potrebna su značajna financijska sredstva pa prije odluke o ulaganju potrebno je informirati poljoprivrednike o mogućnostima uzgoja kultura koje ostvaruju bolje prinose i osiguravaju dugoročan održivi razvoj, te zadovoljenje očekivanog rasta turističkog sektora. Izražen problem je usitnjenost zemljišnih posjeda i zastarjela tehnologija koja se koristi u proizvodnji. Dio problema u poljoprivredi, a osobito konkurentnosti s aspekta proizvodne tehnologije i pristupa tržištu moguće je riješiti poticanjem poljoprivrednika u korištenju brojnih programa sufinanciranja iz nacionalnih i EU fondova. Provedba aktivnosti koje</p>

	<p>su predviđene u okviru ove mjere doprinijeti će dugoročnosti održive poljoprivrede i povećanja konkurentnosti domaćih poljoprivrednika. Za daljnji razvoj poljoprivrede po načelima održivog razvoja potrebno je provesti sljedeće mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poticati okrupnjavanje i racionalno korištenje poljoprivrednog zemljišta - Uvesti nove, efikasnije programe poticaja različite poljoprivredne djelatnosti i eko uzgoj poljoprivrednih proizvoda - Započeti suradnju s udrugama i/ili institucijama u cilju pružanja savjetodavne i edukativne podrške poljoprivrednicima - Poticati povezivanje poljoprivrednika s ciljem zajedničkog nastupa na tržištu - Organizirati informativnu i stručnu pomoć u izradi projekata za financiranje iz EU fondova - Stalno jačati svijest o važnosti očuvanja okoliša i održivog korištenja poljoprivrednih resursa
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi, nacionalni programi - Kreditne linije HBOR-a i poslovnih banaka - Vlastita sredstva ulagača - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva - Udruge, zadruge i klasteri
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Splitsko-dalmatinska županija - Ministarstvo poljoprivrede - APPRRR - LAG "Adrion" - Znanstveno-istraživačke i obrazovne ustanove - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva - Udruge, zadruge i klasteri
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva, - Novi poljoprivrednici, - Mladi poljoprivrednici, - Udruge
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Udio okrupnjenog zemljišta u ukupnoj površini poljoprivrednog zemljišta ✓ Broj OPG-a, ✓ Broj OPG-a koji su se preorijentirali na druge poljoprivredne kulture i djelatnosti, ✓ Broj OPG-a koji se primarno bave uzgojem eko proizvoda, ✓ Broj km uređenih poljoprivrednih putova i nerazvrstanih cesta, ✓ Prosječna godišnja količina proizvedenih i/ili prerađenih plodova, ✓ Broj održanih seminara i edukacija namijenjenih poljoprivrednicima,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj pripremljenih EU projekata za koje su Općina i LAG „Adrion“ pružili potrebnu potporu, ✓ Broj umreženih OPG-a koji zajednički nastupaju na tržištu, ✓ Broj osnovanih udruga i zadruga,
MJERA 1.5.3.	Izgradnja potrebne infrastrukture za razvoj poljoprivrede
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Ključna poljoprivredna infrastruktura jesu skladišni prostori, sustavi navodnjavanja i prometne komunikacije. Potrebno je potaknuti i pomoći u uređenje poljoprivrednog zemljišta i uređenju poljskih puteva kako bi se povećala učinkovitost i konkurentnost lokalnih proizvođača. Također je izražena potreba za skladišnim prostorima. Za daljnji razvoj poljoprivrede po načelima održivog razvoja i podizanja konkurentnosti poljoprivrednika potrebno je provesti sljedeće mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Urediti poljske putove - Urediti i po potrebi izgraditi nove nerazvrstane ceste koje najviše koriste upravo poljoprivrednici - Poticati kroz sustav mjera poticanja investicija izgradnju skladišnih prostora
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi, nacionalni programi - Kreditne linije HBOR-a i poslovnih banaka - Vlastita sredstva ulagača - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Investitori
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva - Udruge, zadruga i / ili klasteri
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva - Novi poljoprivrednici - Mladi poljoprivrednici - Udruge, zadruga - Novi investitori
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj km uređenih poljoprivrednih putova ✓ Broj km uređenih i/ili novoizgrađenih nerazvrstanih cesta ✓ Kapacitet novoizgrađenih skladišnih prostora ✓ Broj OPG-a ✓ Prosječna godišnja količina proizvedenih i/ili prerađenih plodova ✓ Broj osnovanih udruga, zadruga i/ili klastera
MJERA 1.5.4.	Poticanje uspostave suradnje OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Nositelji razvoja Općine Cista Provo, a s obzirom na potencijale i raspoložive resurse trebali bi postati poljoprivreda i turizam. Njihovim razvojem osigurava se razvoj i drugih gospodarskih djelatnosti (trgovine, uslužno-servisnih djelatnosti i dr.). Razvoj</p>

	<p>gospodarstva doprinosi i jačanju fiskalnog kapaciteta Općine što omogućuje daljnja ulaganja u razvoj poslovnog okruženja, društvenih i socijalnih programa; zapravo svih čimbenika povećanja kvalitete života. Suradnja OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika jamac je povećanja kvalitete i raznovrsnosti ukupne turističke i ugostiteljske ponude o kojoj ovisi osobna potrošnja turista i posjetitelja. S druge strane poljoprivrednici imaju osiguran plasman svojih proizvoda po za njih, prihvatljivim cijenama. Zato je od iznimne važnosti poticati suradnju OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika.</p> <p>Za poticanje suradnje OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacijom seminara o važnosti i benefitima sinergije njihovih djelatnosti promicati suradnju - Pružiti potrebnu stručnu i financijsku pomoć u osnivanju i radu zajedničkih udruženja - Poticati suradnju turističke zajednice sa OPG-ima, ugostiteljima i turističkim djelatnicima s ciljem kreiranja zajedničkih gospodarskih i enogastronomskih manifestacija - Iskoristiti potencijal DMC agencije u kreiranju novih turističkih proizvoda i usluga koje se temelje na suradnji navedenih dionika
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - Mjerodavna ministarstva i institucije - TZ Grada Imotskog - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - TZ Općina Cista Provo - LAG "Adrion" - Udruge
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Obiteljska poljoprivredna gospodarstva - Ugostitelji - Turistički djelatnici - Udruge, zadruge - Turisti i posjetitelji - Građani
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj osnovanih udruženja OPG-a, ugostitelja i turističkih djelatnika ✓ Broj članova udruženja ✓ Broj zajedničkih manifestacija ✓ Broj novih turističkih proizvoda i usluga koji se temelje na ovoj suradnji ✓ Broj održanih edukativno-informativnih seminara

STRATEŠKI CILJ 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana

PRIORITET 2.1.	Izgradnja nove i poboljšanje postojeće komunalne i prometne infrastrukture
MJERA 2.1.1.	Izgradnja i poboljšanje komunalne infrastrukture, te ujednačena komunalna opremljenost svih naselja
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Komunalna infrastruktura osnova je društvenog i gospodarskog razvoja svakog grada ili općine.</p> <p>Vodoopskrba Na području Općine Cista Provo vodoopskrbna mreža je dostupna u svim naseljima.</p> <p>Odvodnja Na području Općine nema sustava odvodnje komunalnih i otpadnih voda. U budućem razdoblju potrebno je započeti izradu i implementaciju projekta sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.</p> <p>Elektroenergetska infrastruktura Obzirom na sadašnje potrebe postojeća elektroenergetska infrastruktura je zadovoljavajuća. U narednom razdoblju, kada dođe do povećanja gospodarskih aktivnosti potrebno je pristupiti izgradnji novih električnih vodova i trafostanica.</p> <p>Širokopojasna mreža U osnovnoj analizi infrastrukture prikazana je pokrivenost područja Općine Cista Provo širokopojasnom mrežom iz koje je razvidno da je na naseljenom dijelu Općine zadovoljavajuća pokrivenost, a uz minimalne troškove pružatelja usluga moguće je za veći dio naseljenih područja omogućiti korištenje širokopojasne mreže s većim brzinama. Razvijena i stabilna širokopojasna mreža omogućuje razvoj novih tehnološki naprednijih djelatnosti, te tehnološko unaprjeđenje postojećih.</p> <p>Groblja Općina redovito ulaže značajna proračunska sredstva u održavanje, poboljšanje dostupnosti i kvalitete ove specifične komunalne usluge. U narednom razdoblju zbog znatnih troškova održavanja potrebno je iznaći održiviji model upravljanja grobljima (predložimo osnivanje vlastitog komunalnog pogona koji će uz ustale aktivnosti pokrivati i upravljanje grobljima). U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgraditi nove i poboljšati postojeće trase vodovoda u svim

	<p>naseljima na području Općine, sukladno propisanim tehničkim i sigurnosnim standardima,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izgraditi potrebnu elektroenergetsku infrastrukturu (elektroenergetsku mrežu i trafostanice), - Iznaći model održivog upravljanja grobljima, - Redovito pratiti stanje komunalne infrastrukture s ciljem pravodobnog reagiranja na povećanje/smanjenje potreba gospodarstva i stanovništva
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Sredstva resornih ministarstava i institucija - Vodovod Imotske krajine d.o.o. - HEP - Teleoperatori - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Vodovod Imotske krajine d.o.o. - HEP - Teleoperatori
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Gospodarstvo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj km novih vodovodnih trasa, ✓ Broj km obnovljenih/poboljšanih vodovodnih trasa, ✓ Broj priključaka na vodoopskrbnu mrežu, ✓ Stabilnost isporuke pitke vode, ✓ Broj korisnika širokopojasnog Interneta, ✓ Stanje grobalja, ✓ Redovita godišnja izvješća o stanju komunalne infrastrukture na području Općine Cista Provo.
MJERA 2.1.2.	Razvoj i poboljšanje prometne infrastrukture
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Prometni infrastrukturni sustav na području Općine Cista Provo uključuje cestovni promet.</p> <p>Razvrstane ceste Razvrstane ceste uglavnom odgovaraju svojoj namjeni i mogu zadovoljiti današnje potrebe pa je potrebno nastaviti s njihovim redovitim održavanjem. U suradnji s mjerodavnim tijelima nužno je pristupiti rješavanju problema crnih točaka u prometu koje se nalaze na području Općine.</p> <p>Nerazvrstane ceste Nerazvrstane ceste su preuskog profila, bez odvodnje i potrebne nosivosti pa narušavaju sigurnost sudionika u prometu, a posebno najranjivijih skupina, djece, mladih i biciklista.</p>

	<p>U narednom razdoblju potrebno je rekonstruirati, asfaltirati i održavati nerazvrstane ceste, te u suradnji s mjerodavnim institucijama iznaći model rješavanja problema koje generiraju spomenuti društveno neodgovorni pojedinci.</p> <p>Promet u mirovanju Na području Općine Cista Provo nema uređenih parkirališta niti naplate parkinga. Kod izgradnje novih infrastrukturnih i društvenih sadržaja koji su predviđeni kroz mjere pripadajućih razvojnih ciljeva potrebno je namijeniti i urediti dio prostora za parkirališne površine.</p> <p>Javni prijevoz Javni prijevoz izrazito je loše organiziran pa se može ustvrditi da doprinosi izolaciji pojedinih naselja i depopulaciji ovog ruralnog područja. U narednom razdoblju potrebno je u suradnji sa Županijom i drugim mjerodavnim tijelima i/ili privatnim prijevoznikom unaprijediti prometnu povezanost svih naselja sa većim gradovima kao i samu povezanost naselja. Provedbom predviđenih aktivnosti ove mjere postići će se bolja prometna povezanost i poboljšati razina sigurnosti sudionika u prometu. Za postizanje ciljeva mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Održavati i unaprijediti stanje postojećih razvrstanih cesta, - Rekonstruirati postojeće nerazvrstane ceste, - Izgraditi nove nerazvrstane ceste, - Rješavanje crnih točaka u prometu na području općine, - Izgraditi i opremiti potrebne parkirališne površine, - Redovito održavati postojeće i novoizgrađene prometnice, i pratiti njihovo stanje, - Pojačati suradnju sa Županijom i mjerodavnim tijelima s ciljem bolje prometne povezanosti Općine Cista Provo sa urbanim sredinama u okruženju.
<p>IZVORI FINANCIRANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Hrvatske ceste d.o.o. - Sredstva resornih ministarstava i institucija - Splitsko-dalmatinska županija - Ostali dostupni izvori
<p>NOSITELJI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Hrvatske ceste d.o.o. - Županijska uprava za ceste Splitsko-dalmatinske županije - Hrvatske vode - Hrvatske šume d.o.o.
<p>PARTNERI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Hrvatske ceste d.o.o. - Županijska uprava za ceste Splitsko-dalmatinske županije - Hrvatske vode

	<p>Hrvatske šume d.o.o.</p> <ul style="list-style-type: none"> - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Gospodarstvo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj km rekonstruiranih razvrstanih cesta, ✓ Broj km rekonstruiranih nerazvrstanih cesta, ✓ Broj km novoizgrađenih nerazvrstanih cesta, ✓ Broj saniranih crnih točaka u prometu, ✓ Površina uređenih parkirališnih prostora, ✓ Redovita godišnja izvješća o stanju prometne infrastrukture na području Općine, ✓ Zadovoljstvo stanovništva javnim prijevozom i povezanošću sa urbanim sredinama u okruženju.

PRIORITET 2.2.	Izgradnja nove i poboljšanje društvene infrastrukture
MJERA 2.2.1.	Ulaganje u društvenu infrastrukturu
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Objekti za odgoj i obrazovanje S ciljem stvaranja uvjeta za društvo temeljeno na znanju, potrebno je ulagati u rekonstrukciju i dogradnju školskih objekata, njihovo opremanje i modernizaciju.</p> <p>Objekti za društvene i socijalne aktivnosti U cilju podizanja kvalitete života u zajednici potrebno je ulagati u poboljšanje i / ili proširenje infrastrukture kao što su ulaganja u izgradnju i / ili rekonstrukciju i / ili opremanje objekta za kulturu, za slobodno vrijeme (npr. društveni domovi, vatrogasni domovi, muzeji, kulturni centri), kao i u rekonstrukciju i / ili prenamjenu postojećih objekata zgrada javne namjene.</p> <p>Objekti za sport i rekreaciju U cilju podizanja kvalitete života u zajednici potrebno je ulagati u uspostavu, poboljšanje ili širenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu kroz prihvatljiva ulaganja u izgradnju i / ili rekonstrukciju i / ili opremanje igrališta (dječja, sportska), sportskih terena i pratećih objekata, rekreacijske te različitih drugih tematskih prostora. Ulaganje u marketing sportsko-rekreacijskih događanja s ciljem privlačenja aktivnih sudionika i posjetitelja.</p>
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - Splitsko-dalmatinska županija - EU fondovi - MRRFEU - MZOS - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Splitsko-dalmatinska županija - Ustanove za odgoj i obrazovanje - Udruge
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Splitsko-dalmatinska županija - Ustanove za odgoj i obrazovanje
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Udruge
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj rekonstruiranih škola ✓ Broj uređenih dječjih igrališta ✓ Broj izgrađenih/rekonstruiranih/opremljenih društvenih objekata

PRIORITET 2.3.	Zaštita okoliša i održivo upravljanje prostorom
MJERA 2.3.1.	Unaprjeđenje sustava zaštite okoliša i praćenje stanja u okolišu
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Općina Cista Provo provodi redovite programe zaštite okoliša koje je u narednom razdoblju potrebno poboljšati, i uz stalnu suradnju sa mjerodavnim institucijama i ustanovama uspostaviti trajni sustav praćenja vanjskih utjecaja na okoliš (tlo, zrak, vodu, šume). Zaštita je moguća kroz unaprjeđenje programa i sustava zaštite okoliša i praćenja stanja u okolišu. Pri unaprjeđenju programa i sustava zaštite okoliša moraju se poštivati zakonski propisi. Također se preporučuje korištenje novih tehnologija (npr. stalni video nadzor kritičnih točaka). Uz navedeno potrebno je uključiti lokalno stanovništvo u akcije koje su usmjerene na zaštitu i očuvanje okoliša. U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vršiti redovita ispitivanja kakvoće pitke vode - Vršiti redovita ispitivanja kakvoće zraka, - Pratiti pritiske na tlo do kojih dolazi uslijed povećanja gospodarskih i poljoprivrednih aktivnosti, - Uključiti se u regionalne programe zaštite okoliša i unaprjeđenja sustava praćenja stanja u okolišu, - Uspostaviti sustav nadzora kritičnih točaka, - Organizacijom informativnih radionica i izradom promidžbenih materijala informirati i educirati stanovništvo o važnosti očuvanja okoliša, - Promocijom i organizacijom akcija uključiti udruge i građane u projekte vezane za zaštitu okoliša (čišćenje i košnju zapuštenih prostora, staza, šumskih putova i dr.).
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - Sredstva resornih institucija i ustanova - Splitsko-dalmatinska županija - EU fondovi - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Splitsko-dalmatinska županija - LAG "Adrion"
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Resorne institucije i ustanove - Splitsko-dalmatinska županija - Susjedne jedinice lokalne samouprave - LAG "Adrion" - Udruge - Građani
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Posjetitelji / turisti
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Visoka kakvoća tla, zraka i vode, ✓ Uspostavljen nadzor kritičnih točaka, ✓ Broj održanih informativnih radionica,

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj podijeljenih promidžbenih sadržaja, ✓ Broj provedenih projekata i akcija ✓ Broj sudionika u provedenim projektima i akcijama.
MJERA 2.3.2.	Održivo gospodarenje otpadom
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Zbrinjavanje komunalnog otpada, kao i ostale komunalne djelatnosti na području općine obavlja komunalno trgovačko društvo Čistoća Imotske krajine d.o.o. iz Imotskog.</p> <p>Osim gospodarenja komunalnim otpadom sve je izraženiji problem gospodarenja građevinskim otpadom koji je jedan od najčešćih uzroka stvaranja divljih odlagališta u prirodi. Osnova održivog gospodarenja otpadom je bolja suradnja sa lokalnim komunalnim društvom i Splitsko-dalmatinskom županijom.</p> <p>Za provedbu mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Daljnje razvijanje postojećeg sustava odvojenog prikupljanja otpada sukladno odredbama Zakona o održivom gospodarenju otpadom (NN 94/13) odnosno Uredbe o komunalnom otpadu, - Kontinuirano unaprjeđivati gospodarenje komunalnim i drugim otpadom na području Općine kroz suradnju s lokalnim komunalnim društvom i Splitsko-dalmatinskom županijom, - Kontinuirano provoditi edukacijske mjere.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Čistoća Imotske krajine d.o.o. - Splitsko-dalmatinska županija - Općina Cista Provo - Sredstva resornih institucija i ustanova - EU fondovi - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Čistoća Imotske krajine d.o.o. - Splitsko-dalmatinska županija - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Čistoća Imotske krajine d.o.o. - Splitsko-dalmatinska županija - Općina Cista Provo - Resorne institucije i ustanove
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Građani - Poduzetnici
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Efikasno se gospodari komunalnim i ostalim otpadom (godišnje količine razvrstanog otpada) - Broj divljih odlagališta
MJERA 2.3.3.	Povećanje energetske učinkovitosti u kućanstvima, javnim objektima, gospodarskim objektima i javnoj rasvjeti
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Svrha podizanja energetske učinkovitosti u privatnim i javnim objektima na području Općine Cista Provo je učinkovito korištenje energije i energenata. Uz obnovu pročelja i ugradnju tehnologija koje</p>

	<p>smanjuju gubitke i/ili troše manje energije potrebno je educirati stanovništvo o važnosti i benefitima povećanja energetske učinkovitosti.</p> <p>U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Poticati korištenje programa sufinanciranja energetske obnove stambenih i gospodarskim objekata, - Razvijati i provoditi programe energetske obnove objekata u vlasništvu Općine, - Povećati udio energetske učinkovite javne rasvjete na području Općine Cista Provo, - Organizirati informativne radionice za građane i poduzetnike o važnosti i benefitima povećanja energetske učinkovitosti.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - MZOIP - FZOEU - EU fondovi - Financijske institucije - Građani - Poduzetnici - Proračun Općine - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Vlasnici objekata - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - MZOIP - FZOEU <p>Splitsko-dalmatinska županija Općina Cista Provo LAG "Adrion"</p>
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Građani - Poduzetnici - Općina Cista Provo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj objekata kojima je povećana energetska učinkovitost, ✓ Udio energetske učinkovite javne rasvjete na području Općine Cista Provo, ✓ Broj organiziranih informativnih radionica, ✓ Broj sudionika informativnih radionica..
MJERA 2.3.4.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Na području Općine Cista Provo korištenje obnovljivih izvora energije je zanemarivo. Stoga je u suradnji s mjerodavnim institucijama i ustanovama potrebno poticati građane i poduzetnike za korištenje obnovljivih izvora energije; prije svega sunčeve energije i biomase.</p> <p>Za provedbu mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvijati i provoditi programe korištenja obnovljivih izvora energije u društvenim objektima i za potrebe Općine Cista Provo, - Poticati korištenje obnovljivih izvora energije u kućanstvima i

	<p>lokalnom gospodarstvu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizirati informativne radionice za građane i poduzetnike o važnosti i benefitima korištenja obnovljivih izvora energije.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - MZOIP - FZOEU - EU fondovi - Financijske institucije - Građani - Poduzetnici - Proračun Općine - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Vlasnici i /ili upravitelji objekata - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - MZOIP - FZOEU - Splitsko-dalmatinska županija - Općina Cista Provo - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Građani - Poduzetnici - Općina Cista Provo
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj korisnika obnovljivih izvora energije ✓ Broj organiziranih informativnih radionica ✓ Broj sudionika informativnih radionica

PRIORITET 2.4.	Poboljšanje poticajnih i društvenih programa
MJERA 2.4.1.	Provođenje i poboljšanje postojećih programa socijalne zaštite
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Općina Cista Provo kontinuirano provodi programe socijalne zaštite. Obzirom na dobnu strukturu stanovništva i ekonomsko stanje domaćinstava u narednom razdoblju potrebno ih je unaprijediti, a sukladno proračunskim mogućnostima i potencijalom korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova.</p> <p>U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nastaviti s provedbom i unaprjeđenjem postojećih programa socijalne zaštite, - Poboljšati program pomoći invalidima i obiteljima s djecom s poteškoćama u razvoju, - U suradnji sa ustanovama, institucijama i udrugama uključiti se u socijalne projekte koji će se financirati iz EU fondova.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Resorna ministarstva i institucije - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Centar socijalne skrbi - Centri za mlade - Odgojno-obrazovne ustanove - Udruge - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Osobe starije životne dobi - Samci - Bolesni - Invalidi - Siromašni - Obitelji s djecom s poteškoćama u razvoju - Ostale ugrožene društvene skupine
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ukupan broj provedenih socijalnih programa ✓ Broj novih socijalnih programa ✓ Broj zajedničkih socijalnih projekata ✓ Broj korisnika provedenih socijalnih programa
MJERA 2.4.2.	Jačanje udruga mladih i poticanje mladih na aktivno sudjelovanje u društvenom životu Općine Cista Provo
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Osim nedostatne potrebne društvene infrastrukture za mlade, izražen problem je i nezainteresiranost mladih za društvena zbivanja. Mladi su pokretačka snaga svakog društva i potrebno ih je poticati na društveni aktivizam, na aktivno sudjelovanje u razvoju lokalne demokracije, na volonterstvo, na odgovorno ponašanje prema lokalnoj zajednici i dr. Stoga je nužno jačati suradnju s mladima, poticati ih na uključivanje u udruge mladih, organizirati tematska</p>

	<p>savjetovanja, podržavati njihove aktivnosti i sve ono što će doprinijeti njihovom aktivnom sudjelovanju u razvoju Općine Cista Provo.</p> <p>Za provedbu mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - U suradnji s mladima izraditi program potreba mladih na području Općine Cista Provo, - Aktivno (financijski, tehnički i administrativno) podržavati projekte mladih, - Poticati mlade i njihove udruge na suradnju sa ostalim udrugama.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Splitsko-dalmatinska županija - Sredstva resornih ministarstava i institucija - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Udruge mladih - Općina Cista Provo - LAG "Adrion" - Ostale udruge - Institucije i ustanove
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Mladi - Udruge mladih
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Broj udruga mladih - Broj mladih koji su uključeni u udruge - Broj provedenih projekata
MJERA 2.4.3.	Poticanje pozitivnih demografskih trendova
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Općina Cista Provo kontinuirano bilježi negativne demografske trendove i trajnu depopulaciju prostora. Razlozi su brojni i detaljno su elaborirani u analizi stanja. U iščekivanju nacionalnih programa demografske obnove Hrvatske, Općina Cista Provo može već sad pristupiti unaprjeđenju postojećih aktivnosti i izradi novog poticajnog demografskog programa. Isti bi trebao biti usmjeren ne samo na sadašnje stanovnike i obitelji u Općini Cista Provo nego i na doseljenje mladih obitelji iz drugih krajeva. Vlastiti program uz kombinaciju korištenja mogućnosti budućih nacionalnih poticajnih programa, te provedbu ostalih mjera predmetne Strategije, osigurat će dugoročno održive pozitivne demografske rezultate.</p> <p>Za provedbu mjere u narednom razdoblju potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sukladno proračunskim mogućnostima i nacionalnim programima demografske obnove poboljšati postojeće poticajne demografske mjere, - Kontinuirano provoditi diseminaciju informacija široj javnosti o poticajnim demografskim programima Općine Cista Provo.
IZVORI	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine

FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Sredstva resornih ministarstava i institucija - EU fondovi - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Resorna ministarstva i institucije
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Resorna ministarstva i institucije - Općina Cista Provo - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Građani Općine Cista Provo - Mlade obitelji iz drugih krajeva
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Broj raspoloživih poticajnih demografskih mjera, ✓ Broj korisnika poticajnih demografskih mjera, ✓ Broj stanovnika, ✓ Udio mladog stanovništva u ukupnoj populaciji.

STRATEŠKI CILJ 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom

PRIORITET 3.1.	Zaštita i valorizacija prirodne i kulturne baštine
MJERA 3.1.1.	Zaštita i održivo upravljanje prirodnom baštinom
SVRHA I CILJ MJERE	<p>Prirodna baština je čimbenik razvoja koji obuhvaća ruralni i prirodni okoliš s pripadajućom florom i faunom. Zahvaljujući očuvanoj raznolikosti flore i faune, te prekrasnim i jedinstvenim krajobrazima baština predstavlja vrijedan razvojni resurs. U narednom razdoblju prioritet je očuvati slikovite krajobraze i raznolikost flore i faune, a koristiti ih za društveni i gospodarski razvoj po načelima održivog razvoja, uz primjenu svih mjera zaštite okoliša. Zaštita je moguća kroz unaprjeđenje programa i sustava zaštite prirodne baštine, te održivog korištenja i upravljanja prirodnih resursa. Pri unaprjeđenju programa i sustava zaštite moraju se poštivati zakonski propisi.</p> <p>U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Unaprijediti postojeće i razvijati nove, učinkovitije programe zaštite okoliša i biološke raznolikosti, - Izvršiti novu inventarizaciju flore i faune na području Općine Cista Provo, - Uspostaviti instrumente monitoringa flore i faune, - Pojačati suradnju sa susjednim jedinicama lokalne samouprave, Splitsko-dalmatinskom županijom, Hrvatskim šumama i drugim mjerodavnim institucijama i ustanovama s ciljem očuvanja prirodne baštine.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Splitsko-dalmatinska županija - Hrvatske šume d.o.o. - Sredstva resornih ministarstava, institucija i ustanova - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Hrvatske šume d.o.o. - Mjerodavne institucije i ustanove
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Susjedne jedinice lokalne samouprave - Splitsko-dalmatinska županija - Hrvatske šume d.o.o. - Mjerodavne institucije i ustanove - LAG "Adrion"
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo - Posjetitelji/turisti - Udruge
INDIKATORI/	✓ Broj provedenih programa i projekata usmjerenih zaštiti prirodne

POKAZATELJI	baštine, ✓ Nova inventarizacija flore i faune je završena, ✓ Uspostavljen je monitoring flore i faune na području Općine Cista Provo
MJERA 3.1.2.	Zaštita i održivo upravljanje kulturnom baštinom
SVRHA I CILJ MJERE	U suradnji sa mjerodavnim institucijama i ustanovama u narednom razdoblju potrebno je spriječiti daljnju devastaciju i propadanje preostale materijalne kulturne baštine. U mjeri u kojoj je to moguće, preporučuje se obnova i valorizacija materijalne kulturne baštine, a jedna od alternativa je korištenje bespovratnih sredstava iz EU fondova. Nematerijalna kulturna baština očuvana je kroz rad udruga čija je misija očuvanje lokalne tradicije i običaja. U narednom razdoblju potrebno je unaprijediti rad ovih udruga i započeti sa valorizacijom nematerijalne kulturne baštine, što će biti neizostavni dio stvaranja i brendiranja turističke destinacije. U narednom razdoblju za provedbu ove mjere potrebno je provesti sljedeće aktivnosti: <ul style="list-style-type: none"> - Unaprijediti postojeće programe zaštite i redovitog održavanja materijalne kulturne baštine, - Izraditi program održive društvene i ekonomske valorizacije materijalne kulturne baštine, - Kreirati projekte koje je moguće financirati iz EU fondova, a koji doprinose održivoj valorizaciji materijalne i nematerijalne kulturne baštine - Pružiti potrebnu financijsku, administrativnu i tehničku pomoć udruga čija je misija očuvanje nematerijalne kulturne baštine, - U suradnji sa udrugama i turističkom zajednicom pokrenuti aktivnosti valorizacije nematerijalne kulturne baštine, - Unaprijediti suradnju Općine s mjerodavnim institucijama i ustanovama.
IZVORI FINANCIRANJA	<ul style="list-style-type: none"> - Proračun Općine - EU fondovi - Sredstva mjerodavnih institucija i ustanova - Ostali dostupni izvori
NOSITELJI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Udruge - TZ Grada Imotskog - LAG "Adrion"
PARTNERI	<ul style="list-style-type: none"> - Općina Cista Provo - Udruge - TZ Grada Imotskog - LAG "Adrion" - Susjedne jedinice lokalne samouprave - Splitsko-dalmatinska županija - Mjerodavne institucije i ustanove
KORISNICI	<ul style="list-style-type: none"> - Stanovništvo

	<ul style="list-style-type: none">- Udruge- Posjetitelji/turisti
INDIKATORI/ POKAZATELJI	<ul style="list-style-type: none">✓ Izrađen program zaštite i valorizacije raspoložive kulturne materijalne baštine,✓ Broj novih projekata zaštite i valorizacije materijalne i nematerijalne kulturne baštine,✓ Broj provedenih projekata zaštite i valorizacije materijalne i nematerijalne kulturne baštine,✓ Broj udruga koje se bave očuvanjem kulturne baštine,✓ Stanje prirodne i kulturne baštine pokazuje značajan napredak u odnosu na stanje u definiranoj referentnoj godini.

12. HORIZNOTALNI CILJEVI

Osim srednjoročnih programskih ciljeva važni su i tzv. dugoročni, horizontalni, ciljevi, odnosno ciljevi koji bi se trebali prožimati kroz sve ciljeve i prioritete, odnosno promicati u svim programima i projektima implementacije Strategije razvoja, posebno onima financiranim iz fondova Europske unije.

Horizontalni ciljevi su usko povezani i sa horizontalnim strateškim ciljevima ukupne dugoročne razvojne politike Europske unije, te se mogu identificirati kao: razvoj informacijskog društva, promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava, održivi razvoj, te partnerstvo i učinkovita demokracija.

1. Razvoj informacijskog društva

Ovaj cilj obuhvaća povećanje uporabe informacijske i komunikacijske tehnologije u svim poslovnim, ali i socijalnim grupama u Općini. Cilj uključuje proširenje uporabe informacijske tehnologije i Interneta na svim razinama društva, povećanu konkurentnost poduzetnika, kao i poboljšanu svjesnost o mogućnostima koje nudi informacijsko društvo.

2. Promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava

Promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava stavlja naglasak na nove inicijative i aktivnosti zajednice u svrhu promicanja socijalne integracije, uključenosti i suživota, i to posebno pružanje podrške kod pristupa obrazovanju skupinama s posebnim potrebama, pružanje podrške kod pristupa zapošljavanju skupinama osoba u nepovoljnom položaju, te podrška razvoju socijalnih usluga.

3. Održivi razvoj

Koncept ovog cilja obuhvaća tri uzajamno povezana dijela: održivi okoliš, ekonomsku održivost i društveno-političku održivost. Održivi razvoj također uključuje i projekte usmjerene na jačanje i umrežavanje civilnog društva, te jačanje koordinacije tijela lokalne samouprave i njihovu suradnju s mještanima.

4. Partnerstvo i učinkovita demokracija

Uz partnerstvo i učinkovitu demokraciju, važan je razvoj volonterstva kao stupa civilnog društva, te vrlo važnog ljudskog resursa u mnogim sektorima. Uključuje mjere kojima javni sektor podupire svoje partnere u razvoju (privatni sektor i civilno društvo), a time automatski jača i partnerstvo. Cilj Općine Cista Provo je kontinuiran razvoj partnerskih odnosa i međusektorska suradnja na svim razinama.

13. USKLAĐENOST CILJEVA RAZVOJA S DRUGIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

Temeljem pretpostavki strateškog planiranja za područje Općine Cista Provo izrađena je lokalna razvojna strategija. Prilikom izrade Strategije, primijenilo se osnovno načelo koje odražava koncept solidarnosti. Time se izražava moralna dimenzija društvenog sustava, koncept održivosti, te koncept konkurentnosti jedinica lokalne samouprave. S relevantnim dokumentima na svim razinama planiranja usklađeni su prioritetni ciljevi razvoja sa svrhom osiguranja vertikalne kohezije razvojnih ciljeva i prioriteta i ispunjenja zadanih prioriteta.

Izrada Strategije namijenjena je prvenstveno za potrebe proaktivnog i odgovornog upravljanja lokalnim razvojem. To podrazumijeva stvaralačko oblikovanje budućnosti i sistematično upravljanje aktivnostima u cilju ostvarenja zadanih ciljeva. Odgovorno upravljanje podrazumijeva odgovornost spram građana, uključujući i buduće generacije. Sve aktivnosti poduzete tijekom izrade Strategije odnose se za osiguranje sukladnosti dokumenta s važnim strateškim dokumentima na europskoj, nacionalnoj i regionalnoj razini.

Usklađenost ciljeva strategije razvoja Općine Cista Provo s razvojnim ciljevima ŽRS-a Splitsko-dalmatinske županije

Županijska razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013. ključni je plansko-strateški dokument županijske razine definiran unutar Strategije regionalnog razvoja RH s ciljem dugoročnog društveno-gospodarskog razvoja. Izuzev nacionalnih strateških dokumenata čije su smjernice razvoja u različitim sektorima usvojene u strategijama županijske razine, ovaj strateški dokument može se smatrati glavnim nadređenim strateškim dokumentom čije je smjernice potrebno usvojiti, uvažiti i primijeniti u izradi Strategije razvoja Općine Cista Provo za razdoblje 2017.-2021.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Županijska razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011.-2013.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	Cilj 1. Konkurentno gospodarstvo Cilj 2. Razvoj infrastrukture Cilj 5. Jačanje prepoznatljivosti županije
Strateški cilj 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	Cilj 2. Razvoj infrastrukture Cilj 3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	Cilj 3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života Cilj 4. Unaprjeđenje upravljanja razvojem Cilj 5. Jačanje prepoznatljivosti županije

Usklađenost ciljeva strategije razvoja Općine Cista Provo s razvojnim ciljevima lokalne razvojne strategije LAG "Adrion"

S obzirom da je Općina Cista Provo članica LAG "Adrion" donosimo prikaz usklađenosti ciljeva strategije razvoja Općine Cista Provo s razvojnim ciljevima **Lokalne razvojne strategije LAG "Adrion" 2014.-2020.** koja je osnovana s ciljevima osiguravanja protoka informacija i transfera znanja za napredak u razvoju gospodarstva i lokalne zajednice te jačanja financijskih i ljudskih kapaciteta za provedbu projekata ruralnog razvoja.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Lokalna razvojna strategija LAG "Adrion" 2014.-2020.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	Cilj 1. Osiguranje preduvjeta za suradnju ključnih sektora (poljoprivreda, turizam, trgovina) Cilj 2. Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje
Strateški cilj 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	Cilj 1. Osiguranje preduvjeta za suradnju ključnih sektora (poljoprivreda, turizam, trgovina) Cilj 3. Poboljšanje kvalitete života kroz podizanje društvenog i okolišnog standarda
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	Cilj 3. Poboljšanje kvalitete života kroz podizanje društvenog i okolišnog standarda

Usklađenost ciljeva strategije razvoja Općine Cista Provo s nacionalnim razvojnim ciljevima

Sukladno strategiji Europa 2020 i Zajedničkom strateškom okviru, sredstva za kohezijsku politiku u Hrvatskoj namijenjena su za ciljeve zapošljavanja, povećanog ulaganja u istraživanje i razvoj, prilagodbu klimatskim promjenama, povećanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije, ulaganje u obrazovanje, smanjenje siromaštva i jačanje socijalne uključenosti, prometno povezivanje, te jačanje kapaciteta javne uprave i pravosuđa. Hrvatski nacionalni ciljevi do 2020. godine usmjereni su prije svega na povećanje konkurentnosti, smanjenje regionalnih nejednakosti i siromaštva, te jačanje ljudskih resursa. U sklopu programiranja, utvrđeno je 6 strateških područja u kojima se očekuju pozitivne promjene korištenjem sredstava iz europskih fondova, a to su:

- konkurentnost - razvoj konkurentnih i inovativnih poduzeća,
- "zeleno" življenje - promicanje energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije i zaštite prirodnih resursa,
- povezanost - održiva i moderna prometna i mrežna infrastruktura,
- zapošljivost - povećanje sudjelovanja na tržištu rada i poboljšanje dostupnosti i kvalitete obrazovanja,
- siromaštvo - smanjenje siromaštva i jačanje socijalne uključenosti,

- javne usluge - učinkovita javna uprava i pravosuđe.

Jedno od najznačajnijih područja djelovanja institucija Europske unije, kako u smislu obuhvata zajedničke pravne stečevine, tako i u smislu udjela u EU proračunu, predstavlja Zajednička poljoprivredna politika (ZPP). Ruralni razvoj, kao drugi stup ZPP financiran je sredstvima Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD). Preduvjet za mogućnost korištenja sredstava EAFRD u slijedećem programskom razdoblju je **Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. godine**. Program je pripremljen u skladu s Uredbom Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (RR Uredba), Uredbom o Zajedničkom strateškom okviru (CSF Uredba) te prijedlogom svih relevantnih provedbenih akata.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Program ruralnog razvoja 2014.-2020.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	1. Poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima 2. Poboljšanje održivosti i konkurentnosti poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama 3. Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi 6. Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima
Strateški cilj 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	4. Obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	6. Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima 2. Poboljšanje održivosti i konkurentnosti poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama 4. Obnova, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom

Stvaranje okruženja poticajnog za razvoj civilnog društva jedna je od pretpostavki i mjerila demokracije i stabilnosti političkoga sustava svake zemlje. Koncept zajedništva i suradnje državne vlasti s civilnim društvom u stvaranju, provedbi i nadzoru politika koje su od neposredna interesa za opće dobro među temeljnim je obilježjima suvremene države koja služi svojim građanima. Republika Hrvatska među prvima je državama srednje i jugoistočne Europe sustavno pristupila stvaranju pravnog i institucionalnog sustava za potporu i razvoj civilnoga društva. **Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016. godine**

daje smjernice kako bi se još više unaprijedio pravni, financijski i institucionalni sustav potpore djelovanju organizacija civilnoga društva kao važnih čimbenika društveno-ekonomskog razvoja u Republici Hrvatskoj.

Prilikom pisanja Strategije razvoja Općine Cista Provo, uzimale su se u obzir smjernice Nacionalne strategije, kako bi se doprinijelo organizacijama civilnog društva.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016. godine
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	Osigurati ujednačen razvoj i zastupljenost organizacija civilnoga društva u svim regijama Republike Hrvatske Osnažiti kapacitete građanskih inicijativa i organizacija civilnoga društva koje djeluju u lokalnim zajednicama za aktivno sudjelovanje u društvenim procesima

Strategija razvoja turizma RH do 2020. godine kao krovni razvojni dokument hrvatskog turizma treba dati putokaz i otvoriti novi prostor za razvoj turizma u nadolazećem razdoblju. Strategija razvoja turizma utvrđuje ključne aktivnosti turističke politike usmjerene na osiguravanje proizvodnih, institucionalnih, organizacijskih i ljudskih pretpostavki za poboljšavanje konkurentske sposobnosti hrvatskog turizma i korištenje resursne osnove na načelima odgovornog i održivog razvoja.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Strategija razvoja turizma RH do 2020.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	SC 1 Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja SC 2 Novo zapošljavanje SC 3 Povećanje turističke potrošnje

Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020. donosi se s ciljem jačanja poduzetničkog potencijala i unaprjeđenja kulture poduzetništva. Ostvarivanje ciljeva Strategije doprinijet će realizaciji vizije maloga gospodarstva koja se planira ostvariti u budućnosti, a koja se može opisati kao:

„konkurentno i ravnomjerno razvijeno malo gospodarstvo Hrvatske, koje se temelji na rastućem broju uspješnih poslovnih subjekata, kontinuiranom povećanju izvoza, visokom stupnju inovacija, kvalitetno obrazovanom, fleksibilnom menadžmentu, inovativnom proizvodnom procesu, povoljnom poslovnim okruženju i olakšanom pristupu financijskim i ostalim instrumentima kako bi se održale povoljne stope rasta te dostigli najviši EU standardi“.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	SC 1 Poboljšanje ekonomske uspješnosti SC 3 Promocija poduzetništva SC 4 Poboljšanje poduzetničkih vještina

Strategija Europa 2020 uključuje socijalno poduzetništvo u važne čimbenike restrukturiranja ekonomija kako bi bile održive, i vodile računa o zajednici i čovjeku. Socijalno, odnosno društveno poduzetništvo funkcionira po modelu trostruke bilance (tri slova P) koje glasi: PEOPLE - ravnopravnost i jednake mogućnosti za sve; PLANET - zaštita okoliša; PROFIT - održivost i ponovno investiranje. Socijalno poduzetništvo u Hrvatskoj još uvijek je rezervirano uglavnom za civilni sektor, te se najčešće povezuje samo uz zapošljavanje marginaliziranih i socijalno osjetljivih skupina, zaštitu okoliša i ljudskih prava. No socijalni poduzetnici nisu nužno samo oni vlasnici tvrtki koje zapošljavaju pripadnike socijalno osjetljivih skupina.

Socijalno/društveno poduzetništvo može značajno doprinijeti ostvarenju strateških ciljeva, posebice društvenoj koheziji, borbi protiv siromaštva i povećanom zapošljavanju, kroz svoj naglasak na integraciji socijalnih ili društvenih, ekonomskih i okolišnih ciljeva, te socijalnim inovacijama postići u razdoblju 2014.-2020. kako bi se stvorio pravni, financijski i institucionalni okvir za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, kao i sustavi mjera i aktivnosti za razvoj socijalnih/društvenih poduzetnika. Cilj Nacionalne strategije za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva je stvaranje poticajnog okruženja za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, te omogućiti ne samo financijsku potporu socijalnim/društvenim poduzetnicima nego i osmišljavanje instrumenata za promicanje i razvoj istih, kao i edukaciju na svim razinama radi prepoznavanja važnosti socijalnog/društvenog poduzetništva kao bitne komponente gospodarskog razvitka.

Nacionalna strategija za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva daje osnovne smjernice koje se žele postići u razdoblju 2014.-2020. kako bi se stvorio pravni, financijski i institucionalni okvir za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, kao i sustavi mjera i aktivnosti za razvoj socijalnih/društvenih poduzetnika. Cilj Nacionalne strategije za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva je stvaranje poticajnog okruženja za razvoj socijalnog/društvenog poduzetništva u Republici Hrvatskoj, te omogućiti ne samo financijsku potporu socijalnim/društvenim poduzetnicima nego i osmišljavanje instrumenata za promicanje i razvoj istih, kao i edukaciju na svim razinama radi prepoznavanja važnosti socijalnog/društvenog poduzetništva kao bitne komponente gospodarskog razvitka.

Usklađenost ciljeva strategije razvoja Općine Cista Provo s razvojnim ciljevima EU – EUROPE 2020

Strategija Europa 2020 desetogodišnja je strategija Europske unije kojom se nastoji premostiti postojeća gospodarska kriza koja je raširena diljem Europe, te poticati konkurentnost i zapošljivost.

Strategija razvoja Europske unije do 2020. godine u prvi plan stavlja razvojni koncept baziran na pametnom, održivom i inkluzivnom razvoju. Kroz ovaj pristup, pametan rast podrazumijeva razvoj ekonomije utemeljene na znanju i inovacijama, održiv rast podrazumijeva razvoj efikasnije, čistije i konkurentne privrede, a inkluzivan rast predviđa jačanje ekonomije visoke zaposlenosti, socijalne i teritorijalne kohezije. Ova tri razvojna prioriteta promovirat će i poticati zapošljavanje, rast produktivnosti i socijalno povezivanje. Ovako zamišljen razvojni model fokusira se na ostvarenje ciljeva, koji se odnose na zapošljavanje, inovacije, obrazovanje, socijalnu uključenost i energetske efikasnost.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	Tematski ciljevi Europa 2020
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	1.Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija 2.Poboljšani pristup, korištenje te kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija 3.Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora, te sektora ribarstva i akvakulture 8.Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage
Strateški cilj 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	8.Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage 9.Promicanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva 10.Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	5.Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima 6.Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa

Srednjoročni strateški ciljevi EU za strukturnu politiku su sljedeći:

- Prijelaz na gospodarstvo utemeljeno na znanju;
- Iskorištavanje konkurentskih prednosti;
- Promicanje održivog razvoja industrije;
- Ulaganje u ljudski i fizički kapital;
- Unaprjeđenje upravljanja razvojem.

Također su važna tzv. horizontalna načela EU, odnosno ciljevi koji bi se idealno trebali promicati svim programima i projektima EU-a:

- Razvoj informacijskog društva;
- Promocija jednakih mogućnosti i ljudskih prava;
- Upravljanje okolišem i "održivost";
- Nastavak privatno-javnog partnerstva i učinkovite demokracije

Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020. obuhvatit će aktivnosti iz deset tematskih ciljeva predviđenih Uredbom Europske komisije o Strukturnim instrumentima za razdoblje 2014.-2020.

1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija
2. Jačanje pristupa i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija
3. Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika
4. Podrška približavanju prema ekonomiji utemeljenoj na niskim emisijama CO2 u svim sektorima
5. Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, prevencija, te upravljanje rizicima
6. Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa
7. Promicanje održivog prometa, te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže
8. Promicanje održivog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage
9. Promicanje socijalnog uključivanja i borba protiv siromaštva
10. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	Jačanje pristupa i korištenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzetnika Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla na ključnoj infrastrukturi prometne mreže
Strateški cilj 2. Poboljšanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	Promicanje socijalnog uključivanja i borba protiv siromaštva Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, Prevencija, te upravljanje rizicima Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa

Financiranje Operativnog programa iz područja konkurentnosti i kohezije 2014.-2020. predviđeno je iz dva fonda – Europskog fonda za regionalni razvoj i Kohezijskog fonda. Predviđeni prostorni obuhvat Operativnog programa iz područja konkurentnosti i kohezije 2014.-2020. je cijelo područje Republike Hrvatske.

Ukupno raspoloživa sredstva u programu „Konkurentnost i kohezija“ je 6,881 milijardi eura, a upravljačko tijelo koje bi koordiniralo program je Ministarstvo regionalnoga

razvoja i fondova EU. U programu „Učinkoviti ljudski potencijali“ ukupan je iznos raspoloživih sredstava 1,582 milijardi eura, a koordinirat će ga Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava.

Strateški cilj **Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali** unaprjeđenje je učinkovitosti radne snage, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti.

Strategija razvoja Općine Cista Provo 2017.-2021.	OP Učinkoviti ljudski potencijali
Strateški cilj 1. Razvoj konkurentnog gospodarstva	Promicanje održivog i kvalitetnog zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje
Strateški cilj 2. Pобољшanje infrastrukture i unaprjeđenje kvalitete života svih građana	Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje
Strateški cilj 3. Zaštita, održiva valorizacija i jačanje prepoznatljivosti okoliša i održivo upravljanje prostorom	Promicanje socijalne uključenosti, borba protiv siromaštva i svake diskriminacije Ulaganje u obrazovanje, osposobljavanje i strukovno osposobljavanje za vještine i cjeloživotno učenje

14. INSTITUCIONALNI OKVIR PROVEDBE STRATEGIJE

Premda je najveći broj razvojnih projekata i programa u domeni lokalne javne uprave za ostvarenje vizije razvoja potrebno je uključivanje svih društvenih dionika.

Općina Cista Provo

Ključnu ulogu u provedbi Strategije razvoja ima Općina Cista Provo. Općinsko vijeće Općine Cista Provo kao predstavničko tijelo usvaja Strategiju, a redovito temeljem izvješća prati njenu provedbu i po potrebi predlaže izmjene ili dopune. Za provedbu Strategije razvoja obično su potrebne izmjene i dopune prostornih dokumenata i/ili alokacije proračunskih sredstava koje usvaja Općinsko vijeće.

Uloga načelnika je u imenovanju članova Radnog tima koji je zadužen za provedbu Strategije, donošenju potrebnih odluka, redovnom praćenju ostvarenja razvojnih mjera i izvještavanju Općinskog vijeća o provedbi projekata i programa.

Radni tim

Radni tim sastavljen je od zaposlenika lokalne javne uprave, predstavnika udruga i poduzetnika. Njegova uloga u ovoj fazi je savjetodavna i operativna. Radni tim u okviru svog djelokruga i nadležnosti odgovoran je za praćenje promjena u okolini, pripremu, implementaciju, nadzor i evaluaciju projekata. Uz praćenje promjena u okolini i obavljanje projektnih aktivnosti redovito se sastaje s načelnikom te ga izvještava o stanju ili rezultatima provedbe projekata.

Javni sektor

Dionike javnog sektora čine predstavnici javnih ustanova, institucija i gospodarskih subjekata koji su zaduženi za provedbu dijela razvojnih mjera ili se pojavljuju kao važni partneri u pripremi i/ili provedbi razvojnih projekata. To su primjerice komunalna društva, odgojno-obrazovne ustanove, županijske razvojne agencije, županijski upravni odjeli, županijski zavodi, turističke zajednice, ministarstva, državne agencije, centri za socijalnu skrb, HZZ, udruženja obrtnika i poduzetnika itd.

Udruge civilnog društva

Udruge civilnog društva osim što u svom djelokrugu pozitivno utječu na razvoj i unaprjeđenje čimbenika kvalitete života, kulturnog, društvenog i gospodarskog razvoja, često posjeduju znanja i vještine pripreme i provedbe projekata kojima osiguravaju prihode potrebne za njihov rad. Osiguravanjem sredstava za rad udruge aktivno doprinose priljevu financijskih sredstava, najčešće iz nacionalnih i EU fondova. Iskustva u dosadašnjem korištenju EU fondova pokazuju da udruge civilnog društva imaju pozitivnu ulogu partnera u projektima i programima koji se financirati iz EU fondova jer svojim projektnim aktivnostima povećavaju vjerojatnost ostvarenja sufinanciranja i implementacije projekata.

Privatni sektor

Poduzetnici i obrtnici svojim aktivnostima stvaraju dodanu vrijednost i generiraju nova radna mjesta. Uloga privatnog sektora je najzahtjevnija jer ovisi o mnogobrojnim čimbenicima na koje nemaju utjecaja (poduzetničko okruženje, zakonske odredbe, dostupnost i cijena kapitala, makroekonomska kretanja itd.). Zato je Strategijom predviđen niz poticajnih mjera koje će u narednom razdoblju izravno doprinijeti povećanju konkurentnosti poduzetnika, obrtnika, OPG-a (poduzetnička infrastruktura, poticajni programi, razvoj lokalnog tržišta rada, učinkovitija lokalna javna uprava itd.) i boljoj komunikaciji s lokalnom javnom upravom.

Raspodjela odgovornosti za provedbu

U tablici ispod prikazani su glavni dionici, uloga u provedbi i raspodjela odgovornosti.

ORGANIZACIJA	ULOGA	ODGOVORNOSTI
Općinsko vijeće	- Donosi važne odluke	- Usvaja Strategiju razvoja - Usvaja važne odluke koje doprinose ostvarenju strateških ciljeva
Načelnik	- Nadzire provedbu - Provodi dio aktivnosti - Izvještava	- Nadzire provedbu mjera, ostvarenje prioriteta i strateških ciljeva; - Pruža potrebnu potporu nositeljima mjera - Provodi aktivnosti iz svog djelokruga rada unutar mjera u kojima je Općina Cista Provo nositelj ili ključan partner; - Redovito izvještava Općinsko vijeće o uspješnosti provedbe Strategije
Radni tim	- Provodi aktivnosti - Nadzire provedbu - Evaluira provedbu - Izvještava	- Provodi aktivnosti provedbe mjere u djelokrugu svog rada; - Nadzire provedbu aktivnosti; - Vrednuje rezultate provedbe projekata i programa; - Izvještava načelnika o potrebama i stanju provedbe aktivnosti unutar mjera
Javni sektor	- Provodi aktivnosti unutar mjera	- Provode aktivnosti iz svog djelokruga rada unutar mjera u kojima su nositelji aktivnosti
Privatni sektor	- Provodi aktivnosti unutar mjera	- Provode aktivnosti iz svog djelokruga rada unutar

		mjera u kojima su nositelji ili ključni partneri aktivnosti
--	--	---

Efektivnijoj raspodjeli uloga i odgovornosti unutar samih aktivnosti/projekata i programa doprinijeti će izrada Akcijskog plana provedbe Strategije razvoja. Uz uloge i odgovornosti Akcijskim planom definirati će se financijski plan i rokovi provedbe aktivnosti.

15. FINANCIJSKI OKVIR

Nadležnost i odgovornost za razvoj infrastrukture na području lokalne uprave i samouprave snose općine i gradovi. Tako da projekti poput lokalnih prometnica, objekata za rekreaciju, vodovodnu i kanalizacijsku infrastrukturu ali i svi drugi projekti, njihova izgradnja i održavanje predstavljaju izniman financijski trošak. Zbog tog pritiska lokalne samouprave su prisiljene potražiti alternativne mehanizme financiranja i upravljanja za poslove vezane uz infrastrukturu, svjesne da će učinkovito pružanje usluga biti ključno u premošćivanju budućih nedostataka u financiranju infrastrukture. Potraga je uglavnom usmjerena na uključivanja privatnog sektora i sredstava privatnog sektora za pružanje usluga vezanih za infrastrukturu lokalnih samouprava (javno-privatno partnerstvo). Postoji mogućnost financiranja takvih projekata i putem kreditiranja lokalnih samouprava u RH. To tržište koje predstavljaju jedinice lokalne samouprave još je relativno novo i slabo zastupljeno kod financijskih institucija, ali se vrlo brzo razvija. Iako su novim stanjem tržišta koje je rezultat globalne recesije smanjeni plasmani komercijalnih kredita, a kapitalno financiranje sve je manje dostupno iz brojnih državnih i međunarodnih financijskih institucija u visokim iznosima, lokalne samouprave trebaju započeti s korištenjem alternativnih oblika financiranja.

Postoji 5 osnovnih izvora iz kojih se jedinice lokalne samouprave mogu financirati:

- krediti poslovnih banaka,
- financiranje leasingom (operativni i financijski leasing)
- izdavanje obveznica (moguće samo za određene JLS-e koji zadovolje uvjete),
- krediti i potpore državnih financijskih institucija (HBOR, Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost,

Ministarstva Republike Hrvatske) te

- krediti i potpore Europske unije i međunarodnih financijskih institucija (Svjetska banka, Europska banka za obnovu i razvoj, Europska investicijska banka, EU – fondovi, Veleposlanstva stranih zemalja i strane udruge).

Nacionalni izvori financiranja

Proračun Općine Cista Provo

Proračun, kao najosnovniji izvor financiranja, formira se iz sredstava prihoda i rashoda. Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave osiguravaju prihode za financiranje svojih aktivnosti i slobodno njima raspoložu. Sustav financiranja lokalne samouprave prilično je složen i obuhvaća različite izvore prihoda, uključujući poreze (vlastite poreze i zajedničke poreze koji se dijele između lokalne samouprave, županija i države), neporezne prihode (vlastite i zajedničke), kapitalne prihode i subvencije.

1.Prihodi od imovine
- Prihodi od nekretnina i vlasničko-imovinskih prava
- Prihodi od tvrtki i drugih pravnih osoba u vlasništvu ili suvlasništvu grada ili općine
- Naknade za koncesije dodijeljne od strane gradskog ili općinskog vijeća
2.Gradski i općinski porezi
- Prirez porezu na dohodak
- Porez na potrošnju alkoholnih napitaka u ugostiteljskim objektima
- Porez na kuće za odmor
- Porez na tvrtku ili naziv
- Porez na korištenje javnih površina
3.Prihod od kazni i imovine stečene ovrhom zbog prekršaja na razini općine ili grada
4.Upravne pristojbe u skladu s posebnim zakonima
5.Boravišna pristojba u skladu s posebnim zakonima
6.Komunalne naknade, doprinosi i druge pristojbe određeni posebnim zakonom
7.Naknade za korištenje javnih površina
8.Drugi prihodi određeni posebnim zakonom
PRIHODI GRADOVA I OPĆINA
1.Porez na dohodak
- 55,00% svi gradovi i općine
- dodatnih 12,00% općinama i gradovima koji su preuzeli decentralizirane funkcije
Osnovnoškolsko obrazovanje (3,10%)
Srednješkolsko obrazovanje (2,20%)
Centri za socijalnu skrb (0,50%)
Domovi za stare i nemoćne (1,70%)
Javne vatrogasne postrojbe (1,30%)
2.Porez na promet nekretninama-60,00%
3.Prihodi od zajedničkih koncesija

Mogućnost preraspodjele proračunskih sredstava tijekom proračunske godine je poseban mehanizam koji daje fleksibilnost procesu izvršavanja proračuna, kako na državnoj, tako i na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini.

Prije izmjena i dopuna, Zakon o proračunu je davao isključivo smjernice vezane uz mogućnosti preraspodjela tijekom proračunske godine i veliku slobodu jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave da svojim odlukama o izvršavanju proračuna utvrde načine i uvjete preraspodjela tijekom proračunske godine. U Zakonu o proračunu bila je propisana mogućnost preraspodjela sredstava na proračunskim stavkama kod proračunskih korisnika državnog proračuna ili između proračunskih korisnika državnog proračuna najviše do 5% rashoda i izdataka na proračunskoj stavci (donesenoj od strane Hrvatskog sabora) koja se umanjuje, ako to odobri ministar financija. Međutim, ova odredba odnosila se isključivo na državni proračun, iako je veliki broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u svojim odlukama o izvršavanju slijedio upravo ovu odredbu. Izmjenama i dopunama Zakona o proračunu, i to odredbe članka 46. stavka 2., propisuje se omogućavanje preraspodjele od 5% i unutar proračuna jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Uvođenjem srednjoročnog fiskalnog okvira i programskog planiranja u skladu s najboljom europskom praksom naglasak se stavlja na rezultate koji se postižu provedbom programa, aktivnosti i projekata koji su planirani u proračunu, umjesto na vrstu i visinu troškova. Time se zahtijeva preuzimanje odgovornosti za rezultate

provedbe programa (i aktivnosti i projekata) od jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i njihovih proračunskih korisnika. Kod izrade proračuna, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave svakako trebaju uzeti u obzir i preporuke Državnog ureda za reviziju, a načelo transparentnosti kao element djelotvornijeg upravljanja javnim resursima treba biti sveprisutno.

Ostali nacionalni izvori financiranja

Provedbeno tijelo	Ministarstvo poduzetništva i obrta
Naziv programa	Program poticanja poduzetništva i obrta „Poduzetnički impuls“
Opis	<p>Putem ovoga programa dodjeljuju se bespovratna financijska sredstva za:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Jačanje konkurentnosti prerađivačke industrije (Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)) ✓ Jačanje konkurentnosti uslužnih djelatnosti (Hrvatske agencije za malo gospodarstvo, inovacije i investicije (HAMAG-BICRO)) ✓ Cjeloživotno obrazovanje za obrtnike ✓ Sudjelovanje na međunarodnom sajmu INTEROP Las Vegas 2015 i za posjet Silicijskoj dolini ✓ Sudjelovanje na predstavljanju pred inozemnim ulagačima, „Investors meet innovations“ Bloomberg, London, Velika Britanija ✓ Domaće sajmove, međunarodne sajmove i manifestacije ✓ Revitalizaciju poslovnih prostora

Provedbeno tijelo	Ministarstvo poljoprivrede
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Državne potpore za stočarstvo, mljekarstvo, pčelarstvo, drvnu industriju ✓ Program izravnih plaćanja 2015. –2020. ✓ IAKS mjere ruralnog razvoja za 2015. godinu –iz državnog proračuna se isplaćuju potpore za integriranu poljoprivrednu proizvodnju, te očuvanje izvornih i zaštićenih vrsta i kultivara poljoprivrednog bilja ✓ Potpore male vrijednosti u poljoprivredi i ruralnom razvoju
Opis	<p>Program izravnih plaćanja uključuje program osnovnog plaćanja, zeleno plaćanje (poljoprivredne prakse korisne za klimu i okoliš – raznolikost usjeva, ekološki značajne površine, čuvanje trajnih travnjaka i pašnjaka), dodatno preraspodijeljeno plaćanje, dodatno plaćanje za mlade poljoprivrednike, program potpore za male poljoprivrednike.</p> <p>IAKS mjere ruralnog razvoja uključuju potpore potpore za integriranu poljoprivrednu proizvodnju, te očuvanje izvornih i zaštićenih vrsta i kultivara poljoprivrednog bilja.</p>

Provedbeno tijelo	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ mjere potpora u poljoprivredi i ribarstvu ✓ mjere ZPP EU ✓ mjere zajedničke organizacije tržišta EU ✓ mjere u okviru Nacionalnog programa pomoći sektoru pčelarstva ✓ mjere u okviru Nacionalnog programa pomoći sektoru vinarstva ✓ mjere Zajedničke ribarske politike EU ✓ mjere potpore osiguranju usjeva ✓ kapitalna ulaganja
Opis	<p>Najznačajnije mjere za razvoj Općine Cista Provo čine mjere koje provedbeno tijelo provodi u okviru Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. –2020., a u okviru kojega je moguće financiranje slijedećih projekata:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ulaganja u fizičku imovinu (potpore ulaganjima u restrukturiranje, modernizaciju i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava; zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva s ciljem smanjenja štetnog utjecaja na okoliš; te korištenje obnovljivih izvora energije) ✓ Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja (potpore za pokretanje poslovanja mladim poljoprivrednicima; ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima i potpore za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava) ✓ Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima (potpore za sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000. i druga područja visoke prirodne vrijednosti; ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije; ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu) ✓ LEADER –CLLD (korisnici potpora su Lokalne akcijske grupe)

Provedbeno tijelo	Ministarstvo turizma
Vrsta potpore	<p>Razvoj novih i inovativnih turističkih proizvoda i poboljšanje postojećih koji doprinose razvoju turističkih destinacija</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Podizanje konkurentnosti turističkih gospodarstava ✓ Sufinanciranje strukovnih udruga u turizmu i ugostiteljstvu ✓ Promocija i jačanje kompetencija strukovnih zanimanja za turizam

Provedbeno tijelo	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU
Naziv programa	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Program održivog razvoja lokalne zajednice ✓ Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014. –2020.
Opis	<p>U okviru Programa održivog razvoja lokalne zajednice moguće je ostvariti potpore za izgradnju, obnovu i rekonstrukciju objekata socijalne, komunalne i gospodarske infrastrukture na lokalnoj razini vodeći pritom računa o zaštiti okoliša i energetskej učinkovitosti i neovisnosti.</p> <p>U okviru Operativnog programa 'Konkurentnost i kohezija“ 2014.-2020. javnim pozivima na dostavu projektnih prijedloga moguće je ostvariti potpore za:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Razvoj mreže poduzetničkih potpornih institucija (PPI) za pružanje visokokvalitetnih usluga za MSP ✓ Razvoj poslovne infrastrukture ✓ Izgradnja proizvodnih kapaciteta MSP i ulaganja u opremu ✓ Ulaganja u proizvodnu tehnologiju MSP ✓ Podrška razvoju hotela s dodatnim sadržajima ✓ Podrška poduzećima u zadovoljavanju zahtjeva norma, ocjeni sukladnosti i certifikaciji u svrhu poboljšanog pristupa tržištima i povećanja konkurentnosti ✓ Povećanje konkurentnosti i učinkovitosti poduzeća u potpomognutim područjima putem IKT-a ✓ Energetska obnova zgrada i poticanje OIE u javnim ustanovama koje obavljaju djelatnost odgoja i obrazovanja ✓ Priprema i provedba programa razvoja kulturne baštine ✓ Promicanje održivog korištenja prirodne baštine ✓ Proširenje, modernizacija i unapređenje studentskog smještaja

Provedbeno tijelo	Ministarstvo gospodarstva
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Regionalnog potpore kapitalnih ulaganja ✓ Razvoj komunalnog gospodarstva i komunalnog standarda ✓ Razvoj hrvatskih klastera konkurentnost ✓ Povećanje razvoja novih proizvoda i usluga koje proizlaze iz aktivnosti istraživanja i razvoja

Provedbeno tijelo	Ministarstvo kulture
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izgradnja/adaptacija/opremanje kulturnih objekata ✓ Sanacija/adaptacija sakralnih objekata ✓ Istraživanja i zaštita kulturno povijesnih lokaliteta i objekata ✓ Projekti razvoja novih kulturnih programa i sadržaja

Provedbeno tijelo	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izgradnja/modernizacija/opremanje odgojno-obrazovnih objekata

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izgradnja/modernizacija/opremanje školsko-sportskih dvorana ✓ Projekti izvaninstitucionalnog odgoja i obrazovanja
--	--

Provedbeno tijelo	Ministarstvo socijalne politike i mladih
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Izgradnja/modernizacija/opremanje objekata socijalne skrbi ✓ Projekti razvoja institucionalnih i izvaninstitucionalnih usluga socijalne skrbi ✓ Projekti socijalnog uključivanja marginaliziranih skupina stanovništva

Provedbeno tijelo	Ministarstvo zdravlja
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potpore projektima zdravstvenih organizacija ✓ Potpore projektima iz područja ovisnosti ✓ Potpore za projekte iz područja psiho-socijale ✓ Potpore projektima iz područja zdravstva

Provedbeno tijelo	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sufinanciranje istraživačkih i razvojnih aktivnosti u području klimatskih promjena ✓ sufinanciranje građenja (radove i opremu) i stručni nadzor građenja reciklažnog dvorišta ✓ izradu projektne dokumentacije za ishodenje građevinske dozvole u cilju građenja reciklažnog dvorišta ✓ sufinanciranje međunarodnih projekata sufinanciranih sredstvima Europske unije ✓ sufinanciranje ostalih mjera energetske učinkovitosti u prometu ✓ sufinanciranje trgovačkih društava i fizičkih osoba (obrtnika) za provedbu projekata edukacije vozača o elementima eko vožnje ✓ sufinanciranje energetske pregleda zgrada i građevina i uvođenja sustava gospodarenja (upravljanja) energijom u skladu sa normom HRN EN ISO 50001 u malim i srednjim poduzećima i kod fizičkih osoba (obrta) ✓ sufinanciranje energetske pregleda zgrada i građevina i uvođenja sustava gospodarenja (upravljanja) energijom u skladu sa normom HRN EN ISO 50001 u velikim poduzećima ✓ sufinanciranje projekata obnovljivih izvora energije u turističkom sektoru ✓ sufinanciranje energetske pregleda sustava javne rasvjete ✓ sufinanciranje izrade projektne dokumentacije za projekte energetske učinkovite i ekološke javne i vanjske rasvjete ✓ subvencije trgovačkim društvima za poticanje obrazovnih i informativnih programa i projekata u području zaštite okoliša

	<p>i prirode</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ sufinanciranje kupnje električnih i hibridnih vozila (kategorija l1, l3, l6, l7, m1, n1) trgovačkim društvima i fizičkim osobama (obrtnicima) dodjelom subvencija ✓ sufinanciranje poticanja obrazovnih, istraživačkih, razvojnih studija, projekata i programa u području zaštite okoliša i prirode ✓ sufinanciranje provedbe obrazovnih, istraživačkih i razvojnih aktivnosti ✓ sufinanciranje projekata organizacija civilnog društva (udruga) u području zaštite okoliša i prirode, energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije ✓ sufinanciranje izrade programa i planova energetske učinkovitosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ✓ sufinanciranje projekata zaštite i očuvanja biološke i krajobrazne raznolikosti ✓ sufinanciranje kupnje električnih i hibridnih vozila l1,l3,l6,l7,m1 i n1 kategorija građanima dodjelom donacije ✓ sufinanciranje nabave komunalnih vozila ✓ sufinanciranje energetske obnove nestambenih zgrada ✓ sufinanciranje provedbe projekata energetske učinkovite i ekološke javne i vanjske rasvjete ✓ sufinanciranje energetske obnove višestambenih zgrada ✓ sufinanciranje izrade projektne dokumentacije za projekte povećanja energetske učinkovitosti u višestambenim zgradama ✓ sufinanciranje nabave opreme za nadogradnju sustava prikupljanja otpada u pogledu obračuna naplate komunalne usluge odvoza otpada po volumenu ili masi ✓ sufinanciranje nabave mobilnih reciklažnih dvorišta ✓ sufinanciranje nabave komunalne opreme za odvojeno prikupljanje otpada ✓ sufinanciranje nabave i ugradnje uređaja za mjerenje potrošnje toplinske energije u postojećim višestambenim zgradama ✓ sufinanciranje energetskih pregleda i energetskog certificiranja postojećih višestambenih zgrada
--	---

Provedbeno tijelo	Fond za razvoj turizma
Naziv programa	Program razvoja javne turističke infrastrukture
Vrsta potpore	<p>U okviru navedenog programa moguće je ostvariti potporu za izradu projektne dokumentacije i kapitalnih ulaganja vezanih uz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ tematiziranje i upravljanje plažama ✓ centre za posjetitelje tj. interpretacijske centri ✓ javnu ciklo-turističku infrastrukturu ✓ objekte turističke infrastrukture u zaštićenim područjima

Provedbeno tijelo	Hrvatske vode
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potpore projektima izgradnje sustava vodoopskrbe ✓ Potpore projektima izgradnje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda ✓ Potpore projektima iz područja upravljanja vodama

Provedbeno tijelo	Hrvatska turistička zajednica
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Potpore projektima turističkih inicijativa i proizvoda na turistički nerazvijenim područjima ✓ Potpore turističkim zajednicama na turistički nerazvijenim područjima ✓ Potpore turističkim događanjima ✓ Potpore programima razvoja i uvođenja na tržište složenih turističkih proizvoda za tržište posebnih interesa

Provedbeno tijelo	Hrvatske autoceste/Županijska uprava za ceste Splitsko -dalmatinske županije
Vrsta potpore	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Financiranje projekata izgradnje/modernizacije državnih i županijskih prometnica i prometnih objekata

EU i međunarodni izvori financiranja

Ulaskom Hrvatske u EU, Općini Cista Provo dostupni su i EU fondovi i programi od kojih ćemo izdvojiti najznačajnije:

Naziv	Europski fond za regionalni razvoj (ERDF)
Opis	Cilj mu je jačanje ekonomske i socijalne kohezije, te smanjivanje razlika između regija unutar EU, kroz podršku u razvoju i strukturnim prilagodbama regionalnih gospodarstava, kao i podršku prekograničnoj, transnacionalnoj i međuregionalnoj suradnji. Uglavnom je usmjeren na proizvodne investicije u cilju otvaranja radnih mjesta, infrastrukturne investicije, te na lokalni razvoj i razvoj malog i srednjeg poduzetništva.
Korisnici	Istraživački centri, lokalne i regionalne vlasti, škole, korporacije, trening centri, državna uprava, mala i srednja poduzeća, sveučilišta, udruge. Osim za njih, sredstva će biti dostupna i za javna tijela, neke organizacije privatnog sektora (osobito mala poduzeća), nevladine organizacije, volonterske organizacije.
Aktivnosti	<p>Produktivna ulaganja koja pridonose stvaranju i očuvanju održivih radnih mjesta, kroz izravne potpore za ulaganja u mala i srednja poduzeća</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ulaganja u infrastrukturu pružanja osnovnih usluga građanima u području energetike, okoliša, prometa, te informacijskih i komunikacijskih tehnologija(ICT) ✓ Ulaganja u socijalnu, zdravstvenu i obrazovnu infrastrukturu ✓ Razvoj unutarnjeg potencijala podržavanjem lokalnih i r

	egionalnih razvoja i istraživanja, te inovacija ✓ Tehnička pomoć
--	---

Naziv	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EAFRD)
Opis	Ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Financira sredstvima Zajedničke poljoprivredne politike (CAP) i pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020 promicanjem održivog ruralnog razvoja u cijeloj Europskoj uniji. Pridonosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži, zaštiti klimatskih uvjeta i uvođenju inovacija u poljoprivredni sektor.
Korisnici	Poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi zajednice, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednici, šumari i mladi.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Poticanje transfera znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima ✓ Jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede i povećanje održivosti gospodarstva ✓ Promicanje organizacije prehrambenog lanca i upravljanje rizicima u poljoprivredi ✓ Obnova, očuvanje i promicanje ekološke ovisnosti o poljoprivredi i šumarstvu ✓ Promicanje učinkovitosti resursa i pomak potpora prema niskim razinama ugljičnog dioksida i klimatski prilagodljivoj poljoprivredi, prehrani i šumarstvu ✓ Promicanje socijalne uključenosti, smanjenje siromaštva i gospodarski razvoj ruralnih područja

Provedbeno tijelo	Europski socijalni fond (EFS)
Opis	Europski socijalni fond predstavlja glavni financijski instrument EU za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Jedna od važnih mjera je financiranje jačanja administrativne sposobnosti u državnoj upravi i javnom sektoru u području gospodarstva, zapošljavanja, socijalne politike, okoliša i pravosuđa. Fond osigurava podršku europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti.
Korisnici	Lokalne i regionalne vlasti, obrazovne institucije, poduzeća, nevladine organizacije i socijalni partneri aktivni na području zapošljavanja i socijalne uključenosti.
Aktivnosti	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Promicanje zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage ✓ Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje ✓ Promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva ✓ Jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitost javne uprave

Ostali izvori financiranja

Za realizaciju projekata od interesnog značaja za područje Općine Cista Provo, potencijalnim korisnicima raspolaganju su i specifične kreditne linije poslovnih banaka, poput kreditnih linija Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR):

- ✓ Kreditna linija za financiranje projekata vodoopskrbe i odvodnje (HBOR i njemačka razvojna banka „Kreditanstalt für Wiederaufbau“ –KfW)
- ✓ Program kreditiranja projekata Europskih strukturnih i investicijskih fondova javnog sektora
- ✓ Program kreditiranja komunalne infrastrukture
- ✓ Program kreditiranja projekata zaštite okoliša, energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije
- ✓ Program kreditiranja energetske obnove zgrada
- ✓ Kreditiranje EU projekata ruralnog razvoja, ribarstva i vinske omotnice
- ✓ Program kreditiranja projekata Europskih strukturnih i investicijskih fondova privatnog sektora
- ✓ Program kreditiranja mikro poduzetnika
- ✓ Program kreditiranja turističkog sektora
- ✓ Kreditiranje pripreme poljoprivredne proizvodnje
- ✓ Program kreditiranja gospodarstva
- ✓ Program kreditiranja nove proizvodnje
- ✓ Program kreditiranja brodarstva
- ✓ Program kreditiranja ženskog poduzetništva
- ✓ Program kreditiranja poduzetništva mladih
- ✓ Program kreditiranja poduzetnika početnika
- ✓ Program kreditiranja razvitka malog i srednjeg poduzetništva

HAMAG BICRO:

- ✓ Jačanje konkurentnosti prerađivačke industrije
- ✓ Jačanje konkurentnosti uslužne industrije
- ✓ Program TEHCRO -Glavni cilj Programa za razvoj tehnološke infrastrukture (TEHCRO) je povećanje konkurentnosti hrvatske ekonomije kroz razvoj učinkovitih potpornih institucija koje će svojim djelovanjem stvoriti povoljno okruženje za transfer tehnologije i povećati mogućnosti rasta i održivosti inovativnih tehnoloških poduzeća, naročito onih koja nastaju kao tzv. «start-up» ili «spin-off» poduzeća utemeljena na znanju, rezultatima znanstvenog istraživanja i korištenju novih tehnologija.
U sklopu programa TEHCRO razlikuju se četiri programske linije: tehnolojski inkubatori, tehnolojsko-poslovni centri, Centri kompetencije, Razvojno-istraživački centri
- ✓ Kreditni program „Mikro kreditiranje –Prvi korak u poduzetništvo“

Uz prethodno navedene oblike financiranja, potrebno je istaknuti i model javno privatnog partnerstva. Javno privatno partnerstvo je model financiranja koji je u primjeni u razvijenim ekonomijama više od desetljeća i čini sve veći udjel u financiranju kapitalnih investicija javnog sektora. Ono pokazuje brojne prednosti: brža gradnja infrastrukture, brža provedba, manji ukupni troškovi, bolja alokacija rizika, kvalitetnija usluga, stvaranje dodatnih prihoda, učinkovitije upravljanje. Uz prednosti ovakav oblik financiranja ima i određene nedostatke: obostrano nepovjerenje i nedostatak razumijevanja interesa i potreba druge strane, nepostojanje informacija na lokalnoj razini, te iskustva, postojeće zakonske, političke i institucionalne prepreke za uspostavljanje učinkovitih odnosa. Javno privatno partnerstvo, odnosi se na oblike suradnje između javnih i privatnih partnera čiji je cilj osigurati financiranje, izgradnju, obnovu, upravljanje ili održavanje infrastrukture ili pružanje usluga.

16. NADZOR I EVALUACIJA

Pošto se Strategija odnosi na višegodišnje razdoblje važno je osigurati postojanje stalnog sustava nadzora i evaluacije. Osnovu izrade godišnjih izvješća o provedbi Strategije razvoja čine rezultati nadzora i evaluacije. Za nadzor i evaluaciju potrebno je identificirati indikatore ostvarenja mjera, prioriteta i ciljeva.

Uzimajući u obzir metodologiju izrade Strategije (koja je ipak prvenstveno namijenjena izradi županijskih razvojnih strategija) i specifičnosti jedinica lokalne samouprave definirane su sljedeće skupine indikatora:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva, prioriteta i mjera,
- ostvarene rezultate i učinke na razvoj,
- učinkovitost i uspješnost u korištenju financijskih sredstava.

Strategijom je definiran veliki broj različitih razvojnih projekata i programa pa je potrebno izraditi bazu podataka koja će sadržavati sve relevantne informacije i podatke provedenih aktivnosti. Upravljanje bazom podataka je u djelokrugu rada Radnog tima. Podaci i informacije baze podataka zapravo su vrijednosti indikatora učinka pojedinih aktivnosti unutar razrađenih mjera.

S obzirom da su mjere detaljno razrađene, najveći broj indikatora već je definiran. Na Radnom timu ostaje da mjeri učinke provedbe aktivnosti/projekata i programa, a njihove vrijednosti unosi u bazu podataka.

Podaci i informacije iz baze podataka osnova su izrade izvještaja namijenjenih načelniku, Općinskom vijeću i javnosti.

17. ZAKLJUČAK

Strategija razvoja Općine Cista Provo rezultat je rada i suradnje predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora, te vanjskog konzultanta. Izrada dokumenta trajala je više mjeseci, a proces izrade temeljio se na načelima transparentnosti, konsenzusa, jednakosti i partnerstva.

Strategija razvoja Općine Cista Provo je razumljiv i jednostavan dokument (u mjeri u kojoj je to moguće), praktično primjenjiv u postizanju željenog društveno-gospodarskog razvoja na području Općine Cista Provo.

Analizom postojećeg stanja uspješno su identificirane razvojne potrebe, razvojna ograničenja i razvojne mogućnosti Općine Cista Provo. Navedene spoznaje utjecale su na definiranje optimalnog dugoročnog cilja - vizije razvoja, koja objedinjuje sve ono čime Općina Cista Provo raspolaže, što namjerava koristiti i postići u budućnosti. U svrhu ispunjenja dugoročnog cilja definirani su strateški ciljevi i prioriteta, te pripadajuće im mjere.

S aspekta društvenog razvoja cilj je postići visoku razinu kvalitete života, što se postiže održivim upravljanjem prostora, izgradnjom moderne komunalne infrastrukture, izgradnjom društvene infrastrukture, poticanjem razvoja i aktivnosti civilnog društva, inkluzijom marginaliziranih društvenih skupina i dr.

Cilj poticanja gospodarskog razvoja sadržan je u jačanju poljoprivrede i razvoju turizma, ekonomskoj i društvenoj valorizaciji kulturne i prirodne baštine, podizanju konkurentnosti investicijskog i poduzetničkog okruženja kroz ulaganja u poduzetničku infrastrukturu, poticaje malom i srednjem poduzetništvu i obrtništvu, razvoju ljudskih resursa koji je usklađen s potrebama gospodarstva i dr. Gospodarski razvoj mora biti sukladan načelima održivog razvoja.

Projekti i aktivnosti prikazane kroz mjere oslanjaju se na različite izvore financiranja, a prioritetno je riječ o bespovratnim sredstvima iz EU fondova.

Sadržajno i konceptualno, Strategija omogućuje Općini Cista Provo optimalno proračunsko i prostorno planiranje, a poduzetnicima, poljoprivrednicima, ustanovama, udrugama civilnog društva i građanima, praktično korištenje kod pripreme projektnih prijava za projekte koje namjeravaju financirati bespovratnim sredstvima iz lokalnog proračuna, županijskog proračuna, nacionalnih i EU fondova.

Na kraju ostaje zajednički izazov Općine Cista Provo i svih društvenih i gospodarskih dionika da kroz pripremu i provedbu projekata, jačanje komunikacije i suradnje, sinergijski rade na ostvarenju postavljene vizije razvoja i strateških ciljeva razvoja Općine Cista Provo.

18. PRILOZI

Prilog 1: Baza projektnih ideja

SC	Šifra prioriteta	Šifra mjere	Aktivnosti/projekti	Nositelj/odgovorna institucija	Okvirni rok provedbe					Izvor financiranja
					2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	
1.	1.1.	1.1.1.	Opremanje gospodarske zone "Školski gaj"	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva, SDŽ, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi -OP Konkurentnost i kohezija (PO 6, IP 6c,SC 6c1 i 6c2), Sredstva resornih ministarstava i agencija
	1.2.	1.2.1.	Unaprjeđenje postojećih programa stipendiranja	Općina Cista Provo, Poduzetnici						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva poduzetnika, Sredstva resornih ministarstava i agencija
	1.3.	1.3.1.	Podrška razvoju poduzetništva i samozapošljavanja	Općina Cista Provo, HZZ						Proračunska sredstva, SDŽ, Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, HAMAG BICRO, HBOR, HZZ
			Stavljanje općinskih prostora u službu poduzetništva (poduzetnički inkubator i sl.)	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora
	1.4.	1.4.1.	Uređenje i označavanje trim/izletničke staze	Općina Cista Provo , TZ Grada Imotskog, LAG "Adrion"						Proračunska sredstva, SDŽ, TZ (lokalna, županijska i nacionalna),

									Ministarstvo turizma, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Izgradnja i opremanje ruralnog hotela	Privatni investitori					HBOR, Ministarstvo turizma, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Izgradnja i opremanje ruralnog kampa (treba biti unutar građevinske zone T3)	Privatni investitori					HBOR, Ministarstvo turizma, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Izgradnja i opremanje 20 tradicionalnih kuća za odmor/vila na lokaciji predviđenoj Prostornim planom	Privatni investitori					HBOR, Ministarstvo turizma, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
	1.5.		Obnova starih kuća, gospodarskih i inih objekata na području Općine Cista Provo i stavljanje u funkciju turizma	Privatni investitori					HBOR, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Izgradnja i uređenje etno-eko sela	Općina Cista Provo, TZ Grada Imotskog, LAG "Adrion"					Proračunska sredstva, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.
		1.5.1.	Podrška poduzetnicima u prerađivačkoj industriji	Općina Cista Provo, Privatni investitori, LAG "Adrion"					Proračunska sredstva, HBOR, HAMAG BICRO, MINPO, MINGO
		1.5.2.	Razvoj stočarstva, uzgoj goveda, svinja, ovaca i koza	Općina Cista Provo, Privatni investitori, LAG "Adrion", Udruge, zadruge					Proračunska sredstva, APPRRR, MPS, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.

			Razvoj i poticanje voćarstva	Općina Cista Provo, Privatni investitori, LAG "Adrion", Udruge, zadruge						Proračunska sredstva, HBOR, APPRRR, MPS, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.
			Poticanje razvoja eko poljoprivrede	Općina Cista Provo LAG "Adrion",						Proračunska sredstva
			Navodnjavanje poljskih i pripoljskih obrađivih površina Općine	Općina Cista Provo LAG "Adrion",						Proračunska sredstva
			Subvencioniranje nabave autohtonih sadnih materijala	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva, APPRRR
		1.5.3.	Izgradnja otkupne stanice poljoprivrednih proizvoda	Općina Cista Provo, Privatni investitori						Proračunska sredstva, HBOR, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 6, Podmjera 6.2.i 6.4.)
		1.5.4.	Podrška osnivanju OPG-ova	Općina Cista Provo, LAG "Adrion"						APPRRR,MPS, MINPO,MINGO, HAMAG BICRO, HZZ
2.	2.1.	2.1.1.	Izgradnja sustava kanalizacije i sustava pročišćavanja otpadnih voda na području Općine	Općina Cista Provo, Vodovod Imotske krajine d.o.o., Hrvatske vode						Proračun Općine, Vodovod Imotske krajine d.o.o., Hrvatske vode, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.2.)
			Izgradnja i uređenje tržnice u naselju Cista Provo	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Proširenje i uređenje groblja u naseljima	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva,

		Općine						EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
		Osnivanje vlastitog komunalnog pogona i nabavka potrebne opreme (održavanje okoliša i javnih površina, groblja, puteva, komercijalne usluge sakupljanja otpada)	Općina Cista Provo					Proračunska sredstva, SDŽ
	2.1.2.	Izgradnja širokopojasne mreže	Općina Cista Provo, SDŽ, Teleoperateri					Proračunska sredstva, SDŽ, Teleoperateri
		Uređenje i sanacija vododerina na području cijele Općine	Općina Cista Provo,					Proračunska sredstva, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.2.)
		Modernizacija postojećih državnih, županijskih i lokalnih cesta	Općina Cista Provo, Županijska uprava za ceste, Hrvatske ceste					Proračunska sredstva, SDŽ, Hrvatske ceste, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7.)
		Izgradnja i rekonstrukcija mreže poljskih putova	Općina Cista Provo, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.2.)
		Popravak i uređenje makadamskih (šumskih) puteva u selu Dobranje	Općina Cista Provo, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ, EU fondovi- Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.2.)
		Uređenje autobusnih stajališta na području Općine	Općina Cista Provo, Županijska uprava za					Proračunska sredstva, SDŽ,

			ceste, Hrvatske ceste						Hrvatske ceste, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Parkiralište u mjestu	Općina Cista Provo, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.2.)
	2.2.	2.2.1.	Uređenje sportskih igrališta	Općina Cista Provo, Sportske udruge i klubovi					Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Uređenje i održavanje osnovnih i područnih škola	Općina Cista Provo, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija
			Osnivanje postrojbe DVD-a	Općina Cista Provo, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ
			Rekonstrukcija postojeće zgrade javne namjene-prenamjena u multifunkcijsku dvoranu (društveni dom/kulturni centar)	Općina Cista Provo					Proračunska sredstva, SDŽ, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Izgradnja planinarskog doma	Općina Cista Provo,					Proračunska sredstva,

			Lovačke udruge, SDŽ						
			Rekonstrukcija i uređenje starih staja (stočarskih stanova)	Općina Cista Provo, Udruge					Proračunska sredstva
			Izgradnja vidikovca u selu Dobranje	Općina Cista Provo, Udruge					Proračunska sredstva, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Uređenje i opremanje zavičajnog muzeja, te turističko-informativnog centra za posjetitelje "Cista" i pripadajućih komercijalnih sadržaja (unutar Zadružnog doma u Cisti Velikoj)	Općina Cista Provo, Udruge, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, TZ Grada Imotskog, Ministarstvo turizma					Proračunska sredstva, SDŽ, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Zavičajni muzej Dobranja	Općina Cista Provo, Udruge, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, TZ Grada Imotskog, Ministarstvo turizma					Proračunska sredstva, SDŽ, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (Mjera 7, Podmjera 7.4.)
			Osnivanje, izgradnja i opremanje privatnih domova za starije i nemoćne osobe	Privatni investitori					HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
			Osnivanje, izgradnja i opremanje privatnih klinika, poliklinika, lječilišta, ustanova za zdravstvenu njegu, te ljekarničkih ustanova	Privatni investitori					HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
			Razvoj sportskih udruga i manifestacija	Općina Cista Provo, SDŽ,					Proračunska sredstva, SDŽ

			Sportske udruge						
			Izrada Mobilne aplikacije Cista Provo Guide	Općina Cista Provo, TZ Grada Imotskog, SDŽ					Proračunska sredstva, SDŽ
2.3.	2.3.1.	Organizacija informativnih radionica, izrada promidžbenih materijala i edukacija stanovništva o važnosti očuvanja okoliša	Općina Cista Provo, Udruge, LAG "Adrion" SDŽ						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih institucija i ustanova
	2.3.2.	Sanacija ilegalnih odlagališta otpada	Općina Cista Provo, Čistoća Imotske krajine d.o.o., SDŽ						Proračunska sredstva, Čistoća Imotske krajine d.o.o., SDŽ, Sredstva resornih institucija i ustanova, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
		Izgradnja reciklažnog dvorišta	Općina Cista Provo, SDŽ						Proračunska sredstva, SDŽ, FZOEU, Sredstva resornih institucija i ustanova, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.,
	2.3.3.	Postavljanje ekološki prihvatljive rasvjete	Općina Cista Provo, SDŽ						Proračunska sredstva SDŽ, MZOIP, FZOEU
		Podizanje energetske učinkovitosti zgrada u javnom vlasništvu	Općina Cista Provo, SDŽ						Proračunska sredstva SDŽ, MZOIP, FZOEU
		Postavljanje solarnog polja na području Općine	Privatni investitori						HBOR- Program kreditiranja projekata zaštite okoliša, energetske učinkovitosti i obnovljivih izvora energije
	2.3.4.	Poticanje korištenja obnovljivih izvora energije	Općina Cista Provo, SDŽ						Proračunska sredstva, SDŽ, MZOIP, FZOEU

2.4.

		2.4.1.	Topli obrok - lanac pomoći starijim osobama	Općina Cista Provo, Udruge						Proračunska sredstva
		2.4.2.	Financijski, tehnički i administrativno podržavati projekte mladih	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva
		2.4.3.	Poboljšati postojeće poticajne demografske mjere	Općina Cista Provo						Proračunska sredstva
3.	3.1.	3.1.1.	Izrada i postavljanje info tabli o flori i fauni	Općina Cista Provo, SDŽ, Državni zavod za zaštitu prirode						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija
		3.1.2.	Uređenje kulturno povijesnog lokaliteta Crljivica pod znakom UNESCO-a	Općina Cista Provo, Udruge građana, LAG "Adrion", TZ Grada Imotskog, SDŽ, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Ministarstvo kulture						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
			Uređenje kulturno povijesnog lokaliteta Crkvine (Cista Velika)	Općina Cista Provo, LAG "Adrion", Udruge građana, TZ Grada Imotskog, SDŽ, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Ministarstvo kulture						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
			Uređenje kulturno povijesnog lokaliteta Zadužbina (Cista Velika)	Općina Cista Provo, LAG "Adrion", Udruge građana, TZ Grada Imotskog, SDŽ, Muzej hrvatskih						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora,

			arheoloških spomenika, Ministarstvo kulture						EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
		Zaštita neistraženih arheoloških lokaliteta	Općina Cista Provo, LAG "Adrion", Udruga građana, TZ Grada Imotskog, SDŽ, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika, Ministarstvo kulture						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
		Obnova starih crkava	Općina Cista Provo, Udruga građana, SDŽ, Ministarstvo kulture						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, HBOR- Kreditiranje EU projekata javnog sektora, EU fondovi-OP Konkurentnost i kohezija (Prioritetna os 6)
		Obnova javnih (seoskih) bunara i čatrnja	Općina Cista Provo, Udruga građana, SDŽ, Privatni investitori						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.
		Obnova mlinice u Cisti Velikoj (bivše zadruge "Vitrenik")	Općina Cista Provo, Udruga građana, SDŽ, Privatni investitori						Proračunska sredstva, SDŽ, Sredstva resornih ministarstava i institucija, EU fondovi-Program ruralnog razvoja 2014.-2020.

Prilog 2: Popis kratica

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvoju
ARKOD	Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela, evidencija uporabe poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj
AZO	Agencija za zaštitu okoliša
B.K.	Boćarski klub
BDP	Bruto domaći proizvod
DMC	Destinacijska menadžment agencija
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
EFPR	Europski fond za pomorstvo i ribarstvo
EFRR	Europski fond za regionalni razvoj
EK	Europska komisija
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj
ESF	Europski socijalni fond
EU	European union - Europska unija
FINA	Financijska agencija
FZOEU	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
HAMAG	Hrvatska agencija za malo gospodarstvo
HBOR	Hrvatska banka za obnovu i razvitak
HEP	Hrvatska elektroprivreda
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
HROTE	Hrvatski regulator tržišta energije
HTZ	Hrvatska turistička zajednica
HUP	Hrvatska udruga poslodavaca
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
ICT / IKT	Information and communications technology / Informacijsko komunikacijske tehnologije
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KF	Kohezijski fond
KU	Kulturna udruga
KUD	Kulturno umjetničko društvo
KUŠU	Kulturno-umjetnička i športska udruga
LAG	Lokalna akcijska grupa
LU	Lovačka udruga
MB	Matični broj
MINPO	Ministarstvo poduzetništva i obrta
MPS	Ministarstvo poljoprivrede
MINT	Ministarstvo turizma

MIORH	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
MNK	Malonogometni klub
MRMS	Ministarstvo rada i mirovinskog sustava
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
MSP	Mala i srednja poduzeća
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MZOEU	Ministarstvo zaštite okoliša i energetske učinkovitosti
MZOŠ	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
OIB	Osobni identifikacijski broj
OIE	Obnovljivi izvori energije
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
OŠ	Osnovna škola
RH	Republika Hrvatska
SC	Strateški cilj
TZ	Turistička zajednica
SDŽ	Splitsko-dalmatinska županija
ZPP	Zajednička poljoprivredna politika

